

અમરકાવ્ય કલાપ

અર્થાત્

અખડપ્રૌઢપ્રતાપ વાંકાનેરાધિપતિ

શ્રીમન્ મહારાજ રાજસાહેબ શ્રી

અમરસિંહજી બહાદૂરની

પ્રસંગોપાત લખાએલી કવિતાઓનો

સંગ્રહ.

—૩૩૬૨૪૨—

રચનાર

રાજ્યકવિ નથુરામ મુંદરજી શુક્લ,

વાંકાનેર નિવાસી.

રાજકોટ :

શ્રી રાઠજીંગ સ્થાર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
વ્યાસ કાલિદાસ ચીતાંબરે છાપ્યું.

॥ श्रीः ॥

अमरकाव्य कलाप.

प्रथम भाग—हिन्दी काव्य.

स्वतंत्र राज्याधिकारको प्रसंग.

॥ दोहो ॥

वाहन जाहि विहंगको, त्रिकचाकर धर शुद्ध,

वाम भागमें सालपा, सो देहो शुभ बुद्ध. ॥ १ ॥

अर्थ—वि=वृषभ, डं=डंस, ग=गर्ड आ त्रयु जेनां वाहन छे. तेमज त्रि=त्रिशुण, क=कमण, या=याप आ त्रयु जेहे पोताना पावत्र हाथमां धारण करेलां छे. तथा सा=सावित्री, व=वक्ष्मी, पा=पार्वती आ त्रयु देवीओ जेनां वाम भागमां बिराने छे. आ त्रयु देवी भने सुद्ध बुद्धि आपो.

॥ કવિત ॥

પરમ અનંદ ભરી આજ ઘરી પાડ પ્યારી,
 ચાહ ભરે ચઢન રહેથે જિન ચાયચાય ;
 કવિ નથુરામ ગુન ગ્રામગનિ વેકે લિયે,
 રસભરી રસના રહીથી લલચાય જાય.
 યંત્ર પરતંત્રતાકો તુટ્યો દેશ દોરતહે,
 મોમન મજુર ઊર પુર્ન સુખ પાયપાય ;
 અમર નૃપાલકો સ્વતંત્ર અવરેશિ આજુ,
 મોહ મંત્ર વેસેં મુદમસ્ત કરે આયઆય. ॥ ૨ ॥

અર્થ—જે ધડીને જોવા મારાં ચાહ બરેલાં નયનો ચાહી ચાહી
 રહ્યાં હતાં તે પરમ આનંદ ભરી ધડી આજે હું પામ્યો. જેનાં શુષ્કગ્રામ
 ગણવાને માટે મારી રસ બરેલી રસના લલચાઇ રહી હતી તે વખત
 આજે મને મળ્યો. પરતંત્રતાથી યંત્ર (કામ કરવાનો સાધનો) તુટી
 જવાથી મારો મનથી મજુર નિવૃત્તિ પામવાથી પૂર્ણ સુખ પામી
 દોડાદોડ કરેછે. અમરસિંહજી નૃપાળને આજે સ્વતંત્ર જોષને મોહની
 મંત્રની પેઠે હર્ષ આવી મને મસ્ત કરેછે.

॥ સવૈયા ॥

દીવ્યવનાય અદીવ્યનકૌં, અનુઠીછવિસૌંછકીછાજતિહૈ,
 માનુષકેગૃહદૈવિદીસા, મુદસૌંનથુરામનિવાજતિહૈ ;
 શ્રીઅમરેશમુરેશહુકે, ગહેરેગુનગાનસૌંગાજતિહૈ,
 શક્રકુરીકીસમસ્તપ્રભા ગહી, વ્રજકુરીસુવિરાતિ હૈ. ॥ ૩ ॥

અર્થ—અદિવ્ય (મનુષ્ય) ને દિવ્ય (દેવ) બનાવીને અનુષ્ઠાન છપીથી છાજે છે. માનુષી ગૃહને દેવી ગૃહ જેવાં દેખાડી જે હર્ષથી નિવાળી રહી છે. મહારાજ શ્રી અમરસિંહજી રૂપી ઇંદ્રના ગેદરા ગુણ ગાનથી જે ગાળી રહી છે. એવી વક્રપુરી (વાંકાનેર) આને ચક્રપુરી (ઇંદ્રપુરી) ની સમસ્ત શોભા ગ્રહણ કરીને બિરાજે છે.

॥ કવિત ॥

અમર નૃપાલ પાવૈ રાજ્ય અધિકાર પુર્ન,
 વંકપુરિ યાતૈ ભદ્ર વિવિધ વિલાસિની ;
 કવિ નથુરામ ધામધામ પૈ ધુજા પતાકે,
 રોશની રસીલી પ્રભા પરમ પ્રકાશિની.
 રંગિત રંગોલી સૈં ઉમંગિત અનંતદ્વાર ;
 મંગલ ઉચારે નાર હૃદય હુલાસિની ;
 દીપત તમામ ઠામઠામ મૈં દીવાલી દીન્ય,
 નિમકહરામિનકે ધામમૈં હુતાસની. ॥ ૪ ॥

અર્થ—મહારાજ શ્રી અમરસિંહજી નૃપાળ આને પૂર્ણ રાજ્ય-અધિકાર પામે છે. તેથી આને વક્રપુરી (વાંકાનેર) વિવિધ પ્રકારનાં વિલાસવાળી બની રહી છે. ધરોવર ઉપર ધ્વજ પતાકા તેમજ રસ ભરેલી રોશની પોતાની પરમ પ્રભાથી પ્રકાશી રહી છે. રંગોલીથી રંગેલ અનંત દ્વાર છે. તથા હૃદયમાં હુલાસ ભરેલી સ્ત્રીઓ મંગલ ઉચ્ચાર કરે છે. ઠામોઠામમાં દિવ્ય દીવાલી દેખાય છે. માત્ર નિમકહરામીઓના ધરમાં હુતાસણી છે.

॥ सवैया ॥

गाजतीघोरमृदंगनसों, सुगुलालघटाछहरीपुरछावत,
आवगुलावहुकोअधिको, नथुराममुदामछटाभरिश्रावत;
गायकझीलिकवीवरहीगन, मस्तवनाहियरेहरखावत,
श्रीअमरेशस्वतंत्रभये, हमआजवसंतमैंपावसपावत. ॥५॥

अर्थ—घोर मृदंगना शोरथी गाजती गुलालनी घटा गाभने लगी है। छटाछार गुलाबगंधने ने अत्यंत श्रावित है। (वरसावेछे) गवैयाओइपी जिल्ली (तमरां) तथा इविइपी पालि (भोर) ना समुहने भरत अनापी तेनां छेदय छरभावे छे। तेथी महाराजश्री अमरसिंह स्वतंत्र थया जेष्ठ वसंत इतुमां आने पावस (वर्षाइतु) हुं जेठछुं।

॥ कवित ॥

दूरदुःख पालाका कसाला करि पाय सुख,
भयकी रजाइ भारी फारी न्यारी करिहै;
अमर नृपाल स्तुराजको प्रताप प्रेखि,
मंगल महान नथुराम घर घर हे.
कंप झंप सीकरन दंतध्वनी डारी दुर,
अनल अंगीठीकों अधम हिय धर हे;
भूप भक्त संत सब विहरे वसंत पाय,
राज्य द्रोही राक्षसके सदन शिशिर हे. ॥६॥

અર્થ—હુઃખરૂપી ટાઢના દસાલા દુર કરી તેમજ ભારવાળી ભયરૂપી રજાઢ (ગોદહું) ફાડી ન્યારી કરી ચામે સુખ પામ્યા છીએ. ઢંપીજવું, ઝખડી જવું, શીશકારા કરવા તેમજ દંતધ્વનિ (દાંતનું ભટકાવું) દુર નાંખી, અનલ અંગીઢી (દેવતાની સગડી) ને અધમ પુરૂષોના હૃદય-માં ધારણ કરી છે. મહારાજ શ્રી અમરસિંહજી રૂપી રૂતુરાજ (વસંત) નો પ્રતાપ જોઈ ધરોધર મંગળના મહાન હચ્ચાર થાયછે. જેથી રાજ્ય ભકિત કરનાર સંત પુરૂષો આ મહારાજશ્રી અમરસિંહજીના પ્રતાપરૂપી વસંતઋતુ પામી રિહાર કરેછે. અને રાજ્યનો દ્રોહ કરનાર રાક્ષસોના ધરમાં તો સર્વ અંગે શિયાળો વર્તેછે. મતલબ શિયાળામાં થતી ઉપા-ધિઓ તેને ભયથી થાયછે.

॥ સવૈયા ॥

દેત્રપ્રજાજનપંકજકેગન, ફુલિસુઆલિપસૌરમહિકો,
કુજિઉઠેકવિકોકનકેગન, લોકપ્રસિદ્ધકવિતસુનીકો;
અંબકતેજમયોસવઅસ્ત, સમસ્તઅધર્મિંડલૂકઅરિકો,
પુર્નપ્રકાશમયોપુરમેં, નથુરામંલચીઅમરેશરવિકો. ॥૭॥

અર્થ—પ્રજાજન રૂપી કમળનો સમુદાય પ્રકાશ પામી આશિષ રૂપી હૃદય સૌરભ (સુવાસ) અર્પણ કરેછે. કવિઓરૂપી કાક પક્ષીને જયો લોક પ્રસિદ્ધ ઉત્તમ કવિતાથી યોગી ઉઠેછે. અધર્મી પુરૂષો તેમજ દુશ્મનોરૂપી ઉલ્કા (ધુડો)ની આંખનું તેજ અસ્ત થાયછે. મહારાજશ્રી અમરસિંહજી રવિનો પ્રકાશ જોઈ આખું ગામ પ્રકાશ પામેછે.

॥ કવિત ॥

બોલિ ઉઠે વિરદ સુકવિન કલાપી મુધ્ય,
પાયશ્વતિ સવદ વિલાય મયસાલ આજ ;

કવિ નથુરામ દુઃખ ધુલિમેં દવેથે જિન,
 મૃત્યુ ભેક સજિવ મે છાઈ સુખ જાલ આજ.
 ત્રપિત તમામ થે જુ આશ્રિત અનંત તરુ,
 જીવનદ દેસ મયે અમિત નિહાલ આજ;
 વ્યાકૂલ પ્રજાજન પપીહનકો પ્રાનદાન,
 વારિસ અમીકો ચઢયો અમર નૃપાલ આજ. ॥૮॥

અર્થ—કવિએ૩પી કલાપી (મોર) યુથ્થ ઉત્તમ ખખર સાંભળી
 અમર૩પી હૃદય સાલ દુર કરી બિરદ૩પી વાણીથી આને બોલી ઉઠ્યા છે.
 તેમજ દુઃખ૩પી ધુળમાં દબાઈ ને નિર્ભય બની રહ્યાં હતાં એવાં
 સેવક૩પી ભેદ (દેડકાંઓ) સુખની જાળ છાપી આને સજીવ થયાં છે.
 આશ્રિત મનુષ્યો૩પી અનંત તરુઓ ને તમામ રીતે તરસ્યાં હતાં તેઓ
 આને જીવનદ (પાણી અથવા આજિવીકા આપનાર) ને જોઈ અત્યંત
 ન્યાસ બની ગયાં છે. પ્રાનજન૩પી વ્યાકૂલ પપૈયાઓને પ્રાણદાન આ-
 પનાર મહારાજશ્રી અમરસિંહજી નૃપાળ૩પી અમૃતનો વરસાદ આને
 આકાશમાં ચડી આવ્યો છે.

॥ સર્વૈયા ॥

પ્રેમી પ્રજાગન પૂર્ન પ્રકાશત, રંગવેરંગી પુહુપન પ્યારે,
 ત્યોં નથુરામ નકીવ મયુરન, મારત હાક હિયે સુદ ધારે ;
 ગાયક મોરન વંદિ સુકોકિલ, વેહદ વિર્દકી વાનિ ઉચારે
 શ્રી અમરેશ નરેશ અકૌકિક, આજ વને સ્તુરાજ હમારે.

॥ ૯ ॥

અર્થ—ત્રેમાદ્ર પ્રજા સમુદાયરૂપી પારાં લાગે એવાં રંગ બેરંગી પુષ્પો પૂર્ણ રીતે પ્રકાશે છે તેમજ નકામ (ચોપદાર) રૂપી મોરો હૃદયમાં હર્ષ ધારણ કરી હાકો મારી રહ્યા છે. ગવૈયાઓ રૂપી ભમરાઓ, ભાટ ચારણો રૂપી કાચલો બિદ દેવાણીના બેહદ ઉચ્ચાર કરે છે. તેથી એમ જણાય છે કે શ્રી અમરસિંહજી મહારાજ અમારા તો અલૌકિક રતુરાજ બન્યા છે.

॥ કવિત ॥

અમર નરેશકો સ્વતંત્ર અધિકાર આજ,
ભરે સુખભોન લલિ શુદ્ધભગ્ત સ્વામીકે ;
કવિ નથુરામ મુખ મીઠે દિલ દ્વેષભરે,
વાકે શીર સાહીભરે વોજ વદનામીકે.
ધીરભરે ધર્મિકોં અધર્મીકોં અવીરભરે,
તીરભરે તનમૈં વિવિધ જન વામિકે;
હરષ હુલાસમુરિ હિતુકે અવાસભરે,
ભયઅપશોસહિયે નિમકહરામીકે. ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—મહારાજશ્રી અમરસિંહજીનો સ્વતંત્ર અધિકાર આજે શુદ્ધ સ્વામી ભક્તોને જોઈ તેના ધરમાં સુખ ભરે છે. તેમજ મુખે મીઠું બોલનાર અને હૃદયમાં ઝેર ભરેલા પુરુષોને પકડી તેના માથા ઉપર બદનામીનો બોળ નાખે છે. ધર્મી પુરુષોને ધીર ભરે છે, અધર્મીઓને અધીર ભરે છે તથા વિવિધ પ્રકારના વામી (કુ રસ્તે ચાલનારાઓનાં) તનમાં તીર ભરે છે (ભયરૂપી તીરથી શરીર ભેદે છે.) રેહીઓના ધરમાં અસંત હર્ષ હુલાસ ભરે છે. અને નિમકહરામીઓના ધરમાં ભય અપ-શોષ ભરે છે.

॥ सर्वैया ॥

दुख दाद अरु फरीयाद हुको, अपवाद नहीं उर आवत है,
 नथुराम निहायत नेह छयो, मुख क्लेश न लेश दिखावत है;
 भय भृष्टको कष्ट है नष्ट सबै, सुख श्रेष्ठ सदा मुद छावत है,
 अमरेश जुको अधिकार अबै, जनके हियरे हरखावत है.

॥ ११ ॥

अर्थ—दुःख दादनी श्रियादतो अपवाद आ वपते उरमां
 आवतो नथी. अत्यंत स्नेहना छवाष्ट जवाथी उदेश तो देश मात्र
 सुख देखाडी शउतो नथी. अष्ट पुष्पोनो तमाभ भय नष्ट थष्ट जवाथी
 श्रेष्ठ सुख सदा हर्ष वधारे छे. तेथी महाराजश्री अमरसिंहजिनो अ-
 धिभार तमाभ प्रण वर्गना छद्यने उरभावे छे.

॥ कवित ॥

अमर नरेशके प्रताप रविको प्रकाश,
 अधम तिमिर तुंग तोर करे तिनके ;
 कवि नथुराम खोज खोज खल तारनको,
 छीनि लेत छनिक प्रकाश गिन गिनके.
 चुगल लवार चोर हुको जोर जार कर,
 करत कुहालजा कलंकी कलाहिनके ;
 नीच निशिचरके नयन तम कीचडार,
 दिननको दर्शन करात सुख दिनके. ॥ १२ ॥

અર્થ—મહારાજશ્રી અમરસિંહજીના પ્રતાપરૂપી સૂર્યનો પ્રકાશ આજે અધમ પુરુષોરૂપી અંધારાના ઢગલાને તોડી દુકડે દુકડા કરી નાખેછે, ખળ પુરુષોરૂપી તારાઓને ગોતી ગોતી તેમજ ગણી ગણી તેના ક્ષણિક પ્રકાશને છીનવી લેછે. યુગલીખોર તેમજ લખાડ પુરુષોરૂપી ચોરના જોરને બાળી ખાખ કરી નાંખેછે. અને કત્તંકી પુરુષોરૂપી કલાહીન (ચંદ્ર) ના ખરાબ હાલ કરેછે. નીચ પુરુષોરૂપી નિશચર (રાત્રીમાં ગતિ કરનાર) ના નયનમાં અંધારારૂપી ગારો નાખી દીન પ્રભજનને સુખ દિવસનાં દર્શન કરાવે છે.

॥ સવૈયા ॥

વચ્ચત બુલંદ નરેંદ્ર તુમ્હે, વડ વચ્ચતયે તચ્ચત વિરાજે રહો,
નથુરામ પ્રજાજન પાલનકે, ઊર ચ્યાલ ન સુંદર સાજે રહો;
અમરેશ અપાર કરી સુકૃતી, ધરિ ધર્મ ધૃતિ છિતિ છાજે રહો,
તુમ ગાજે રહો શઠ લાજે રહો, પ્રતિદિન અરિકો પરાજે રહો.

॥ ૧૩ ॥

અર્થ—બુલંદ વખવાળા નરેંદ્ર તમે ધણો વખત આ તપ્ત ઉપર બિરાજ્યા રહો. પ્રભજનનું પાલન કરવાના સુંદર ખ્યાલો અંતઃકરણમાં સદાકાળ રાખો. મહારાજશ્રી અમરસિંહજી આપ અપાર સુકૃતિઓ કરી તેમજ ધર્મ ધૃતિને ધારણ કરી અચળ રહો. તમે સદાકાળ શત્રુ ઉપર ગર્જના કરતા રહો, શઠ પુરુષો સદાકાળ શરમાતા રહે ને પાપીઓને સદાકાળ પરાજય થાય.

॥ कवित ॥

दीननको दान सनमान सब संतनकों,
 पारितोष पंडितके भोन भरते रहो;
 नित नथुराम कवि कोवीदकी काव्य सुन,
 अपि महादान अष्टकष्ट हरते रहो.
 श्रेष्ठन को संग अंग अंग राग रंग राखी,
 नेष्टनकों नित्य धरापार धरते रहो;
 अमर नरेश हे हमेश हमरी आशिष,
 कोटि जुग एसैं राजकाज करते रहो. ॥ १४ ॥

अर्थ—दीन पुश्पेने दान, साधुओंने सन्मान, तेमन पंडितों-
 ना धरमां पारितोषीक (धनाम) भरता रहे। नित नित यतुर कविओं-
 नी काव्य सांभणी तेओने अष्ट महादान अर्पणु करी कष्ट हरता रहे।
 श्रेष्ठ पुश्पेने संग अने अंगअंगमां रागरंग (प्रीति संधी रंग=गा-
 यननो रंग) राखी नेष्ट पुश्पेने हर वषट्क हटपार करता रहे। महाराज
 श्री अमरसिंहजी आ अमारी आशिष छे के कोटी जुग सुधी आवा
 शुभ दृष्टीनी साथे राजकाज करता अमर रहे।

॥ सवैया ॥

सत्य असत्य निवेदनके, हरवार विचार विचारे रहो,
 सुनी बात धरी द्रगके मगमैं, फिर काज करि यशधारे रहो;

नथुराम सुपात्र कुपात्रनकी, अरजी मरजी परडारे रहो,
अमरेष दिनेशकीनाइ तुम्हे, बहु काल प्रताप प्रसारे रहो.

॥ १५ ॥

अर्थ—सत्य असत्यतो निवेडो करवाना विचारो दरवर्ष विचारता रहो. सांभजेवी वातने आंभोथी जेष्ठ पक्षी काळ करो, ते श्रुति धारयु करता रहो. सुपात्र कुपात्रनी अरछना पुरावा नहि जेतां तमारी पोतानी भरछ उपरज राणो. भडाराजशी अमरसिंहछ सूर्यनी पेठे आवां प्रकाशमान कायों करतां प्रतापने प्रसारता रहो.

॥ कवित ॥

दाननमै दुगुन विचारे विन रात दिन,
पानन पवित्र प्रभा धरन पचे रहो;
कवि नथुराम गान तान कवितान बीच,
कानन तुम्हारे भर मानन मचे रहो.
धर्म मग धावनमै, गोद्विज उधारनमै,
पावन सदैव शूर सुभग सचे रहो;
सत्या सत्य देखवेमै, ओर प्रभु पेखवे मै,
अमर तुम्हारे सदा नयन नचे रहो.

॥ १६ ॥

अर्थ—दान करवाभां रात दिवसतो विचार कया सिवाय तमारा भान्तिमान पवित्र हाथ सदाकाळ जमला निभस रहो. मानना जरता

તમારા પવિત્ર કર્ણપુટ ગાન તાન અને કવિતા સાંભળવામાં મગ્યા રહો. ધર્મના માર્ગે દોડવામાં, ગોદિજ ઉધારવામાં, હે શુર પુરુષ તમારા સુભગ પગ સાચા રહો. સલ અસલ જોવામાં અને પ્રભુનાં દર્શન કરવામાં મહારાજાશ્રી અમરસિંહજી તમારા નૌતમ નયનો સદાકાળ તૃપ્ત કરતાં રહો.

॥ સવૈયા ॥

છાંયમેંભૂપહુમાયુકોરુપ, ધરોવિચસંઘરસિંહકીદેહુ,
ટેકમેંચાતકવૈરઅહિ, નથુરામનિભાવનસારસનેહુ;
પાનગહોતજવેવિચહારલ, ન્યાયમેંહંસવનોગુનગેહુ,
ચોંઅમરેશધરીવહુરુપ, જિવોજુગકોટિહેઆશિષણહુ. | ૧૭ |

અર્થ—હે ભૂપ છાયામાં હુમાયુનું રૂપ ધારણ કરો. (હુમાયુ પક્ષીની છાયા જેના ઉપર પડે તે બાદશાહ બનેછે) સંગ્રામમાં સિંહ સ્વરૂપ ધારણ કરો. (સિંહ કોષ્ટ દિવસ યુદ્ધમાં હઠતો નથી) ટેકમાં ચાતકનું રૂપ ધારણ કરો (ચાતક આઠ મહિના સુધી તરસ્યો રહેછે. પણ વર્ષાદના પાણી સિવાય પીતો નથી.) વૈરમાં અહિનું રૂપ ધારણ કરો. (ખીજ બધાઓ વૈર ભુજી બળછે પણ સર્પ વૈર ભુલતો નથી) સ્નેહ નિભાવવામાં સારસ પક્ષીનું સ્વરૂપ ધારણ કરો. (સારસ પક્ષી પોતાનું જોડું તુટી જવાથી શ્રવતાં નથી) ગ્રહણ કરેલું છોડવા વખતે હારલ પક્ષીનું સ્વરૂપ ધારણ કરો (હારલ પક્ષી જન્મતી વખતે માળામાંથી લાકડું પકડી લેછે તે મર્ચ પર્વત છોડતું નથી) ન્યાયમાં હંસોનું સ્વરૂપ ધારણ કરો. (હંસ પક્ષી દુધ પાણી બળી ગયેલમાંથી માત્ર દુધ નેજ ગ્રહણ કરેછે.) એમ હે અમરસિંહજી મહારાજા આપ આવા ગદુ રૂપો ધારણ કરી કોટિ યુગ સુધી રાજ્ય કરો એવી મારી આશિષ છે.

॥ कवित ॥

पारथ पराक्रम मैं भारत मैं भीमभट,
भीष्म प्रन पारिवैमें कृष्ण शर्नाङ्गतको;
धीरजमें धर्म शर्म कर्ममें सुभगराम,
कवि नथुराम द्वीजराम रौद्र रतको.
ग्यानमें जनक कुलमानमें प्रताप भूप,
दानमें करन हरिश्चंद्र सत्यव्रतको;
यों अनेक रूपधर टेकभर राजोराज,
ताज अमरेश वनि नौतम नृपतको. ॥१८॥

अर्थ—पराक्रममां अर्जुनतुं स्वर्प धारणु करो. संग्राममां
भीमनु स्वर्प धारणु करो. प्रतिष्ठा पाणवामां भीष्म पितामहनु स्व-
र्प धारणु करो. शर्णागतने निभाववामां कृष्ण परमात्मानुं स्वर्प
धारणु करो. धीरज धारणु करवामां धर्म (सुविष्टि)तुं स्वर्प धारणु
करो. शर्म अने कुल कर्म नीभाववामां सुशोभित रामतुं स्वर्प धारणु
करो. रौद्र रस उपर प्रीति करवामां द्विज राम (शरधुराम)तुं स्वर्प
धारणु करो. ज्ञानमां जनकतुं स्वर्प धारणु करो. कुलामिमानमां
प्रतापी प्रताप (प्रतापगणु)तुं स्वर्प धारणु करो. दानमां कर्णुतुं स्व-
र्प धारणु करो. आम अनेक प्रकारनां रूपो धारणु करी टेक नीभा-
वतां नौतम नृपतिना ताज वनी छे अमरसिद्धता मे काटि जुग
राज करो.

॥ सर्वैया ॥

शीशपैं ताज प्रभाको समाज, दराज सुपान कृपान रहे,
तरुतपैं पावसदानरनाव, छड़ जश वीच जहान रहे;
नेह भरी नथुराम कहे, सुरमा वसि नित्य निधान रहे,
श्री अमरेश सदा तुम्हरे, गुनिके गनमैं गुनगान रहे । १९ ।

अर्थ—भाया उपर कति भरेलो ताज (मुगट) सदाकाण अयण रहे. लांया हाथमां तलवार सदाकाण अयण रहे. राज्यासन उपर पवित्र पग सदाकाण अयण रहे. दुनियाती अंदर छायादी कीर्ती सदाकाण अयण रहे. स्नेह भरेली रमा (लक्ष्मी) तभारा अजनामां सदाकाण अयण रहे. अने हे महाराजश्री अमरसिंहछ तभारा शुश्री लोकाना समुदायमां गवाता शुश्रू गान सदाकाण अयण रहे.

॥ कवित ॥

अमर नरेश देशदेशमैं सुवेश तेरे,
सुयश हमेश छिनछिनमैं छके रहे;
कवि नथुराम पारावार पार पेख अरि,
प्रवल प्रताप थलथलमैं थके रहे.
विद्या बल विविध विलास वाक्चातुरीके
परम प्रकाश गुनि जवर जके रहे;
आशिष हमारी झलरान हे महानतेरे,
विजय वितान धरातलकों ढके रहे. ॥ २० ॥

અર્થ—હે મહારાજશ્રી અમરસિંહજી ઉત્તમવેશવાળા આપના સુયશો દેશોદેશમાં હમેશ ક્ષણ ક્ષણ વારમાં મદોન્મત અવસ્થામાં દોડ્યા કરે. પારાવાર (સમુદ્ર) ની પેલીપાર ગએલ તમારો પ્રબળ પ્રતાપ જોઈ દુશ્મનો સ્થળે સ્થળમાં યકિત થતા રહે. વિદ્યા, બળ, તેમજ વિવિધ વિલાસવાળી વાક્યાદૈરીના પરમ પ્રકાશથી મોટા ગુણી પુરુષો દબાતા રહે. માટે હે ઝલરાણુ મારી એવી આશિય છે કે આપના મહાન વિજયના રંગ મંડપો સદાકાળ પૃથ્વી તલને ઢાંકતા રહે.

॥ દોહા ॥

ઉન્નિસ પચવન ફાલગુન, સિતસપ્તમી શનિવાર,
પાયે ઉસદિન અમરનૃપ, રસિક રાજ્ય અધિકાર. ॥૨૧॥

અર્થ—ઓગણીસો પંચાવનના ફાલગુન માસમાં શુકલ પક્ષની સપ્તમીને શનિવારને દિવસ મહારાજશ્રી અમરસિંહજી રસથી ભરેલો રાજ્યધિકાર પામ્યા.

“અન્ય કવિકૃત કવિતા”
 “શ્યામ કવિ નવાનગર”

॥ કવિત ॥

સુંદર સુધારે રાજ સદન સુહાવનમેં,
 માનો છવી સદન સુરેસકી વસતહે;
 તોરન પતાકા દિવ્ય દ્વાર દ્વાર દિપ્યમાન,
 રોશની અપાર પુંજ પ્રભાકોં હસતહે;
 રાહ રાહ રાજતહે સુખમા અથાહસને;
 શ્યામ કવિ ધામ ધામ રમ્યતા લસતહે;
 રાજ અમરેશ રાજ સ્વાધિન સમેમેં આજ,
 વંકપુર મંગલકો સિંધુ સરસત હે. ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—સુંદર સુધારેલ રાજ્ય મહેલોમાં ઇંદ્રના ભુવનની છબી
 આવી રહેલી હોય એમ જણાય છે. સુશોભીત અને દીપાયમાન દ્વારે
 દ્વારે તોરણ પતાકા ફરકેછે; તે જાણે અપાર રોશનીના સમુદને હસી
 કાઢતી હોય નહિ. રસ્તે રસ્તે અપાર શોભા રાજ રહી છે; તેમજ
 પરધર પ્રતી રમ્યતાનો નિવાસ થયો છે; શ્યામ કવિ કહેછે કે—મહા-
 રાજ રાજસાહેબ અમરસિંહજીને સ્વતંત્ર રાજ્યાધિકાર પ્રાપ્ત થવાના
 કારણથી વાંકાનેર ગામ મંગળના સમુદ્ર સમાન શોભી રહ્યું છે.

॥ कवित ॥

मोदमन पायजन निकट निवासिरासि,
 धन धन मानत विनोद पारावारकों;
 जीवनको पायेफल सुहृद सनेहीसव,
 प्रभा मुद पाये पाई संपति अपारकों;
 श्याम कवि कोविद इनाम धन धाम पाये,
 शत्रुके समुह पाये भूरी भय भारकों;
 ओज मृगराज सम वंकपूर नाथजव,
 राज अमरेशपाये राज अधिकारकों. ॥ २३ ॥

अर्थ—जो म केसरीसिंह युवावस्थाने पाये तेम बांझानेरना
 नाथ महाराज राजसाहेब अमरसिंह स्वतंत्र राज्याधिकारने पाभ्या
 ते वधत सदाकाळ हजुरमां रहेंनाश माणुसेना समुह मनमां हर्ष
 पाभी विनोदना समुद्रने धन्यवाद आपवा लाग्यो. सारा हृदयवाणा
 स्नेहीओ जवनना कृणश्च आनंदने पाभ्या; तेमज प्रभा अपार
 संपति पाभवानी पेढे हर्षित थछ. श्याम कवि कहेछे—कोविद पुरषो
 धन धामने पाभ्या अने शत्रुओना समुह मोटा जयना भारने पाभ्या.

॥ कवित ॥

सुजन सनेही सुरवीर रनधीरकोमु,
 प्रद उत्साह दिव्य उन्नति अपारकों;

પાપી પુંજ કાપી દુષ્ટ દાપી ઝર તાપી પુંન,
 પ્રજા પ્રતિપાલ સાલ શત્રુ પરિવારકો;
 રિદ્ધિ સિદ્ધિ નિધિકો અવધિ કવિ શ્યામ કહે,
 દારિદ્ર દલન કવિ પંડિત ડાકો;
 વંકપુર નાથ વઢહાથ અમરેશકોસુ,
 ધન ધન આજદિન રાજ અધિકારકો. ॥ ૨૪ ॥

અર્થ—જે સારા માણસોને તથા સ્નેહીઓને રણમાં ધીરજ રાખનાર શૂરવીરોને ઉત્સાહ અને અગણિત દીવ્ય ઉન્નતી આપનાર છે. જે પાપીઓના પુંજને કાપી નાંખી દુષ્ટ પુરુષોના અંતઃકરણમાં પરી-તાપ કરી પ્રજા પ્રતિપાલક બની શત્રુના પરિવારને સાલરૂપ છે. શ્યામ કવિ કહે છે કે:—જેના ભંડારમાં રિદ્ધિ સિદ્ધિ અવધિપણે નિવાસ કરી રહી છે તેથી કવિ પંડિતનાં દારિદ્ર દુર કરે છે, એ લાંબા હાથવાળા વાંકાનેર ગામના નાથ મહારાજ રાજ અમરસીંહજી સ્વતંત્ર રાજ્યાધિકાર પામે છે. માટે આજના દીવસને ધણા ધન્યવાદ ધટે છે.

॥ કવિત ॥

સુખટ અભંગકે સુસંગમેં ડમંગ ભરે,
 છત્રિ પન ધારી શત્રુ સવલ હને રહો;
 પરમ પુનીત નીત પાલનકો સ્વચ્છમતિ,
 દહ સંગતીમે અનુરાગસેં સને રહો;

श्याम कवि कोविद विसदय —
महामहि मंडहोव. काशी निवाशी.

राज सुख रु ॥ कवित ॥

राज अम्

अर्थ—सुभटो ॥ ॥ उभययी क्षत्रियपणुं धारण करी
अणवान शत्रुओने छलुता रहे. विद्वान (अद्या) पुइपोती संगतीमां
अनुरागवाणा रहे. श्याम कवि छेछे छे—अनुरागविओ आपनी
उन्नवण कीर्तिने सदाकाण भडिभंडणमां प्रसारता रहे. हे महाराज
राजसाहेब अमरसिंहछ आप राजसुभयी विशेष दीपता राज्यासन
उपर अचण रहे.

प्रज्ञाचक्षुलाल कवि. रतलाम.

॥ दोहा ॥

गनपत गौरी गोमती, गंगा गुरु गोविंद,

गुण गाउं अमरेशके, बुद्धि देहु बुलंद. ॥२६॥

अर्थ—हे गणपति, गौरी, गोमती, गंगाछ, गुरु अने गोविंद
आने हुं महाराज राजसाहेब अमरसिंहछना शुभ गायन छेछुं माटे
भने अभली बुद्धि आपने.

अमर जसि करनी करे, मनुसम पालन देश,

अमर नाम जगमें रहो, अमर नाम अमरेश. ॥२७॥

પાપા પુજ-પાપાહેળ અમરસિંહજી અમર (દેવતા) ના જેવી
પ્રજા પ્રતિપાલ સાલ શત્રુ (પ્રજા) નું પાલન કરેછે,
રિદ્ધિ સિદ્ધિ નિધિકો અવાગતમાં અમર નામ રહો.

દારિદ દલન કવિ પંડિત ઉત્તર

અમરેશ

સંવત ઉનીસેપંચ, તાપર પચાસ ધર,
ફાલગુન શુક્ર તિથિ, સપ્તમી સવેરકે;
ઠોર ઠોર આનંદ ઉછાહ, અનમાપ હોત,
સુખકે સમુદ્ર ન્હાવે, સવજન સ્હેરકે;
કહે કવિ લાલ દેશદેશકે મુપાલ તહાં,
સાહેવ મુરેશ અમરેશ હેરહેરકે;
તારા વીચ “ચંદ્ર” જેસેં દેવમેં મુકુંદ જેસેં,
રાજ અમરેશ રાજ તરુત વાંકાનેરકે. ॥૨૮॥

અર્થ—સંવત ૧૯૫૫ ના શકગુન માસના શુક્ર પક્ષમાં સપ્તમી.
ના પ્રાતઃકાળે ઠેકાણે ઠેકાણે આનંદ અને ન મપાય એટલો ઉત્સાહ
વર્તાઈ રહ્યો. જેથી પુરવાશી મુખના સમુદ્રમાં અવગાહન કરવા લાગ્યાં.
લાલ કવિ કહેછે કે—દેશ દેશના રાજાઓ અને અધિકારીઓ વારંવાર
નીર્ખાને કહેછે કે—“જેવો દેવતાઓનો રાજા ચંદ્ર દેવતાઓની સભામાં
શોભતો હોય, જેવો ચંદ્રમા તારા મંડળમાં શોભતો હોય, જેમ દેવોના
સમુદ્રમાં મુકુંદ શોભતા હોય તેવા મહારાજા રાજાસાહેબ અમરસિંહજી
વાંકાનેરના તપ્ત ઉપર સ્વતંત્રપણે શોભેછે.

॥ વૈ. કાશી નિવાશી.

છાજત છિતિપ્ર ॥ કવિત ॥

કીરત પ્રગટ પ્ર

પ્રબલ ચંડ મુજ ^{૫૬૫૫}કાં, ^{૫૮૫}વ્રેહમંડ વીરજીય,
ઉદ્વિત ઉપિત અચંડ ચંડ, મહીમંડલ સજીય;
મ્લરાન વંશકુલ ભાળવન, રાજપુત્ર જાહર જગત.
પ્રતિપાલ લાલદુજ ધર્મકેસુ, અમરેશ મૂપ રાજત તલત. ૨૯

અર્થ—છત્રપતિઓના છત્રરૂપ અને શુભની ખાણરૂપ બની
ક્ષિતિ ઉપર છત્ર ધારણ કરી રહ્યા છે. જેની કીર્તિ પૃથ્વીમાં સૂર્યના
જેવી પ્રગટ દેખાય છે. જેના પ્રચંડ ભૂજદંડના ધકાપી અક્ષાંડ છતાંયેલું
છે, અને જેની વીર કાંન્તિ અખંડપણે મહીમંડળના ખંડેખંડમાં પ્રસરી
રહી છે. લાલ કવિ કહેછે કે:—ઓપા ઝાલાઓના વંશમાં સૂર્યરૂપ તેમજ
જગતમાં જાહિર રાજ બનેસિંહજીના પુત્ર જે આલણ અને ધર્મના
પ્રતિપાળક છે તે ગદારાજ રાજસાહેબ અમરસિંહજી આજે સ્વતંત્રપણે
રાજ્યાસન પર શામેલ છે.

॥ છપ્પય ॥

સત્યવ્રત મહોપત સકલ ભૂપત્ય શિરોમણી,
અટલ રાજ મહારાજ અમર અમરેશ હૃદય ગુણી;

પાપાં પુજા કરાવે, અન્ન કાપે,
 પ્રજા પ્રતિપાલ સાલ શત્રુ અપ્પે;
 રિદ્ધિ સિદ્ધિ નિધિકો અવ. પત્ર વહુ વચ્ચત,
 દારિદ્ર દલન કવિ પંડિત ઉત્તમ તલ્લખત, ૧૩૦।
 પ્રતિપાલ અમરેશ

અર્થ—જે મહીપતિઓના શિરોમણી બની મહીપતિઓને પા-
 ળવા યોગ્ય સંસ્કૃત પાળે છે. જે દેવતાઓનાં શબ્દોની પેઠે અવીચળ
 શબ્દ કરે છે તેમજ જેનું હૃદય શુણના સમુદયી ભરેલું છે. જેની દાન
 વીરતા બ્રોહ્મ કુબેર અને ઇંદ્ર મનમાં કંપી રહ્યા છે. જે લાખો કરોડોની
 મોજ તથા હાથી, ઘોડા આપતાં ક્ષણમાત્ર વાર લગાડતા નથી,
 જેનું રૂપ ચંદ્ર સરીખું અખિલ ભૂમીમાં શોભી રહ્યું છે. લાલ કવિ કહે છે
 કે:—જેઓ વેદ અને સંતનું પ્રતિપાલન કરનાર એવા બાગ્યેશાણી
 શબ્દ અને સિંહણના સુત અમરસિંહણ તપ્ત ઉપર શોભે છે.

॥ સવૈયા ॥

વહુ જ્ઞાલર જ્ઞાંજ ઘને સહનાયક દુંદબી ઢોલ સુવીન વજે,
 નવરંગ સુહંગ ધ્વજા ફરકે તહાં તોરન કેતુ પતાકરજે;
 અમરેશકે રાજ્ય વિલોક તહી જગકો દુઃખદાલીદ દૂર મજે,
 કવિ લાલની હાલમર્દ ધરની વનરાય સુનુ અભિષેક સજે.

॥ ૩૧ ॥

અર્થ—જ્યાં ઘણા ગવૈયાઓ વાદ્યોની સાથે ગાય છે. ઝાલર, ઝાંઝ
 દુંદબી, ઢોલ અને વીણાઓ વાગી રહી છે. નવા નવા રંગની ધ્વજાઓ,

પતાકાઓ અને તોરણો ધર

સાહેબ અમરસિંહજી

જાય છે. લાલ કવિ કે

બિષેક થતો બેઠ પૃથ્વી

કવિ. કાશી નિવાશી.

॥ કવિત ॥

॥ ૧૮ ॥

સુંદર સુશીલ અરુ સાહસી સપુત સિરે,

છત્રિ ધર્મ ધારી ભારી ધૂપ શિરતાજહે;

માનત પ્રવિન ઓ કવિન દ્વિજ દિનનકું,

રાખે રતિ રંકનપેં ઉમર દરાજહે;

હાકીમ હકમદાર વજ્રપુર ધર્મ જેસો,

કહે કવિ લાલ ધૈર્ય ધર્મકે જહાજહે;

ગાત ગરવિલેને ગુલાવગુલ કેસિ આવ,

ગાહક ગુનિકે અમરેશ વીર આજહે. ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—સુંદર, સુશીલ, સાહસીક, સપુત તેમજ ક્ષત્રિધર્મ ધારણ કરવામાં જેઓ ભૂપતિઓના શીરતાજરૂપ છે. જેઓ ચતુર, કવિઓ, પ્રાણીઓ અને શરણાંગત પર પ્રીતિ રાખનાર છે. મોટી આયુષ્યવાળા હુકમને ધારણ કરનાર હાકેમ ધૈર્ય અને ધર્મના જહાજ રૂપ બની વાંકાનેરમાં ધર્મરાજની પેઠે રાજ્ય કરે છે. લાલ કવિ કહે છે કે ગુલામ-જળ જેવી સ્વચ્છ કીર્તિ કથન કરનાર કવિઓના ગ્રાહક મહારાજ અમરસિંહજી સર્વોત્કૃષ્ટ છે.

પાપી પુજા પાપાણ્ય રાજ કિર્તિ
 પ્રજા પ્રતિપાલ સાલ શત્રુ અર્પે
 રિદ્ધિ સિદ્ધિ નિધિકો અવશ શેષ,
 દારિદ્ર દલન કવિ પંડિત જી કરે;

પ્રતિપાલ દાનના દેવાલા શાલોશ મેર ભૂપાલા સુનો,
 રાજ્યવંશ રાઘવ અલંકરવો કરે;
 કહે કવિ લાલ પ્રભૂ પ્રભૂતા પ્રતાપ તેરો,
 સુયસ પ્રવાહ પુન્ય મૌન મરવો કરે;
 સજ્જન સુજાન કવિ પંડિત પ્રમાન પુજ્ય,
 દ્વારપૈં સદૈવસો નિશાન ઘરવો કરે. ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—જ્યાં સુધી મહીમંડળમાં માર્તંડ પ્રકાશ કર્યા કરેછે, જ્યાં સુધી મહેશ, શેષ, હરિ, ગણેશ અને ગીરા પોતાની પ્રકાશિત જ્યોતિ પ્રસરાવ્યા કરે; સાલ કવિ કહેછે કે:—જ્યાં સુધી રાઘવવંશ અખંડપણે રાજ્ય કરે ત્યાં સુધી દીન ઉપર દયા લાવનાર આલા વંશના અવતંસરૂપ મહારાજા અમરસિંહજી તમે પ્રભૂતા, પ્રતાપ અને સુયશના પ્રવાહથી પવિત્ર ભૂવનો ભર્યા કરો. તેમજ સારા માણસો, સુભણ કવિઓ અને પુણવા શોભ્ય પ્રમાણિક પંડિતો તમારા રાજ્યદ્વાર ઉપર સદાકાળ નિશાનની પેઠે હમા રચા કરે.

રામભદ્ર કવિ. કાશી નિવાશી.

॥ કવિત ॥

અમર નરેશકું સુશારદા સુબુદ્ધિ દેય,
 ધનદ સુધન જોપૈ અતિ વસુવારોહે;
 વીરતા સુવીરી મહાવીર અંજનીકો સુત,
 નીતિ રામચંદ્ર જિન અસરન ભારોહૈ;
 ઇન્દ્રિનકો જીતિવૌ વતાવૈ તોહિ મહાદેવ,
 એકછન માંહિ જેહિ કામહીં પ્રજારોહૈ;
 નાહીં અભિષેકમે જૂદેહ હમ ઔર કહુ,
 પાતે ઉપહાર સદા આશિષ હમારોહૈ. ॥ ૩૪ ॥

અર્થ—મહારાજ અમરસિંહજીને સારદા દેવી સુબુદ્ધિ આપે તેમજ
 જે અલન્ટ પૈસાવાળા છે એવા ધનવ (કુબેર) ધન આપે. સારા વીરોમાં
 જે મહાવીર ગણાય છે એવા અંજનીસુત (હનુમાન) વીરતા આપે, જે
 અશરણુને શરણુ રાખનારા છે એવા રામચંદ્રજી નીતિ આપે, જેણે એક
 ક્ષણમાં કામદેવને ખાળી બરમ કર્યો એવા મહાદેવજી (શંકર) ઈંદ્રીજીત
 થવાની શક્તિ આપે. આ રાજ્યાભિષેક થતી વખતે હું ખીન્નું કાંઈ બેટ
 આપી શકતો નથી માત્ર ઉપર કહેલી આશીષકૃપ ઉપહાર (બેટ)
 અર્પણ કરું છું.

॥ कवित ॥

जौलों मार तंडसु विराजै नभमंडलमें,
 जौलां मेदनीकी धुर शेष नाग धारेहै;
 जौलों सप्तसागर गणेश बुद्धि आगरहै,
 जौलों पुनि वियति वितान वीचतारेहै;
 जौलों हे सुरेश शुभ जौलों वेद विप्रनमें,
 जौलों नाक पालन करत मघवारेहै;
 वार वार आशिष सुदेत रामभद्रयही,
 जीवहिं अमरसिंह तौलों मतिवारेह. ॥ ३५ ॥

अर्थ—ज्यां सुधी नभमंडलमां भातंड प्रकाश करे, ज्यां सुधी पृथ्वीनी धरी शेषनाग धारण करे, ज्यां सुधी सात सागर अने अत्यंत बुद्धिशाणी गणपति रहे, ज्यां सुधी आकाशरूपी वितानमां यणकता ताराओं रहे, ज्यां सुधी अह्मा अने स्वर्गतुं पालन धर करे, रामभद्र कवि कहेछे के:—महाराज अमरसिंहछा लां सुधी आप अवीचण रहे.

॥ कवित ॥

रागरंग रंजितसु रंजित सुरंग भरे,
 वंकपुर राजनसु मनुज पताकेहै;

कोऊ लघु दीर्घ तरलतर कोऊ कोऊ,
मन कोऊ मोहन सु मंजुल मजाकेहैं;
रामा रमणीयता सुरम्य लखि दोउनकी,
होतीहैं सकामा वामा मोद भरनाकेहैं;
अमर नरेश जीवो जाहिर जहान बीच,
रामभद्र इस जौलों वियति छपाकेहैं. ॥ ३६ ॥

अर्थ—कोऊ लघु, कोऊ दीर्घ, अने कोऊ विशेष दीर्घ, तेमन कोऊ मनने मोह उपलव्ध अथवा मंजुल अने मनेदार आनंदना अभि-
नव रंगथी रंगाओल सारा अनुप्यशी पताकाओथी आने वांछनेर शोभी
रह्युं छे.

नगरीरूप श्री पोतानी अंदर वसती रामा अने रमयितानी
रम्यता नेष्ट पोते पोताना प्रति प्रति अनुरागी अनी कहेछे कः—
शुक्ल पक्षने अद्र कणाओमां वधतो आले तेम महाराज अमरसिंह
राज्य तप्तपर भीराछ वृद्धि पाभे.

॥ दोहा ॥

अमरसिंह तुव कविन मिल, यह शुभ देत अशीश,
वपुवपु सुख पावो सदा, जीवो लाख वरीश. ॥ ३७ ॥

अर्थ—महाराज अमरसिंह सर्व अविओ भली आवी रीते
तमने आशीष आपेछे कः—आप सदाक्षण शरीरे सुभी रही लाभ
वरसनी आवरदा लोगवो.

માધવ કવિ. વીજાપુર.

॥ કવિત ॥

સંવત સુવાન સર અંકરૂપ વીક્રમકે,
 સર્નાસેત ફાગુનકો ઘોસ હુલસાયોહે;
 વાંકાનેર છત્રધારી, તલ્લત વીરાજવેકો,
 ઉચ્છવ અપાર દેશદેશમેં દીઝાયોહે;
 માધવ ભનંત મહારાજ રાજમંડલમેં,
 મહામોદ મંગલકો ઠાઠ ઠહરાયોહેં;
 દે દે સનમાન દાન ભૂષ અમરેષ ભાન,
 કોવિદ કવિ કંજકોસુ આનંદ વઢાયોહે. ॥ ૩૮ ॥

અર્થ—સંવત ૧૯૫૫ની સાલમાં ફાલ્ગુન શુક્રવરના શનીવારનો દિવસ અત્યંત હુલાસમાં દેખાયો છે. કારણ કે શ્રી વાંકાનેરના છત્રધારી મહારાજ રાજસાહેબ શ્રી અમરસિંહજી સ્વતંત્ર રાજ્યાધિકારના તખ્ત ઉપર બીરાજે છે નેથી મોટો ઉત્સવ દેશદેશમાં દેખાયો છે. માધવ કવિ કહેછે કે:—મહારાજ રાજસાહેબ રાજ્ય મંડળની અંદર મોડરૂપ હોઈ મંગળનો ઠાઠ ધારણ કરેછે. મહારાજ અમરસિંહજી સુર્યની પેઠે પ્રકાશતા દાન અને સનમાન આપી કોવિદ કવિશ્રી કમળોત્તે આનંદ વધારે છે.

॥ કવિત ॥

અચલ વીરાજે રહો તલ્લત બુલંદતાજે,
કોસકોટ નીતનૃપ રામસે રચેરહો;
વિવિધ બિલાસ હાસ પુરન પ્રકાશતેજ,
શક્રસમ કીર્તિ મુલ્લગુનીન ગુને રહો;
ગુનમે ગનેસ સુર સારદમે નારદસે,
દેહ દુજ રાજ દુતી દુજતે દુને રહો;
લલ્લત બુલંદ મહારાજ અમરેશ વીર,
ભારથમે શત્રુ સંગ પારથ લને રહો.

॥ ૩૯ ॥

અર્થ—બુલંદ તેજવાળા તખ્ત ઉપર અવીચલ રાજો. બંધાર કિલ્લાઓ અને નીતિ પુર્ણ પ્રતાપી રત્નકુળ દીપક રામની પેઠે રચતા રહો. વિવિધ પ્રકારના વિલાસ, હાસ્ય અને તેજનો પુર્ણ પ્રકાશ શક્ર સચ્ચીની પેઠે પ્રસરાવો તથા સારા શુભ કવિઓ આપની કીર્તિને ગાયા કરો. શુભની અંદર ગણેશ જેવા, દેવતાની અંદર શારદા જેવા બની દેહની કાન્તિ, બીજના અંદરમાની પેઠે બમણી વધારતા રહો. મોટા ભાગ્યશાળી મહારાજ રાજસાહેબ અમરસિંહજી બહાદુર તમે સંભા-મના અંદર અર્જુનના જેવા પરાક્રમ કરતા રહો એવા આશીર્વાદ આપું છું.

॥ દોહા ॥

ગાંન તાંન આનંદ યુત, દિન દિન દુગને રંગ,
તલ્લત તેજ જસ કીરત મય, પેલે પુર્ન નરેંદ્ર. ॥ ૪૦ ॥

અર્થ—ગાનતાનમાં ગમત કરતાં આનંદની સાથે નવા નવા રંગથી દિવસ વીતાવો. આપના તપ્તનું તેજ અને યશ કીર્તિવંત અમે દેખીએ એવી અમે આશીષ આપીએ છીએ.

ઉધ્ધવ કવિ. લખતર.

॥ કવિત ॥

કુલ જ્વલરાન ભોમ આકર ઉદાર મધ્યે,
કુંદન કલિત વન્યો વિરદ વિશાલહે;
હિકમત હથોડીસેં ગઢ્યો જાત વેહદસો,
સુકવિ સુનાર કસો કવિતા રસાલહે;
વિવિધ વિધાન દાન જડીત જવાહિરસૌં,
પુરન પ્રભાતે આપ ઓપીત અપારહે;
વચ્ચત વુલંદ મહારાજ અમરેશ યશ,
ભૂપ ભ્રતરખંડ હુકો સુંદિર શૃંગારહે. ॥ ૪૧ ॥

અર્થ—જાણાવંશના રાજા રૂપી પૃથ્વી અને ઉદારતા રૂપી આકર (ખાણ)ની અંદર સૂર્યશ રૂપી શુશોભિત કુંદન ઉત્પન્ન થયું. તેને હિક-મત રૂપી હથોડીથી સુકિત પુર્વક વડી સારા કવિ રૂપી સોનીએ રસાળ કવિતા રૂપ ઓપ અગાવી વિવિધ પ્રકારના દાન અને વિધાન રૂપી

જવાહીર જડયું; જેથી પુણું કાન્તિને પામી શોભવા લાગ્યું; માટે મહારાજ અમરસિંહજીના યશ રૂપી ધરેણું ભરતખંડના ભૂપોને શૃંગાર રૂપ થઇ પડ્યું.

॥ કવિત ॥

પ્રવલ પ્રતાપ દેશ દેશ અવસેસ વઢ્યો,
વિમલ વિસેષ જસ ભૂતલ ભરે ગયો;
સજ્જન સમાજ કંજ વિકસેં વિલોક મુલ,
અરીન કુમોદ કુલ મહતા મુંદેં ગયો;
ઉદ્ધવ ભનંત ચોર લંપટ ઉકલૂ લુકે,
ઓજસ અનીત તમ એસતેં અથે ગયો;
આજ અમરેશ ભૂપ પાવત મહેશ પદ,
અવનીમેં આનંદકો આદિત ઉદે મયો. ॥ ૪૨ ॥

અર્થ—મહાવાણના કુળના પ્રખળ પ્રતાપે દેશદેશમાં વધારે પામતા રહ્યા અને આધારાળ્યોના નિર્મળ યશો વિશેષપણાને પામી ભુતળમાં ભર્યા રહ્યા. બનોસિંહજીના પુત્રનું પ્રકાશિત મુખ નિરખી સજ્જન પુરુષોનો સમાજ કમળની પેઠે વિકાસ પામતો રહ્યો. ઉદ્ધવ કવિ કહેછે કે ચોર, અને લંપટ રૂપી ઉલ્લુક (ધુવડ) છુપાતા રહ્યા તેમજ અપવશ અને અનીતિરૂપ અધારે અસ્ત પામતું રહ્યો. કારણકે આજે મહારાજ અમરસિંહજી પૃથ્વીના ધરતું પદ સ્વતંત્રપણે પામેછે એ રૂપી પૃથ્વીની અંદર આતંદનો સૂર્ય ઉદય થયોછે.

હમીર કવિ.

॥ કવિત ॥

કચ્છપ રુકોલ શેશ રાજત મહેશ જેસે,
 પ્રવલ ધનેશ વારધેશ વિન પ્રાજેજ્યું;
 દિપત દિનેસ જેસેં ગહર ગનેશ જેસે,
 સીતલ મયૂષનકોં ઔશધેશ સાજેજ્યું;
 ભનત હમીર ભૂમિ ભૂધર કપીશ વલી,
 રાજત સુરેશ ઓ રમેશ નિત રાજેજ્યું;
 સકલ સુનીત સંગ અમર નરેશ આપે,
 રાજો ધ્રુવરાજ જૈસેં મેરુપથ રાજેજ્યું. ॥ ૪૨ ॥

અર્થ—જેમ કચ્છપ (કાચખો) કોલ (વરાહ) શેષ અને મહેશ (શંકર) બળવાન ધનેશ (કુબેર ભંડારી) અને વરુણ પરાબળ વિના શોભેછે. કાન્તિમાં સૂર્ય, જ્ઞાનમાં ગણેશ, અને શીતળ મયૂખો (કીણો) ને જેમ આપધેશ (ચંદ્ર) સાજે છે. હમીર કવિ કહેછે કે પૃથ્વી, પહાડ, બળવાન કપીશ (હનુમાન) તથા સુરેશ (ઇંદ્ર) અને રમેશ (વિષ્ણુ) જેમ રાજે છે. તેમજ મહારાજા અમરસિંહજી આપ તમામ પ્રકારની સારી નીતિની સાથે મેરૂ માથે રાજતા ધ્રુવની પેઠે અવીચળ ખીરાજે.

લીલાધર કવિ.

॥ કવિત ॥

જૌલોં ધરાધર જલધર વિપધર જૌલોં,
 સારદ ઔ નારદ સુરેશ શશિ રવિહે;
 જૌલોં જલથલ વાયુ તેજ ઓ આકાશ જૌલોં,
 વ્રહ્મકો પ્રકાશ જૌલોં જૌલોં શુભ છવિહે;
 તોલોં રહો રાજ્ય તેરો અજલ વનેસ પુત,
 વક્રપુર તરલતપેં તપો જીમિ રવિહે;
 અમરેશ અમર આપિશ તેં અમર રહો,
 દિલધાર કહતસુ લિલાધર કવિહે. ॥ ૪૪ ॥

અર્થ—જ્યાં સુધી ધરાધર (શેષ) જળધર (મેધ) વિપધર (શંકર)
 સારદા, નારદ, સુરેશ (ઈશ્વર) શશિ અને રવિ છે. જ્યાં સુધી જળ, રથળ,
 વાયુ, તેજ, આકાશ, સુંદરતા અને વ્રહ્મનો પ્રકાશ છે ત્યાં સુધી
 બનેસિંહના પુત્ર વાંકાનેરના તખ્ત ઉપર અવતારી પુરુષની પેઠે
 બીરાજે. લીલાધર કવિ કહે છે કે મહારાજ રાજ અમરસિંહજી અમર-
 (દેવતા) ની આશીશથી આપ અમર રહો એવો આશીર્વાદ આપું છું.

સ્વર્ગવાસી યુવરાજ શ્રી હરપાલસિંહજીકો જન્મ પ્રસંગ.

॥ કવિત ॥

મુદધન ધામ કોસુ મુદગજ ગ્રામ કોસુ,
અમિત અરામ કોસુ મુદ સુખ માહૈ;
કવિ નથુરામ ત્યોં અનુપ ઇલકાવ કોસુ,
જયકો જહાન વીચ જવર ઉછાહૈ;
રાજધરિ વેકો શુભ કાજ કરી વેકોયહ,
સરવ પ્રમોદ કોસુ જગત સરાહૈ;
હિયે હરસાવન ઉપાવન સુઆશ સ્વાસ,
પુત્ર રત્ન પાવન પ્રમોદ પતશાહૈ. ॥ ૪૫ ॥

અર્થ—ધન, ધામ, ગ્રામ, ગજ (હાથી) પ્રાપ્ત થવાનો હર્ષ તેમજ
અસંત આરામ પામવાનો હર્ષ જે દુનિયામાં સુખનો પુર્ણ ચંદ્ર
ગણાય છે. નથુરામ કેવિ કહેછે કે—મોટા મોટા ઇલકાવ પામવાને
અને દુનિયાની અંદર જય મેળવવાનો હર્ષ સર્વથી મોટો ગણાય છે.
રાજ્ય પામવાનો, ઉત્તમ કામ કરવાનો વિગેરે સર્વ હર્ષને દુનિયા સારી
રીતે વખાણે છે. પણ હૃદયને હરખ આપનાર ઉત્તમ પ્રકારની આશા-
ઓને ઉત્પન્ન કરનાર પુત્ર રત્ન પામવાનો હર્ષ છે તે ઉપર કહેલ બધા
હર્ષનો પાદશાહ છે.

॥ दोहा ॥

प्रथमाश्रम विद्या सुफल, त्रितिय चतुर्थे त्याग;
द्वितिया श्रम फल दैवदे, पुत्र जन्म अनुराग. ॥ ४६ ॥

अर्थ—प्रथम आश्रमनुं क्षण विद्या. त्रीज, चौथा आश्रमनुं क्षण त्याग पणु जीज आश्रम (गृहस्थाश्रम) नुं क्षण तो मात्र पुत्र जन्मथी यतो अनुरागज छे.

॥ दोहा ॥

आत्मा आत्मज होतहै, वात कहत यह वेद;
निज स्वरूप प्रागव्य लखी, क्योंन शमै भव खेद. ॥ ४७ ॥

अर्थ—पोतानो आत्मा आत्मज (पुत्र) इये उत्पन्न थायछे (आत्मा वै जायते पुत्र इति श्रुते) आ प्रमाणे वेद छेछे त्यारे पोताना शरीरनुं प्रागव्य जेछ मनुष्यता संसारमां यता जेहो शमाटे न भटे ?

॥ सवैया ॥

छावनो मोद सर्वे कुलमैहिय पुर्वज केसु प्रमोद वढायनो,
ध्वांत हठावनोहे गृह दीपक, त्यो नधुराम अरीतन तावनो;

રાવનો મંગલકે રવકોં, હરવચ્ચ હિતુકે હિયે હરચાવનો,
ભાવનો ભવ્ય ઉપાવનો આનંદ, દેવકોં દુર્લભ પુત્રકો પાવનો.

॥ ૪૮ ॥

અર્થ—આખા કુળમાં હર્ષને વધારનારો, પુર્વજોને હર્ષ વધારનારો, ધરતું અધાર્ હર કરવાને દીપક રૂપ તેમજ નથુરામ કહેછે કે:- શત્રુના તનને તાવનારો, મંગળના શબ્દો પ્રસારવાનારો હર વખત સ્નેહીઓના ઉરને હરખાવનારો ભવ્યતાથી માત પીતાને પ્રીય લાગનારો અને આનંદ ઉત્પન્ન કરનારો પુત્રનો જન્મ દેવતાઓને પણ દુર્લભ છે.

॥ દોહા ॥

પુત્ર જન્મકો હરચ હિય, સવકો હોત સમાન;
પર પ્રગટત નૃપ પુત્ર મુદ, અધિક અધિક તરમાન. ॥૪૯॥

અર્થ—પુત્ર જન્મથી થતો હર્ષ રાજાઓથી રંક સુધી સર્વ કોઈ ને સરખો હોયછે પણ રાજાઓને આં થતો પુત્ર જન્મનો હર્ષ સર્વ કરતાં અધિક ગણાય છે.

॥ દોહા ॥

સરવ પ્રજાકોં સુખદ પ્રિય, રચ્છક ધરમ સુરાહ;
વિષ્ણુ અંશ અવતાર ચહ, નામ ધારી નરનાહ. ॥ ૫૦ ॥

અર્થ—સર્વ પ્રજાને પ્રીય અને સુખ આપનાર, ધર્મના રસ્તા-
ઓનું રક્ષણ કરનાર નરનાહ (રાજા) નામ ધારણ કરી વિષ્ણુનો અંશ
અવતાર હોયછે.

॥ સવૈયા ॥

રાજકો હોતહૈ જન્મ જવૈ, સુર લોકમૈ વાજૈ વધાઈકે વાજે,
પિત્રકો લોક પવિત્ર તવૈ નથુરામ નિહાયત નેહ નિવાજે ;
બ્રહ્મકો લોક અશોક વનૈ, દિયે આશિરવાદ ઉદંડ અવાજે,
માનુષ લોકહુમૈ મહિપાલકે, જન્મતૈં ક્યોં નહિ આનંદ છાજે.

॥ ૫૧ ॥

અર્થ—જ્યારે રાજાઓનો જન્મ થાયછે ત્યારે દેવતાના લોકમાં
વધાઈનાં વાજાં વાગેછે. નથુરામ કહેછે કે:—પિત્ર લોક અસન્ત દર્પથી
નીવાળેછે, બ્રહ્મ લોક શોક રહીત બની મોટા અવાજથી આશીર્વાદ
આપેછે તે। પછી મનુષ્ય લોકમાં મહીપાળના જન્મથી શા માટે
આનંદ ન થાય ?

॥ દોહા ॥

ત્રીન જાતીકે કરમ સવ, નિર્ભય હોત નિદાન,
ધન્ય જન્મ ધરની પતી, જશતૈં ભરત જહાન. ॥ ૫૨ ॥

અર્થ—જેના પ્રતાપથી ત્રણે જાતિનાં કર્મ નિર્ભયતાને પામેછે.
જે યશથી દુનિયાને ભરેછે એવા ધરણીપતિ (રાજા) ના જન્મને ધન્યછે.

॥છપ્પયા॥

આજ હમારો હૃદય અપુર વસો હુલસ્યોહૈ,
 શક્રપુરીકો સ્નેહ વક્રપુર વીચ વસ્યોહૈ.
 અમર લોક આનંદ ધરાતલ આઈ ધસ્યોહૈ,
 કઠિન કલહ કુલ સહિત નીચ ભય પાઈ નસ્યોહૈ;
 નથુરામ ગ્રામ ઘર ઘર પ્રતી, લલિત વાચ વાજત નયે,
 મહારાજ રાજ અમરેશ ગૃહ, કલીત કુમાર પ્રગટ ભયે. ૧૨૧

અર્થ—આજ માફ હૃદય અપૂર્વ જેવો હુસાસ પામ્યુંછે, આજે
 શક્રપુરીનો સ્નેહ વાંકાનેરમાં આવી વસ્યોછે. આજે અમર લોકના આ-
 નંદે પૃથ્વી ઉપર વેગથી ધસારો કર્યોછે. કઠિણ અંગવાળો નીચ કલેશ
 આજે પોતાના કુળ સહીત ભય પામી ભાગી ગયોછે. નથુરામ કહે
 છે કે:—ઘરઘર પ્રતિ શુશોભીત નવાં નવાં વાંઝાંઓ વાગેછે કારણકે
 મહારાજ રાજસાહેબ શ્રી અમરસિંહજીને ધેર કામદેવ જેવા રૂપાળા
 કુંવર પ્રગટ થયાછે.

॥ કવિત ॥

પરમ પવિત્રતાકો ચીત્ર મિત્ર વંશમિત્ર,
 અમર અવાસ પ્રગટત દુઃખ દલિગો;
 કવિ નથુરામ ઠામ ઠામ પુરવાસિનકે,
 વેહદ હૃદય ગેહ નેહ નદ છલિગો,

આનંદ અછેહ કોસુ મેહ વરચન લાગ્યો;
શાંતીકો પ્રવાહ સુખ સરિતામે મિલિગો,
કલિગો ડઠાય કષ્ટ દાનકે દિમાગનસો,
અરીચિત ચલીગો હરામી હિય હિલિગો. ॥૬૪॥

અર્થ—પરમ પવિત્રતાનું ચિત્ર, મિત્ર (સૂર્ય) ના વંશમાં મિત્રરૂપ
કુમાર, મહારાજા અમરસિંહજીને ઘેર પ્રગટ થતાં દુઃખ સર્વ નાશ
પામવા લાગ્યાં. નથુરામ કવિ કહેછે કે પુરવાસી લોકોના હૃદયરૂપી
ધરમાં સ્નેહનો સમુદ્ર છલવા લાગ્યો. છેડા વિનાના આનંદનો મેઘ વર-
સવા લાગ્યો. શાન્તિનો પ્રવાહ સુખની સરીતામાં જઈને મળવા લાગ્યો.
દાનનો દીમાગ બેધ કલિયુગ કષ્ટ પામી ચાલવા લાગ્યો. શત્રુનાં ચિત્ત
ચલિત થવા લાગ્યાં. અને હરામીનાં હૃદય ધ્રુજવા લાગ્યાં.

॥ સર્વેયા ॥

શ્રી અમરેશ જુકે યુવરાજકો, જન્મ સુની જન મંગલ ગાવત,
મંગલ સાજ સજી સવહી, નથુરામ સુમંગલ વાઘ વજાવત;
મંગલ શાનરૂ મંગલ પાન, જિહાન સુમંગલ રૂપ જતાવત,
મંગલ રાવત મંગલ છાવત, મંગલ મોદકી ધુમ મચાવત. ॥૬૫॥

અર્થ—મહારાજા રાજસાહેબશ્રી અમરસિંહજીના યુવરાજનો
જન્મ સાંભળી માણસો મંગળ ગાયછે. નથુરામ કહેછે કે:—મંગલ
સાહિબ સજી મંગળનાં વાત્સંચો બળવેછે. માંગડીક ખાવાના

માંગલીક પીવાના સાથે મંગળના ઉચ્ચાર કરતા મંગળમુદ (હર્ષ) ની
ધુમ મચાવતા મંગળ ફેલાવતા જહાન બધી મંગળરૂપ જણાય છે.

॥ કવિત ॥

નૃપ અમરેશ ગૃહ આજ યુવરાજ જન્મ,
પેચિ વઢે પરમ હુલાસ જન મનકે;
કવિ નથુરામ દે આશીસ ગ્રામ દેવ સવ,
હિયે ન સમાતહે પ્રમોદ પિતૃ ગનકે;
શક્તિ ભલ ભક્તકો કુટુંબ વઢતો વિલોકી,
રચ્છન કરતીહૈ પવિત્ર પુત્ર તનકે;
માનુ નિજ વંસ અવતંસકો જનમ જાન,
ઢારે વક્ત્રપૂરપૈ કિરન સુવરનકે. ॥ ૫૬ ॥

અર્થ—મહારાજ રાજસાહેબ શ્રી અમરસિંહજીને ધેર યુવરાજ-
નો જન્મ થતો જોઇ મનુષ્યના મનમાં પરમ હુલાસ વધ્યો છે. નથુરામ
કવિ કહે છે કે:—ગ્રામ દેવતાઓ આશીસ આપે છે તથા પીત્રિઓના
હૃદયમાં મોદ (હર્ષ) સમાતો નથી. શક્તિ (શક્તમાતા) પોતાના ભલા
ભક્તના કુટુંબમાં વધારો થતો જોઇ પવિત્ર પુત્રના શરીરનું રક્ષણ કરે છે
અને સૂર્ય પોતાના વંશના અવતંશ (છોગાં) નો જન્મ થતો જાણી
વાંદાનેર શહેર ઉપર સૂવર્ણનાં કીરણો નાખે છે.

॥ છપ્પય ॥

વિપ્ર વ્રંદ પઢિ વેદ છંદ આશીશ ઉચારે,
 ગુણિગુન ગાયન ગાત સપ્ત સુર ભેદ સંવારે;
 કલિત કિરતકી કાવ્ય લલિત વંદી લલકારે,
 પરમ પ્યાર સૌં પ્રજા વાર વારહી વલીહારે;
 અમરેશ ધામ યુવરાજ ભો સકલ જીવ આનંદ સને,
 નથુરામ શુદ્ધ ચિત્તસૌં સદા ભવ્ય અમિત આશીશ મને. ૧૭૭

અર્થ—પ્રાહ્લયના સમુદ્ધા વેદના છંદો ભણી આશીશના ઉચાર કરેછે. ગુણી લોકો સપ્તસુરના ભેદને સંભાળી ગુણગાન ગાયછે. શુશો-ભીત કીર્તિનાં કાવ્યો લલિત સ્વરથી બંદીજનો લલકારી રહ્યાછે. તેમજ પરીપુર્ણ પ્યારથી પ્રજાજન વારંવાર વારી બાયછે. મહારાજ અમર-સિંહજીને ઘેર યુવરાજનો જન્મ થયો જેથી તમામ છવો આનંદમાં બેળાઈ રહ્યા અને શુદ્ધ ચિત્તથી સદા ભવ્ય અગણિત આશીશો નથુરામ દેવા લાગ્યો.

॥ દોહા ॥

શુભ દૌન શુભ તૌંધૌં શુભ ઘડી, શુભ નક્ષત્ર સુયોગ;
 યાદ દેત યુવરાજકો, જન્મ પરાક્રમ જોગ. ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—શુભ દિવસ, શુભ તિથિ, શુભ વ્રતી, શુભ તક્ષત અને શુભ યોગમાં યુવરાજનો જન્મ થયો એજ તેમના પરાક્રમના યોગની યાદી આપેછે.

॥ કવિત ॥

વિરતામૈં ધિરતામૈં અમિત ઉદારતામૈં,
પ્યારમૈં પ્રવીનતામૈં બુદ્ધિમૈં વિશાલસો;
કવિ નથુરામ ત્યોં પ્રલંબ તકદીરતામૈં,
અસલ અમીરતામૈં શત્રુહિય સાલસો;
અમર નૃપાલકો અમર યુવરાજ આજ,
ક્ષત્રિકુલ કાજમૈં દરાજ હરી વાલસો;
દાનમૈં જહાનમૈં ઉદંડતા પ્રચંડતામૈં,
હીમતમૈં કીમતમૈં વૈઠેગો હરપાલસો. ॥ ૫૧ ॥

અર્થ—વીરતામાં, ધીરતામાં, અલંત ઉદારતામાં. પ્યારમાં, પ્રવિણતામાં અને બુદ્ધિમાં વિશાળ થશે. નથુરામ કવિ કહેછે કે:— તેમજ મોટા તકદીરવાળા, અસંપન્નમાં, અમીરતામાં, તેમજ શત્રુ-ઓના હૃદયને સાલરૂપ થશે. લાંબી આયુષ્યવાળા મહારાજા અમરસિંહ-હતા યુવરાજ મોટા ક્ષત્રિઓના કુળના કાજ કરવામાં મોટાં કાર્યોમાં સિંહના આગક જેવા થશે. દુનિયાની અંદર દાન આપવામાં, મોટામાં પ્રચંડપણામાં, હીમતમાં અને કીમતમાં મહારાજા હરપાલસિંહજી (મકવાણા વંશના મુળ પુરૂષ) ના જેવા થશે.

॥ सवैया ॥

आप प्रताप अमाप प्रसार हिये अरिके परिताप करेगो,
 त्यों नथुराम पराक्रमसों वसुधा बहु भांती मिलाई धरेगो;
 श्री अमरेश जुको युवराज दराज जहानहुमैं जश लेगो,
 दानमैं मानमैं युद्धकेतानमैं रान सचो सुलतानसो व्हेगो. ।६०।

अर्थ—पोताना अमाप प्रताप देखावी शत्रुना हृदयने परिताप
 करे. तेमन् नथुराम इहेछे के स्व पराक्रमेथी धरणी पृथ्वी मेणवी
 धरे करे. मदारान्मथी अमरसिंहछना युवराज दुनियाती अंदर
 मोटा यश मेणवसे. दानमां, मानमां अने युद्धता तानमां सायेसाया
 मदारान् सुलतानछ (वांछानेरमां राज्यधानी स्थापनार) भुग पुर-
 पना जेया थरी.

॥ कवित ॥

अमर सुवन व्हेगो मानमैं सुमान केसो,
 टेकमैं महान रायसिंह महिपतसो;
 कवि नथुराम चारुतामैं चंद्रके समान;
 प्रबल प्रचंड प्रथीराज नरपतसो;
 व्हेगो कमनीय क्षात्रकर्महुमैं केसरीसो,
 भव्य देग तेगमैं सुभारा भुविपतसो;

હોસા સો ઉદંડ વડ વચત વચત કેસો,
જગ જગધારી વેગે વેગો જસવતસો. ॥ ૬૧ ॥

અર્થ—મહારાજ અમરસિંહજીના પુત્ર માનમાં માનસિંહજી (સુલતાનસિંહજીના પાટવી કુમાર)ના જેવા થશે. મોટી ટેક બળવવામાં મહારાજા રાયસિંહજી (માનસિંહજીના પાટવી કુમાર) ના જેવા થશે. નયુરામ કવિ કહેછે કે મનોહરપણામાં મહારાજા ચંદ્રસિંહ (રાયસિંહ-ના પાટવી કુમાર) ના જેવા થશે. અત્યંત બળમાં અને પ્રચંડતામાં મહારાજા પૃથ્વીરાજ (ચંદ્રસિંહજીના પાટવી કુમાર) ના જેવા થશે. શુશોભીત ક્ષત્રિયોનાં કર્મ, કરવામાં કેશરીસિંહજી (પૃથ્વીરાજના નાના ભાઈગાદીના વારસ) ના જેવા તેમજ બળ્યતા ભરેલી દેગ, તેગ વાપરવા-માં મહારાજા ભારજી (કેશરીસિંહજીના પાટવી કુમાર) ના જેવા થશે. મહારાજા ડોસાજી (બીજા કેશરીસિંહજીના પાટવી કુમાર) ના જેવા મોટાઈમાં, ભાગ્યશાળીપણામાં વખતસિંહજી (ડોસાજીના પાટવી કુમાર) ના જેવા અને દુનિયામાં યશ ધારણ કરવામાં મહારાજા યશવંતસિંહજી ના જેવા થશે.

॥ સવૈયા ॥

ચક્કરુ યાગ અનંત કરી, વડભાગ સુવિપ્ર અસિસન લેગો,
ત્યોં નયુરામ સુ દીરઘકાલ, તમામ પ્રજા પ્રતિપાલક વેગો,
કોશ કુબેર સમાન ભરી, થરી રોષ અરિ દલકોં દુઃખ દેગો;
વક્ત્રપુરી યુવરાજ વડી, વસુધા કવિ લોકનકોં વકસેંગો. ॥ ૬૨ ॥

અર્થ—અનંત યજ્ઞ યાગો કરી, મોટા ભાગ્યશાળી બની પ્રાલ-
ભોની આશિષો લેશે. તેમજ નથુરામ કહેછે કે લાંબા વખત સુધી
તમામ પ્રજાના પ્રતિપાલક થશે. કુબેર ભંડારીના જેવા ખજાના ભરી,
ક્રોધ ધારણ કરી દુશ્મનોના દળને દુઃખ દેશે. વાંકાનેરના યુવરાજ
(મહારાજ રાજસાહેબ અમરસિંહજીના પુત્ર) મોટા કવિ લોકોને ધણી
પૃથ્વી બક્ષીસ કરશે.

॥ છપ્પય ॥

પરમ પ્રેમ આનંદ વિભવ વિધ વિધકે પાઓ,
અષ્ટસિદ્ધિ નવનિદ્ધિ, રસિક છિત્તી તલમૈ છાઓ;
બનિ અનાથકે નાથ દાન દરીયાવ વહાવો,
કરી સંતનકી સ્હાય ચિત્ત ચતુરનકો ચાઓ;
કુશલ વિશાલ કુટુંબમેં શતક્રતુકે સમ સુખ લહો,
કવિ નથુરામ અસીસદે અમર અમર સુત અમરહો. ॥૬૩॥

અર્થ—પૂર્ણ પ્રેમ, આનંદ અને વિવિધ પ્રકારના વૈભવો પામે.
રસથી ભરેલી અષ્ટ સિદ્ધિ અને નવ નિદ્ધિ પૃથ્વીમાં પ્રસરાવો. અનાથના
નાથ બની ચિત્તમાં ચતુર પુરૂષોની ચાહના રાખો. વિશાળ અને કુશળ
કુટુંબમાં રહી શંકના જેવાં સુખ ભોગવો. નથુરામ કવિ આશીર્વાદ આપે
છે કે અમર (દેવતા) જેવા અમરસિંહજીના પુત્ર સદાકાળ અમર રહેા.

વિજયા દશમી પ્રસંગ.

॥ છપ્પય ॥

વિજયી વિજયા દશમી, વિજયી સંવત્સર સુખકર,
વિજયી વ્રક્રપુર તરુત, વિજયીપુર દર્શન દુઃખહર;
વિજયી વંશ જલરાન, વિજયી ઉનકાર્ય અધિકતર,
વિજયી રાજ અમરેશ, વિજયી સ્નેહી અરુ સહચર;
અશ્વ શસ્ત્ર શમી પુર્જીયો, વિજયી સાજ સુખ ધામકે,
વિજયી આશિર વચનહૈ, યામૈ કવિ નથુરામકે. ॥૬૪॥

અર્થ—વિજયને આપનારી વિજયાદશમી, અને સુખને કરનારો વિજય સંવત્સર છે. વિજયને આપનારૂં વાંકાનેરનું તખ્ત (રાજ્યગાદી) અને વિજયને આપનારૂં તથા દુઃખ હરનારૂં પુરનું દર્શન છે. વિજયને ગૃહણ કરનાર જાણ્યોનો વંશ તથા તેઓનાં કાર્ય અધિક વિજય આપનારાંછે. વિજય ગૃહણ કરનાર મહારાજા રાજસાહેબ અમર સિંહછ તેમજ સ્નેહી તથા સહચરપણુ વિજયવાન છે. અશ્વ, શસ્ત્ર, શમી, વિગેરે પુનવાનાં સાધનો પણ વિજયદાતા છે, સાથે કવિ નથુરામની આશિષ પણ વિજય દાતા થાઓ.

॥ કવિત ॥

પરમ પવિત્ર રિદ્ધિ સિદ્ધિકે સમુહનસોં,
ભાવધારિ ભૂપ ભવ્ય ભુવન દીપાઓ તુમ;

कवि नथुराम कारे काजर पहार कैसें,
 द्वीरद अनंत रख विभव बढाओ तुम;
 तरल तुरंगम तरंगसें तरंगिनीके,
 नीके रखी जोर शोर जगमें जमाओ तुम;
 शस्त्रधर शूरन अनेक अमरेश राखी,
 विजय वितान वसुधाके अंत छाओ तुम. ॥ ६५ ॥

अर्थ—पूर्य पवित्र सिद्धि सिद्धिना समूहोथी भाव धारण करी
 भव्य भुवनोने दीपावो. नथुराम कवि कहेछे के काणा कान्ठना पदाड
 नेवा अनंत हस्तिओ घेर राणी विभवो वधारो. नदीना दीपेणा
 नेवा घोडाओ बंधण राणी. जणना अवाजेनी अवनिमां नभावट
 करो. महाशय अमरसिंहओ आप धरणा शराओ साथे राणी
 हाथमां शस्त्र धारण करी विजयना अनंत भंडपो वसुधामां छभा करावो.

॥ सर्वैया ॥

पालन खूब प्रजाको करी, नीत आमद आप करो दुगुनी,
 प्रिय पुत्र कलत्र सबें वरसुत्र, सुपाओ पवित्र महीप मनी;
 अमरेश तुम्हें अमरेश वनी अतिनिके रहो धरनीके धनी,
 नथुराम निहायत नेह बढो, यह आशीश वानी अनूप भनी.

॥ ६६ ॥

અર્થ—સારી રીતે પ્રજાનું પાલન કરી દિનપ્રતિદિન રાજ્યની ઉપજ ખમણી કરો. મહીપમણિ! તમે બહાલને વધારનાર પુત્ર કલત્ર (સ્ત્રી) અને તમામ ધર સુત્ર પવિત્ર પામે. મહારાજ અમરસિંહજી તમે છેદ્રના જેવા બની ઉત્તમ રીતે પૃથ્વીના પાત રહો. નથુરામે અત્યંત સ્નેહ વધારી આ આશિષને ઉચ્ચાર કર્યોછે.

॥ કવિત ॥

કવિ ગુની પંડિતકે માન મગ મંડિત કરિ,
 દાન દ્વિજ દેવકોં અર્ચંદિત દિયા કરો;
 નિત નથુરામ યજ્ઞ યાગ કરી રાગ ધરિ,
 પરમ પ્રસન્ન હુતશુકકોં કીયા કરો;
 અભિનવ ભૂરી ભવ્ય દ્રવ્યકી સુગંધદેકે,
 જાહિર જિયા કરો જગતમેં કરોર જુગ,
 લાખ સુર વ્રંદનકી આશિષ લીયા કરો;
 નૃપ અમરેશ પ્યાલે પ્રેમકે પિયા કરો. ॥૬૭॥

અર્થ—કવિ, ગુણી અને પંડિતને સન્માન આપવાના માર્ગોનું મંડન કરી આલણોને અખંડ દાન દીધા કરો. નથુરામ કવિ કહેછે કે પ્રિતિયા યજ્ઞ યાગ કરી હુતશુક (અગ્નિ દેવ)ને પ્રસન્ન કરતા રહો. નવા નવા અનંત પ્રકારના ઉત્તમ દ્રવ્યની સુગંધ આપીને દેવતાઓના સમૂહોની લાખો આશિષો લીધા કરો. મહારાજ અમરસિંહજી આપ બહીર બની દુનિયામાં કોડ જુગ જીવ્યા કરો અને પ્રેમના પ્યાલા પીધા કરો.

॥ सवैया ॥

रान क्रपान धरी करमें, खल के दल खवार केरइ रहो,
नथुराम तमाम निचे नरकें, तुमरे भव जान जरेइ रहो;
मकवान महा अरि मुंडन झुंडन, आपकी तेग तरेइ रहो,
अमरेश कुवेरकी नाइसदा, सुखमांसो भंडार भरेइ रहो.

॥६८॥

अर्थ—महाराज आप हाथमां कृपाए (तस्वार) धारए करी
अज पुशपाना दणने प्यार करता रहो. नथुराम इहेछे के आपना
जयथी तमाम नीच पुशपाना छव अणता रहो. मकवान महाराज !
मोटा अरिना भस्तकाना समूहो आपनी तीणी तस्वारनी धार नीचे
रहो. महाराज अमरसिंहछ आप दुअेर लंडारीनी पेठे सदाअण
शोभाथी लंडार भरता रहो.

॥ कवित ॥

कुल अभिमान के करोर शुभ काम करि,
परम प्रसिद्धां मुदाम मतिवंतमै;
कवि नथुराम दान दरिया बहाय बडे,
अग्रपद पाओ दानी महीप महंतमै;
रयासतकों रसिक वनायके रसिले भूप,
नित विकसाओ प्रभा नृपति अनंतमै ; ॥

नृप अमेरश देश क्लेश हरि के हमेश, ।

सुजश पताके वांके छाओ छिति अंतमें. ॥६९॥

अर्थ—दृगामिमाननां छोड़ो शुभ काम करी, भतिवंत पुश्पोमां प्रसिद्धि पावो. नथुराम इति डहोछे के दानना मोटा दरियाओ वडावी पुर्वे यथेज्ञा मोटा दान्ती महीपतीओमां अग्रशी पद पावो. रसीका भूप । रयासतने रसीक यनावी अनंत रागओमां कान्ति प्रसरावो महाराज अमरसिंह आप देशना क्लेश हमेशां हरणु करी सुयशना पताका पृथ्वीना छेश सुधी दूरकावो.

॥ छप्यय ॥

धीर धर्म सम धारौ, धर्म मगमें पग धरीहो, ।

भीम भीम सम होई, भ्रष्ट जनकों भय भरीहो; ॥

विजय धनंजय तुल्य, लेइ अरि सन्मुख लरिहो, ।

विनय नकुल सम बहुत, राखौ जग जनखुशी करीहो; ॥

संत सेव सह देव सम, अमर करि नित अचलहो, ।

नथुराम पंच पांडव प्रकृति, आप एक तन में रहो. ॥७०॥

अर्थ—धर्मराज (युधिष्ठिर) नी पेटे धीरज धारणु करी धर्मना भाग.मां पग धारणु करता रहो. भीम जेवा भीम (अयंकर) जनी भ्रष्ट जनेने भय भरता रहो. धनंजय (अर्जुन) नी पेटे विजय गृहणु करी शत्रुओनी सन्मुख लडता रहो. नकुलनी पेटे अहु विनय राखी जगत-मां संत पुश्पोने शुशी करता रहो. सहदेवनी पेटे संतनी सेवा करी

महाराज अमरसिंहछ आप सदाशय अयण रहे। नथुराम छेछे छे
पांये पांडवनी प्रकृतिओ आप आपना ओछेन शरीरमां धारणु करता
रहे ओवे। आशिर्वाद हुं आपुछुं.

॥ दोहा ॥

विध विध वाजे वाजते, रसिक राजते देश ;
कविकों नित्य निवाजते, अमर रहो अमरेश. ॥७१॥

अर्थ—विविध प्रकारनां विजयतां वाजं वगडवतां अने रसिक
अनापी देशने शोभावतां तेमज नित्य प्रति छविओने निवाजतां महा-
राज अमरसिंहछ आप अमर रहे।

सिंहके शिकारको प्रसंग.

॥ दोहा ॥

ओज भरे अमरेशनें, हरे हरीके प्रांन ; ।
ताको वरनतहे अवे, कवि नथुराम सुजान. ॥७२॥

अर्थ—वीर रसवी भरेल महाराज अमरसिंहछओ सिंदना
प्राणहरणु उर्यो तेने सारी रीते समछने नथुराम छवि वर्णन करेछे.

॥ कवित ॥

जेसैं जंवभेदी भेदी असुर अनेकनकों ।
 ब्रजकें विनाश हेतु मुदित महानहे ।।
 कवि नथुरामतेसैं तुंग अरू तेजदार, ।
 जाके जोर जालिमकों जानत जहानहे;
 ब्रजपुर शक्र हंता सिंहक हजारनके ।
 आयुधके ओकको, न वनत वयानहे; ।।
 कठिन कराल महिपाल अमरेश आज, ।
 पंचानन प्रांन पर करत पयानहे; ।।७३।।

अर्थ—जेम इंद्र अनंत असुरोंने भार्या पत्नी प्रवासुर नामना
 राक्षसने भारवाने भाटे छर्पित थायछे तेम नथुराम कवि कहेछे छे मोटा
 तेजस्वी तथा जेतुं विशाण जेन पसुधामां सर्व कोछे जेछे जेवा
 वांछनेरना इंद्र छगनेर हिंस्र प्रार्थीजोने भारनार जेना आयुधो (उधि-
 यारे) ना समूहनुं पणुन न गनी शके जेवा कहेछे अने करान मछा-
 शम अमरसिंहछ आने सिद्धना प्राण देवा तैयारी करेछे

॥ सवैया ॥

हाल चले हदिया हटसों बड हाथ विरानी व्यथा हरवेकों ।
 त्यों नथुराम उमंगभरे मति भौंन निधि जसके भरवेकों ।।
 पूत अति रजपूतनको अद्भुत सुधर्म धुरावरवेकों ।।
 शूर गये गिरमें अमरेश शिकार मृगाधिपको करवेकों; ।।७४।।

અર્થ—અલંકૃત ઉતાવળથી પ્રલંબ બાહુ (મોટા હાથ) વાળા રાજસાહેબ પારદાઓની વ્યથા હરણ કરવા માટે તેમજ નથુરામ કહેછે કે ઉમંગ ભરેલ યુદ્ધિના બંડાર, કીર્તિના ખજાના ભરવાને માટે તથા પવિત્ર રજપૂતોનો અદ્ભુત ઉત્તમ ધર્મ પૃથ્વી ઉપર ધારણ કરવા માટે શૂરવીર મહારાજ અમરસિંહજી ગીરમાં સિંહનો શિકાર કરવા માટે પધાર્યા.

॥ કવિત ॥

નગપતિ ન્યારે ન્યારે નદઓ નદીનનારે, ।
તમકી કતારેં ભારે ભય ઉપજાતહે ; ॥
કવિ નથુરામ एसो ગિરિ સરસાત જામેં, ।
હિંસક હોશ હિયમાંહિ હરખાતહે ; ॥
સુનિકેં ગયંદ જાકી ગર્જના ગુમાન ભરી, ।
ગયહ દિગન્ત દોરિ દ્રગ ન દિખાતહે ; ॥
एसो મૃગરાજ સાંજ સમય સમીપ આય, ।
દારુણ દરીમેં અવજોર જુત વાતહે ; ॥૭૬॥

અર્થ—જે જગો ઉપર નોખા નોખા મોટા પહાડો અને તેની દૂરના ભાગમાં સમુદ્ર તથા અંદર અંદર નદીઓ અને ઝરણાઓ ચાલી રહ્યા છે. ભયને ઉત્પન્ન કરે એવું વૃક્ષોની ગાઢતાથી અંધારું વ્યાપી રહ્યું છે. નથુરામ કવિ કહેછે કે એવો ભયંકર ગિરિ જેમાં અનંત હિંસક પ્રાણીઓ હમેશને માટે હર્ષ પામી વસેછે. જેની ગર્જના સાંભળી હસ્તિ-

ઓ પોતાનું અભિમાન છોડી ગીરના નંગલનો સાગ કરી દિશાઓના
અંત સુધી ભાગી ગયા છે જેથી ક્યાંય દૃષ્ટીએ આવતા નથી એમ
અનુમાન થાયછે. એવો સિંહ સાંઝ સમય સમીપમાં આવી દારૂણ
ચાલથી પોતાની શુદ્ધમાં જવા લાગ્યો.

॥ સવૈયા ॥

આ પહુંચે અમરેશ તહાં ગિરિ ગઘ્ઘરમેં ડરમેં મુદલાંકર, ।
ત્યોં નથુરામ સઘા અનુસંગ વિરાજતહે દુગુનેં મુદ આકર; ॥
દુષ્ટરુધી તમ તોરનકોં પ્રગટે પુહુ મીપર અન્ય દિવાકર, ।
ધન્ય પુરી યહ વક્ર મિલે જીહિશક્ર સમાન પતિ સુખમાકર. ૧૭૬।

અર્થ—મહારાજ રાજસાહેબ શ્રી અમરસિંહજી ધાટી ગીરમાં
જે જગો ઉપર વિકાળ સિંહ હતો ત્યાં હર્ષ ધારી આવી પહોંચ્યા. તેમજ
નથુરામ કહેછે કે સાથે જમણા શુણના ખળના રૂપ સખાઓ પણ હતા.
કુદ સિંહ રૂપી અંધારૂં તોડી નાંખવાને મહારાજ રાજસાહેબ જાણે
પૃથ્વી ઉપર ખીજ દીવાકર (સૂર્ય) પ્રગટ થયા હોય નહીં! માટે વાંકાનેર
ગામને ધન્ય છે કે જેને ઇંદ્ર જેવા જળવાન અને શોભાના ભંડાર રૂપ
મહિપતી મળ્યા છે.

॥ કવિત ॥

શ્રુરવાન સામતકોં સંગલે ડમંગ મર્યો, ।
રાજત અમંગ રંગ અંગ વીરતાકોહે; ॥

कवि नथुराम सजि आयुध तमाम चढयो, ।
 भूप अमरेश मंजु धाम धीरताकोहे ; ॥
 हाको कर, करंतं दुनालीको कराको करं, ।
 जंगमें जुरेको रोम रोम जोम जाकोहे ;
 ताको सुनि हाको वनराज वारवार उर, ।
 शंकित व्हे देखतभो द्वार कंदराकोहे ॥७७॥

अर्थ—शौर्यवान् सामंताने साथे लढ उभंगधी भरेल अंतः-
 रण अने जेना अंगमां अलंग वीरता शोभी रहीछे तथा नथुराम
 ऊहेछे के जे मनोहर तेमज धीरताना निवास रुप छे ते अनंत प्रहारना
 आयुधो सल्ल सिंढ उपर यक्षा. डाको करी दुनाणी (जे नाणवाणी
 ण्डूक) ने तैयार करी. जंगमां सिंढनी साथे भणवा जेने रोम रोम
 प्रती जेरे छवाध रह्युं छे जेवा महाराज अमरसिंहजो डाको
 सांभणी सिंह शंकित जनी गुशाना द्वार उपर आवी वारवार जेवा
 लाग्यो.

॥ सवैया ॥

जाहिर जोसभयों जवहीं पति वाहिर आय लग्यो उठि धावन, ।
 ताहि समें पति प्रेम पगी वनराज वधू लगियों समुझावन ; ॥
 नाथ यह नथुरामकोहे बढ हाथ न देहं फिरी यहां आवन, ।
 साची कहों रहजाओ भला कलु मानो हमारो कहो मनभावन.

॥७८॥

અર્થ—ઝહીરપણે જોરથી બરેલો સિંહ બ્યારે કંદરા (ગુફા) થી બાહર દોડવા લાગ્યો. તે સમય પતિના પ્રેમમાં રંગાયેલી સીંહણ સમજવી કહેછે કે આ મોટા હાથવાળો નથુરામનો નાથ (અમરસિંહ) છે હું તમને સાચું કહું છું કે આ વખતે તમે તેના સામા નહિ જાઓ. માફ કહું માનો. જશો તો ફરી છવતા તમને આંહી નહીં આવવા દે

॥ કવિત ॥

સિંહકો સપૂત પૂત મેંહો મજબૂત મહા, ।
 મોહિકોં રજાદે પ્રાનપ્યારી મુદ લાયકર; ॥
 કવિ નથુરામ એસે આદમી અનેક આય, ।
 ચાતુર ચલેગયેહેં મોસોં ડર પાયકર. ॥
 જાયકર તહાં જોર જાલિમ જનાયકર, ।
 ધાયકર તાકોં વાહુ વલસોં હરાયકર; ॥
 આયકર તેરી સોંહ અવમેં તિહારી પાસ, ।
 કરિહોં વિલાસ જાદા જિયકોં જમાયકર. ॥૭૧॥

અર્થ—સિંહ કહેછે કે હું સિંહનો મહા મજબૂત પવિત્ર સુપુત્ર છું. માટે પ્રાણપ્યારી હર્ષ લાવીને મને રજા દે. આવા અનેક આદમીઓ મારા સામા આવી ગયા પણ મારાથી બચ પામી શિકારની ચતુરાઈ ધરાવનારાઓ સર્વ પાછા ચાલ્યા ગયા છે. હું ત્યાં પહોંચી માફ જાલિમ જોર તેને ખતાવી ફાળ બરી મારા પ્રયત્ન બાહુ બળથી તેને હરાવી પાછો તુરત તોરી પાસે આવીશ. તારા સમ ખાઈ કહું કે મળીથી આપણે વિશેષ વીલાસો જમાવીશું.

॥ सवैया ॥

बालम क्यों उरमें इतनों करते हो वृथा अभिमान घनेरो, ।
 ल्यों नथुराम मदान्धपनों तजिकें चितमांहि हिताहित हेरो. ॥
 मानवहे न यह करजोरी कहीं कछु मानो महामती मेरो, ।
 वासवसो वसुधापर आयकें आज दीयो अमरेशनें डेरो. ॥८०॥

अर्थ—सि'दण्डु कहेछे के पति तमे आठहुं पधुं वृथा अभिमान
 शा भाटे उरमां आलोछो । मदान्धपणुं छोडी चितमां दित अहितने।
 विचार करो. आ शिघरीने तमे मानव (माणस) समन्शो नहि. हुं
 दाय नेडी कहुंछु के मोटी भतिवाणा भाइ कहुं मानो. आ महाराज
 अमरसि'दण्डु धंध छे. अने तेछे तमने मारवाने भाटे आंही डेरा दीधा छे.

॥ कवित ॥

गुंजतहे जाके गंड मंडल अखंडलमें, ।
 भोरनके गुंज मानों यामिनी अंधेरीहे; ॥
 अद्रिसे उत्तंग जाकी अमित मतंगज के, ।
 कुंभकों विदारवेमें प्रभुता घनेरीहे. ॥
 एसे मृगराजनको मारत निमेषमांहि, ।
 नाथ नथुरामकोये करतन देरीहे;
 एसे अमरेश जेसे भूप अमरेश पास, ।
 बालम विचारी देख कौन गति तेरीहे. ॥८१॥

અર્થ—સિંહણ કહેછે જેના ગંડ મંડળમાં અખંડ ભરોના સમૂહો ગુંભરવ કરેછે. તે જાણે અંધારી રાત્રી હોય નહિં એવા પહાડ જેવા ઊંચા હસ્તિઓના કુંભસ્થળ તોડવામાં જે સિંહની ધણી પ્રભૂતા છે. એવા સીંહાને મારતાં જે ક્ષણ માત્ર વિલંબ કરતા નથી એ મહારાજ અમરસિંહજીની પાસે પતિ તમારું જીવ કોણ માત્ર છે ?

॥ સવૈયા ॥

જ્યોં દશઆનનકોં સમુજાયો મંદોદરીં નેસિય નાથ લિયેતેં,
ત્યોં નથુરામયેં થાકી વરાકી વનેન્દ્ર વધૂ ઉપદેશ દીયેતેં;
માન્યો નહિ મતવારો મૃગાધિપ ધાયો તજિ મિય આપું હિયેં,
ભાવી મિટાવન કોહે સમત્થ કહોજી અસંખ્ય ઉપાય કિયેતેં.

॥ ૮૨ ॥

અર્થ—જેમ મંદોદરીએ શ્રી રામની સામે જાતાં રાવણને ધણે સમજાવ્યો પણ સમજ્યો નહીં તેમ નથુરામ કહેછે કે બિચારી સિંહણ પણ ઉપદેશ આપી ચાકી. છતાં મદમસ્ત સિંહ નહિ માનતાં બચ લાગ કરી દોડ્યો. સહ છે અસંખ્ય ઉપાય કરીએ તોપણ ભાવી મટાડવાને કોઇપણ સમર્થ થઇ શકતું નથી.

॥ કવિત ॥

મંજુ મધુ માસકી નિહારી ઝંજિયારી રાતી,
જ્ઞાંકી જ્ઞલરાન ધાયો ધરપેં ધધૂકરત ;

कवि नथुराम नेन राते क्रूर ताते कर,
प्रबल प्रभंजनसो भ्राजत भभू करत;
जलद अपाढ कैसें वीर वनराज गाढ,
पुच्छको पछारि घोर शोरको शरु करत;
भोंहको चढाय कर फालकों बढाय कर,
आयो अमरेश ढिग हूँकरत फूँकरत. ॥ ८३ ॥

अर्थ—सुंदर यैत्र महिनानी छवण रात्रीमा अक्षराश्रुने पोतानी सामा आवेला न्नेछने गणवान सिंह धुधकारी छरेतो हुंरताथी लालयोण आंघो छरी प्रणव आसने छुंठतो गाछ अभावतो सामे होयो. आपाढना मेधनी पेठे पोतानुं धाहुं पुच्छ पछाउतो भयंकर गर्जनाथी शोर अछोर शरु छरी अकुटी यदापीने मोटी मोटी शणो भरतो होकारा भारतो भारतो म्हाराम अमरसिंहछनी नछक आयो.

॥ सवैया ॥

होँक सुनी हरिणाधिपकी थरकी विथराये सवे कर हेलो,
एसे समे नथुराम तहां झलरान दुनाली ग्रहीकर छेलो;
भोगलसें भुजवारो भयंकर धीर धराधर केसो छकेलो,
व्हेकें अभीत अजीत महीपति ठाढो रह्यो अमरेश अकेलो.
॥ ८४ ॥

અર્થ—સિંહ એવી તો બચંકર ગર્જના કરી કે હલો કરનાર શીકારીઓ માત્ર થરથર ધ્રુજ ગયા. અને નાસભાગ કરવા લાગ્યા પણ તેજ વખતે ભોગળથી પણ વધારે બળવાન લુભઓમાં જોડાળી પીસ્તોલ લપ્પને ઝાલા કુળમાં છેલ અને છંછેડાયેલા શેષનાગની પેડે બેસેલ સદા અછત એવા શ્રી અમરસિંહજી મહારાજ તમામ ભય રહિત થઇને એકલા સામા ઉભા રહ્યા.

॥ કવિત ॥

વિકટ વદન વારો તિચ્છન રદન વારો,
 આયો જવ નિકટ મૃગેન્દ્ર ભરિ ફાલલોં;
 નાથ નથુરામ જૂકે દુઃસહં દુનાલી કર,
 મેઘો એક ઘાવતેં સજીવ તિહિ ભાલકોં;
 વનિકેં વિમાન પર્યો પંચાનન પ્રાંન વિન,
 પૂરન વિલોકી જાકે પ્રાક્રમ વિશાલકોં;
 રાવ ઉમરાવ મિલિ સકલ સરાહતમે,

વક્રપુર શક્ર અમરેશ મહિપાલકોં ॥ ૮૬ ॥

અર્થ—વિકાળ મોઢાવાળો અણી શુદ્ધ તીખા દાંતવાળો કેશરી ક્ષાળ બરતો જેવો છેક પાસે આવ્યો કે તુરતજ નથુરામના નાથે હાથમાં રહેલ પીસ્તોલનેા બડાકો કરી ગોળી મારી તેનું કપાળ ભેદી ધાપણ કરી જમીન ઉપર પાડ્યો. જ્યારે સિંહ જેમાન થઇ પૃથ્વી ઉપર પડીને મરી ગયો છે. એવી સંપૂર્ણ ખાત્રી થઇ ત્યારે પૂર્ણ પરાક્રમ જોઇ જે જે રાજા અને ઉમરાવો સાથે હતા તે તમામ મળી ઈંદ્ર જેવા અવતારી વાંદનેરના મહારાજ અમરસિંહજીનાં બહુ વખાણ કરવા લાગ્યા.

॥ दोहा ॥

धन्य धन्य कोतासमे, ध्वनी भयो चहु ओर;
आन लगे सब दोरिकें, अमर भूपकी ओर. ॥ ८६ ॥

अर्थ—ते समये योतरक्ष दशे दिशाभां धन्य धन्यना अवाज
अने पडछंदा पडवा लाग्या. तथा सर्व भनुष्यो महाराज अमरसिंदल
तरक्ष होडी आल्या.

॥ छप्पय ॥

संवत शत उगनीश, साठ, मधु सप्तमीं सुखकर,
मध्य निशा नर ईश, पेखि जयप्रद गुरु वासर;
कहत कवि नथुराम, मत्त अगपतिकों मार्यो,
धरी अमर हिय हाम, भूरि भुविको भय टार्यो;
कोटि वरस उर हरस भर, अचल रहो अवनी परहिं,
आशिरवाद अनंतयों, उचरत जनमन मुद भरहिं. ॥ ८७ ॥

अर्थ—संवत १८६०ना चैत्र शुद्ध सातमने शुक्रवारनी पुराण
अर्ध रात्री ते आपणे आपणा नृपतीनी जयरात्री जेष्ठ. केमने इति
नथुराम कहेछे के ते शुभ तिथी समये बांझनेर तप्तपति महाराज
अमरसिंदलजे हृदयभां पुरी द्विभूतथी सिंदलने शिखरे करी पृथ्वीने
भय टाळ्यो. जेथी अनंत माणुसो हरपथी उभराछ अंतःकरषु पूर्वक
आशीर्वाद आपवा लाग्या के अे दयाणु सरदार होडो वरस सुधी आनंदनी
साथे पृथ्वी उपर अवीचल राज्य करे.

વર્ષ ગાંઠકી કવિતા.

॥ છપ્પય ॥

સંવત શત ઉન્નીશ ઇકસઠ્ઠ હર્ષ ઉપાવન;
 પોષ માસ સિતપક્ષ, મહદ મંગલ મન ભાવન,
 સુખ દરાજ સરસાત, આજ એકાદશિ ઉત્તમ;
 દિવ્ય અમર દરસાત, અમર પતિ તુલ્ય અનૂપમ,
 ભાસતહે નથુરામ યહ, મવ્ય રાજકુલ ભાનકો,
 વિજય વઢાવન જન્મદિન, મહારાજ મકવાનકો. ૮૮૧

અર્થ—હર્ષને ઉત્પન્ન કરનારી સંવત ૧૯૬૨ ની સાલમાં સંવતના મનને મહા મંગળ કરનાર પોષ માસના શુક્લ પક્ષમાં બહોળા સુખને વધારવા વાળી તિથિ એકાદશી આજ દિવસે અતી ઉત્તમ દેખાયછે. તથા રાજ્યસાહેબ અમરસિંહજી પણ જ્ઞેને કોષ્ટની ઉપમા આપી ન શકાય એવા દેવરાજ ઈંદ્ર સરખા તેજસ્વી દેખાય છે કવિ નથુરામ કહેછે કે આ સર્વ શોભા જોઇ મને એમ ભાસેછે કે રાજવંશીઓના સુરજ રૂપ ભાગ્યશાળી મકવાણા મહારાજનો વિજય વધારનાર આ જન્મ દિવસ છે.

॥ કવિત ॥

જાકે વાપદાદે જાદે જોરકી જમાવટસોં,
 સાદે શસ્ત્ર ધારી દંડ શત્રુનકા લે ગયે;

लाठीके प्रहारनसों काठीको संहार करि,
 वंकपुरी नाथ यश ले गये नये नये;
 कवि नथुराम भानु वंशकी सुभव्य भाकों,
 छितिमें छटासों भूरि छिन छिन छवे गये;
 वखत बुलंद ताके तखत विराजे आज,
 अमर नरेन्द्र इन्द्र हूते अधिके भये. ॥ ८९ ॥

अर्थ—जेना आपदादाओ वधारे जेरनी जभावटथी रहेज
 सादा नहीं जेवा हथीयारथी पण दुश्मनोने दंड दध गया छे. अने
 लाठडीयोना भार भारी भारीने जेह झहीयोना संहार करी वांझनेरना
 राजओ नवो नवो यश लध गया छे. अने नथुराम कवि कहेछे के जे
 सूर्यवंशनी पीशाण शोभाने आ पृथ्वी उपर धरणी छटाथी क्षणे क्षणे
 छवरापी गया छे तेनाज बुलंद तखत उपर पीराजमान यधने आज
 माहाराज अमरसिंहछे इन्द्रथी पण अधिक थया छे.

॥ सर्वैया ॥

जानि विभाकर वंश विभूखन, हर्ष हिये परिपूरन पावत,
 स्वच्छ सुकोमल कीरनसों, जियको उछरंग अभंग जतावत;
 स्नेह सुधा सविकें नथुराम, सुचिन्ह सबें बलवंत बतावत,
 सालं गिरा अमरेशकी जानि, गुनी गुनगावत वाम वधावत.
 ॥ ९० ॥

અર્થ—વિભાકર (સૂર્ય) પોતાના વંશમાં બૂપણુ રૂપ સમજી
લક્ષ્યમાં હર્ષ પામેછે. તથા સ્વચ્છ અને ક્રામળ કિરણો વાંકાનેર ઉપર
પસારી પોતાના અંતઃકરણનો અભંગ આનંદ બતાવેછે. કવિ નથુરામ
કહેછે કે બળવાન મહારાજ અમરસિંહજી પણ સ્નેહ રૂપી અમૃતથી
વર્ષતા સર્વ પ્રકારે શુભ ચિન્હો બતાવે છે. અને તેમની સાલગિરા
જાણી ગુણી લોકો ગુણ ગાયછે તથા પુર વધુઓ ધણા હર્ષથી તેમને
વધાવેછે.

કવિત.

સુખપ્રદ સાલ ગિરા અમર નૃપાલકીયે,
માંગલિક મહીપે મહોત્સવકી માતહે;
ઠોર ઠોર વિજયકે શોર ચહું ઓર હોત,
અંગ અંગ આજ ઉછરંગ અધિકાતહે;
કવિ નથુરામ રાજસાહેવ વિરાજતહે,
વાજતહે વાદ્ય લક્ષી મન લલચાતહે;
વંકણુરી નાથ ઘડ હાથ સાથ સ્નેહિનકે,
સુર સહ સુરપતિ વૈસે સરસાતહે. ॥ ૯૧ ॥

અર્થ—આજે આ સુખ આપનારી અમરસિંહજી મહારાજની
સાલગિરા તે પૃથ્વી ઉપર ખરેખર સર્વ માંગલીક શુભ પ્રસંગોના મોટા
આચ્છવની માતા છે. ઠેકાણે ઠેકાણે મારેકાર આનંદ વધેછે. કવિ
નથુરામ કહેછે કે તે વખતે વાજાં ગાજાં સાંભળી સર્વનાં મન લલચાય
છે. અને મોટા હાથવાળા એ વાંકાનેરના નાથ અમરસિંહજી પોતાના
સ્નેહીઓની સાથે જેમ દેવતાઓની સાથે ઇંદ્ર શોભે તેમ શોભેછે.

॥ छप्पय ॥

विजय वाद्यके घोष, जोसभर जवर जताओ,
खल दलकों करि खाख, हाक अरि हियमें छाओ;
प्रसरो पाइ प्रमोद, प्रवल शुभ यशको परिमल,
अमरसिंह नृप आप, रहो अवनीपर अविचल;
एसैं अनंत उत्सव सदा, श्रीहरिदे आनंद सह,
नित्य नित्य नथुरामकी, सफल होहुं आशिष यह ॥१२॥

अर्थ—हे महाराज अमरसिंह आप आपना विजय वा-
जना अवाज नोसलेर प्रगट करो. अण पुष्पोना कटकने आप करी
वेरीओना हृदयमां हाकलनी छाप छपो. हमेशां आप विशेष आनंद
पामे अने आपना अलंत जगवाणा सारा यशने सुगंधी परिमल
प्रसरावी अवनी उपर अविचल रहे. वगी आवा अनंत ओखव
आनंद साथे धर आपने आपे ओवी नथुराम कविनी हर हमेशां
शुभ आशीष छे ते श्री हरि सदा संझ करे.

श्री मांडाको विवाह प्रसंग.

॥ कवित ॥

संवत उनीश सत इकसठके अक्षय,
उत्तम अपाढ मास पष्ठी तिथि शुक्लपक्ष;

કવિ નથુરામ કામ રૂપ નેક નામવર,
મહદ મહીપનમેં દીપત મહાન દક્ષ;
જાકી રાજરીત અરુ પરમ પુનીત નીત,
સુજન સરાહત હે સવ જગકી સમક્ષ;
વક્રપુર શક્ર આજ વ્યાહત વિનોદ ભર,
ભૂપ અમરેશ કવિ કોવિદકો કલ્પ વૃક્ષ. ॥૧૩॥

અર્થ—સંવત ૧૯૬૧ની અનૂપમ સાલમાં ઉત્તમ આપાદ મહીનાની શુદ્ધ ૬ ને દીવસે કવિ નથુરામ કહેછે કે સ્વરૂપમાં કામદેવના સરખા જે આપણા નેક નામવર મહારાજ (અમરસિંહજી) મોટા મોટા રામઓના મેળાવડામાં બહુ યાત્રાકીર્તી શોભેછે. જેની રાજ્ય રીત અને પરમ પવિત્ર નીતિના આખી જગતની સમક્ષ સર્જન પુરૂષો વખાણ કરેછે. અને કહેછે કે વાંકાનેરના ઇંદ્ર અમરસિંહજી મહારાજ આજે પુર્ણ આનંદભર કવિ પંડિતોના કલ્પવૃક્ષ થઇને પરભેછે.

॥ કવિત ॥

છિતિપેં છલ્યોહે આજ ઉદધિ અનંદ કોસુ,
કૈધો અટ્ટહાસ મયો ઉદય ઉમેશકો;
કવિ નથુરામ જન્મ દિનહે જયન્તકોકિ,
રાજ્ય અભિષેક કૈધો સુભગ સુરેશકો;
હરન કલેશકો હમેશ હરિ જન્મ કૈધો,

सुखद समागमहे उत्सव अशेषको;
सुंदर सुजान मकवान कुलभानकोकि,
लस दिन राजे आज राज अमरेशको. ॥ ९४ ॥

अर्थ—आज पृथ्वी ઉપર આનંદનો સમુદ્ર છત્તકાષ્ઠ ગયો છે કે ઉમયાપતિ શંકરનું હસવું પ્રગટ થયું છે. નથુરામ કવિ કહે છે કે આ તે શું ઇંદ્રના પુત્ર જયન્તનો જન્મ દિવસ છે કે સારા ભાગ્યવાળા ઇંદ્રનો પોતાનો રાજ્યાભિષેક છે કે કૃત્તેશ કાપવાવાળો શ્રીકૃષ્ણ પ્રસુનો જન્મ દિવસ છે કે જેની કાંઈ સીમા નહીં એવું સુખ આપનાર મેળાવડો છે કે મનોહર સુખવાળા ચતુર મકવાણા કુળના સુર્યરૂપ અમરસિંહજી મહારાજનો લગ્ન દિવસ છે.

॥ કવિત ॥

પારસકો પાય જૈસં રંકજન રાજી હોત,
જૈસં હર્ષ હોત મિલે નૈન અંધ નરકોં;
કવિ નથુરામ હૃદ હર્ષકી રહેન જૈસં,
જોપૈં ભગવંત આંચ ભેટે ભક્ત વરકોં;
શ્યામની સુલક્ષણા મિલેતેં મનમોદ મહા,
વહત સુભાગીનર સુંદર સુવરકોં;
જાહિર જહાન મધ્ય વરનો કહાંલો વૈસેં,
અમર મહીપકે વિવાહ અવસરકોં. ॥ ૯૫ ॥

અર્થ—પારસમણી મળવાથી જેમ કાંઈ રાંક માણસ રાજ્યા મ. જેમ જન્મ આંધળાને આંખે દેખતા થવાથી હર્ષ થાય કવિ નથુરામ કહેછે કે વળી જેમ પરમેશ્વરના શ્રેષ્ઠ ભક્તને પ્રભુ આવીને મળે અને હર્ષની હદ નથી રહેતી, જેમ કાંઈ સારા લક્ષણ વાળી ચતુર સ્ત્રી મળવાથી ભાગ્યશાળી અને સુદર સુધડ પુરૂષને મનમાં મહા મોદ થાયછે. તેવો મહારાજ અમરસિંહજીના વિવાહના શુભ અવસરમાં આનંદ થયો. તેનાં હું જાહેર દુનીયામાં કેટલાંક વખાણુ કરું.

॥ કવિત ॥

ઉત્તમ અપાઢકી સુદીવ્ય દ્વિતીયાકે દીન,
 પરમ પ્રમોદ મય કરત પયાન યુત;
 કવિ નથુરામ અમરેશકી વરાત્તે રૂત,
 પાવસ પ્રવલ સ્વારી સાજત સયાન ઉત;
 વાજત નગારે વડે ગાઢ નાદ વારે રૂત,
 ગાજતહે કારેઘન નીરકે નિધાન ઉત;
 વન્દી જન વોલે રૂત વિરદ વહોત વિધિ,
 ઉતહે પપીહનકે રસિક મહાન રૂત. ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—જ્યારે આપણું બેસતું વર્ષ કહેવાય છે, એવી પવિત્ર આપાઢી ખીજની શુભ તિથીને દિવસે પરમ આનંદ સહિત સર્વ સ્નેહી સાથે (મેઘરાજ અને મહારાજ રાજસાહેબ) અને પ્રયાણ કરવા ભાગ્યા. નથુરામ કવિ કહેછે કે આદીથી મહારાજ અમરસિંહજીની બરાત

सीधावी तो त्यां आडाशमांथी भदा थणवान मेधराजनी स्वारी यउवा
 लागी. आंहीथी घोर गंलीर सुरवाणां नगारां निशान वागवा लाग्यां
 तो नभमंडणमांथी पाणीथी भरेडां धाणां वाढणांओ गाजवा लाग्यां.
 आंही थन्दीजन थीरदावणी जोडवा लाग्या तो त्यां सागे प्रेमना
 आसा पपीडाओ पीयु पीयु उच्चार करवा लाग्या.

॥ कवित ॥

इत छरिदार वार वार ज्याँ पुकारत त्याँ,
 कलित कलापी उत करत कलोलेहे;
 कवि नथुराम इत कलरव कामनीके,
 झिल्ली झनकार उत अमित अमोलेहे;
 जाचक अजाचक वनेहै इत दानपाय,
 उत गन दादुरके दान विच डोलेहै;
 अवधि वरात अमरेपकी वनीहे इत,
 उत वरपाकी सब विधि समतोलेहे. ॥ १७ ॥

अर्थ—आंही छडीदरो वार वार नथी पोकारवा लाग्या, तो त्यां
 सुंदर मोरला टडुकाथी किलोस करवा लाग्या. नथुराम कवि कहेछे छे
 आंही नवीन सुंदरीओ भीडा स्वरथी भंगण गीत गावा लागी तो ते
 तरक्षी जीक्षी (तभरां) वीवीध सुरथी गान करवा लाग्यां. आंही जयक
 (गरीब) दोडा दान पाभी पाभीने अजयक (गृहस्थ) यवा लाग्यां. तो
 ते तरक्षी देडकांओना टाणे टाणां पाणीमां पडी डोडवा लाग्यां. जेवी

રીતે આંત્રીથી મહારાજ અમરસિંહજીની ખરાત તૈયાર થઇ તો તેજ પ્રમાણે સામી આકાશમાં ઈંદ્રરાજ તરફથી મેઘરાજની તૈયારી ખરાખર સરખી થઇ.

॥કવિત ॥

મોર ઔર દાદુર પપીહનકે શોર કરિ,
છાયોપટ દીર્ઘ ચહુ ઔર દિશ ચારેકો;
કવિ નથુરામ અવ ઈંદ્રકે અનુગૃહસોં,
છાયો હે સવાયો શ્રેય જૈસેં જગ સારેકો;
છાયો જલ ધારસોં અપાર મહિ મંડલઓ,
જોર નમ મંડલપેં છાયો ઘન કારેકો;
એસે અમરેશકી વરાત સોં દરાજ અંજિ,
મંડપ અશ્વંડ છાયો માંડાગઢ વારેકો. ॥ ૯૮ ॥

અર્થ—મોર દાદુર અને પપીહાઓના શબ્દો વડે ચારે તરફ લાંબી દીશાઓના છેડાઓ છવાઇ ગયા. નથુરામ કવિ કહેછે કે ઈંદ્રના અનુમતિ વડે સવાયાશ્રેયથી જગત છવાઇ રહ્યું. જળની ધારાઓથી મહીમંડળ છવાઇ રહ્યું. અને જેમ આકાશ મંડળ કાળા ઘનથી છવાઇ રહ્યું તેમ મહારાજ રાજસાહેબ શ્રી અમરસિંહજીની ખરાતથી માંડાગઢના મહારાજ રામપ્રતાપસિંહજીનો મંડપ છવાઇ રહ્યો છે.

॥ કવિત ॥

મજ્જન પાદપકોં કરન સુ પહ્લવિત,
 દિવ્ય દાન ધારા ધરિ દિય હરચનકોં;
 કવિ નથુરામ હામ ધરિકેં હજારોં કોશ,
 પંડિત પપીહનકે ગુન પરચનકોં;
 નરપતિ મંડલમેં નિત્ય સવહીસોં શ્રેષ્ઠ,
 રસિક રસાતલપેં કિરતી રચનકોં;
 પશ્ચિમસોં આજ અમરેશ ઘનરાજ ચડ્યો,
 પૂરવ દિશાપેં વલધાર વરચનકોં. ॥ ૯૯ ॥

અર્થ—અતુર પુરુષો રૂપી વૃક્ષોને ખીસાવવા દીવ્ય દાનરૂપી વળ
 ધાર ધારણ કરી હૃદયમાં હરપ પામવા માટે નથુરામ કવિ કહેછે કે
 હીમ્મતથી હજારો દોસ પહોંચી સાંના કવિ પંડિતો રૂપી પપીહાના
 ગુણની પરીક્ષા કરવા માટે અને રાજાઓની સભામાં હમેશાં સર્વ કરતાં
 શ્રેષ્ઠ થઈને પૃથ્વી ઉપર ચોતાની રસિક કિરતી કાચમ રાખવા આજ
 પશ્ચિમ દિશામાંથી મહારાજા અમરસિંહ રૂપી મેઘરાજા પૂર્વ દિશા
 ઉપર વરસવા માટે પુર જોસથી ચાલ્યા છે.

॥ કવિત ॥

રમા રાજ્ય મંદિરમેં વિવિધ વિહાર કરો,
 ગોકુલમેં કામધેનું ચિન્તા મનિ ધનમેં;
 કવિ નથુરામ ગૃહ વાટિકામેં કલ્પવૃક્ષ,
 વાની આય વસો તેરે વિમલ વદનમેં;
 દયા દોડ નેનમેં નિવાસ કરો રેનદિન,
 દાન સુખ દેન કર શુભ્ર જસ જનમેં;
 કાન્ત કમલાકો નિત આયકે નિવાસ કરો,
 નૃપ મકવાન અમરેશ તેરે મનમેં. ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ—હે મહાવાણા કુળ મહીપ મહારાજ અમરસિંહજી આપના રાજ્ય મંદિરમાં લક્ષ્મી વિવિધ પ્રકારના વિહાર કરો. ગાયોના કુળમાં કામધેનું ગાય આવી રહો. ખજાનામાં ચિન્તામણિ નામનો મણી આવો. કવિ નથુરામ કહેછે કે જાગ જગીચાઓમાં કલ્પવૃક્ષનો વાસો થાઓ. દયા રાત્ર દિવસ આપની આંખમાં રહો. આપના બન્ને ઉત્તમ હાથમાં દાન તથા જગતનો જશ અહોનિશ નિવાસ કરો. તથા લક્ષ્મીના પતિ એવા શ્રી પ્રભુ તે આપના મનમાં નિસ પ્રતિ નિવાસ કરો એવી મારી શુભ આશીષ છે.

॥ કવિત ॥

વેરિનકે વાસ નિલ્ય કરીકે ઉદાસ આપ,
 સુરમેં સુહાવો શ્રેષ્ઠ સંતત સુકેહસોં;

कवि नथुराम काम पूरि कवि पंडीतके,
आशीष अनंत पाओ आनंद अछेहसों;
वक्रपुर नाथ साथ दंपती सुसंपत्तीसों,
वासवसें वैभवलो दुने यह देहसों;
राज शिरताज महाराज अमरेश एसें,
सुखमें विताओ शत शरद सनेहसों. ॥ १०१ ॥

अर्थ—शत्रुओंना निवास स्थानोने छेदास करी आप शुरवीर
पुरुषोनी साथे नील सुखेहथी शोभा पावो. नथुराम कवि कहेछे के
कवि पंडितोनी मनकाभना पुरण करी आनंद उत्साहथी अनंत आशीष
पावो. वांछनेरना धणी सारी संपत्तीथी आप दंपती छंद्रथी पणु
अमरेश वैभव अंगे भोगवो. महाराज अमरसिंहछ आप तमाभ
राज्योना शिरताज धधने संपुर्ण स्नेहथी सो शरद रतु ओपी रीते
सुखमां वितावो.

कवि केशवलाल श्यामजी ब्रह्मभाट
जामनगर.

॥ कवित ॥

कुंकुमकी पत्रिका पठाइ देश पूरवसें,
आ गइ वधाइ शुभ लग्नके समयकी;

સુની સવહીકે હર આનંદ અપાર મયો,
 જહાં દેસો તહાં હોત વાની જય જયકી;
 વંકપુર નૃપકી વરાત જાત વ્યાહનકો,
 ઇચ્છત દરાજ સવૈં આયુષ્ય ઉમયકી;
 કૈશવ કહાંલૌ મેં વચાનો વાત ભ્રાત યહ,
 ભૂપ અમરેશ જૂકે નય ઓ વિનયકી. ॥ ૧૦૨ ॥

અર્થ—શુભ લક્ષ સમૂચી વધામણી આપનારી કુમકુમ પત્રિકા
 પુરવ દેશમાંથી મોકલી તે આવી ગઇ છે એવું સાંભળીને જ્યાં જુઓ
 લાં જય જયની વાણી અને સર્વ કોષના અંતરમાં અપાર આનંદ
 થાયછે. વાંકાનેરના નૃપતીની પરણવાને માટે બરાત જાયછે. તેથી અધા
 માણસો વર કન્યા બનેલી લાંબી આયુષ્યને ઇચ્છેછે. તે પ્રસંગે ભૂપ
 અમરસિંહજીની નીતિ રીતી તથા વિનયનાં કૈશવલાલ કવિ કહેછે કે
 હું શું વચાણ કરું.

કવિત.

ધર્મ પ્રતિપાલ મકુવાન મહિપાલ જૈસો,
 કૈશવ અવર કોઈ નાહીં નર નાહમેં;
 સ્નેહીકે સમાજમેં અવાજ હોત મંગલકે,
 રહત રસિક રાજ અમિત ઉછાહમેં;
 વન્દી જન વાર વાર વિરદ ઉચારતહે,

रसमय गावे गीत रामाराह राहमें;
विविधके वृन्द सब बहत सुवाह वाह,
नवल नरेश अमरेशके विवाहमें. ॥ १०३ ॥

अर्थ—धर्मनुं प्रतिपालन करवाभां तो। भटवाणा मदारान् नये।
केशव कवि कह्ये छे राजयोगां पीजे छाय नथी। जेनुं नपुनीने
स्नेहीयोगांना सभाजभां भंगण शब्दना उच्यार थया लाग्या। अने रसिक
राजसाहेब पण धणुज उत्साहभां रहेवा लाग्या। नाट नान्हा वगेरे
पन्दी लोका वप्पाणु करेछे। तथा स्त्रीयो रस्ता रस्ता उपर रसमय गीत
गायछे। तेमज विद्वान् पुरुषोना सभाज पणु युवान् मदारान् अमर-
सिंहना विवाहभां वाह वाहनोना उच्यार करी रह्य छे।

॥ कवित ॥

धवल धराको तल कीन्हो तुव कीरतने,
मुरतीने मोहित कियोहे जग सारेकों;
तेरी भगतिने किये तुष्ट भगवंत जूकों,
मुदित सुकर्मने कियेहैं भतिवारेकों;
केशव कहत तेरी अमित उदारताने,
आनंदित कीन्हें आज वरन अठारेकों;
सब मुख गावे तउ पार नहीं पावे शेष,
भूप अमरेश तेरे गुन गन भारेकों. ॥ १०४ ॥

અર્થ—તમારી કિરતીએ તમામ પૃથ્વી તળને ઉજવળ કરેલ છે. સુરતીએ આખા જગતને મોહીત કરીધું છે તમારી ભક્તિએ પરમેશ્વરને પ્રસન્ન કર્યા છે. સારાં કામોએ શુદ્ધિવાળા માણસોને પુશી કર્યા છે. કેશવ કવિ કહેછે કે તમારી અપાર ઉદારતાએ અઢારે વર્ષને આનંદિત કર્યા છે. તેમજ અમરસિંહજી ભૂપ તમારા સહયુષ્ઠી તો શેષનાગ હજારે મુખેથી વર્ણન કરી ગાય તોપણ પાર પામે નહીં.

॥ સવૈયા ॥

સંતતજો સુરકે પુરસી સવ ભાતિ સદા સુખમા સોંસનીહે,
કેશવજો કવિ કોવિદને વહુવેર અનંત વિધિ વરનીહે;
સુંદર હે નૃપ મંદિર ત્યોં મહિપાલ જહાં મકવાન મનીહે,
શ્રી અમરેશ પુરંદરસો અવ વંકપુરી નિરશંક વનીહે. | ૧૦૫ |

અર્થ—નિરંતર જેને સુરપુરી જેવી સર્વ પ્રકારે સદા સુખમાં સિદ્ધિ થી બોળાઈ રહી છે. અને કેશવલાલ કવિ કહેછે કે જેને સારા કવિ પંડીતોએ બહુ બહુ વાર વખાણી છે. એવી રાજ્યધાની શ્રી વાંકા-નેર આજ નિરશંક લેવી સુંદર બની રહી છે. તેમજ મકવાણા કુળમાં મણી રૂપ મહારાજ અમરસિંહજી પણ પોતાના સુંદર રાજ્ય મહેલો સહીત ઇંદ્ર સરખા શોભા પામેછે.

કવિ અંબાશંકર હરીશંકર યાજ્ઞીક વાંકાનેર તાલે વાલાસળ.

॥ કવિત ॥

મંગલ શુદિત મહા ઠોર ઠોર ચારોં ઔર,
ઉદિત અનંત પ્રેમ સજ્જન સમાજકો;
પાય અષ્ટ સિદ્ધિ નવ નિધિ યાન મોદ ભર,
ડોલત સમગ્ર સ્નેહી લૈકે સુખ સાજકો;
સંવત સુશોભિત ઊનીસ સત ષટ ભૂમી,
ઉત્તમ અષાઢ દેત આનંદ દરાજકો;
પરમ પવિત્ર “અંબ” અવધ વનીહે શોભા,
લગન લલિત મો અમર મહારાજકો. ॥ ૧૦૬ ॥

અર્થ—ચારે દિશામાં ઠેકાણે ઠેકાણે મુદ મંગળ તથા સર્જનના સમાજમાં અતીશે પ્રેમનો ઉદય થઈ રહ્યો છે. અને સમગ્ર સ્નેહીમંડળ જાણે કે અષ્ટસિદ્ધિ નવનિધી પામીને ખુશી યાતાં હોય તેમ મુખસાજ લક્ષને આમતેમ આનંદમાં ડોલતા રહે છે. ૧૯૬૧ ના શોભાતા સંવતનો ઉત્તમ અષાઢ માસ મહોટો આનંદ આપે છે. કવિ અંબ (અંબાશંકર) કહે છે કે મહારાજ અમરસિંહજીનાં લલિત લગન થયાં તેમાં પરમ પવિત્ર અયોધ્યા પુરી જેવી (વાંકાનેરમાં) શોભાતી તો અવધી બની રહી.

॥ કવિત ॥

ચમક વિચિત્ર ચિત્ર રંગ ભરી રોશનીકી,
 પુરીકે પ્રમોદ હૃદ હિયે હરસાવતી;
 સજ્જન સમગ્ર સ્વદે વાનક વનાઈ વેષ,
 હસિકે હવેલી દિવ્ય દ્યુતી દરસાવતી;
 પરમ હુલાસ હોત દેશ મકવાન મુશ્વ,
 અજવ અનોઠી “અંવ” ઉક્તી યહ આવતી;
 અમર નરેશ સોતો યેહી અમરેશ અરુ,
 વક્રપુરી આભાસે વનીહે અમરાવતી. ॥ ૧૦૭ ॥

અર્થ—ચટકીલા રંગપુરીને બનાવેલ વિચિત્ર ચિત્રો ઉપર રોશની
 ફેરેલી છે તેની શોભાની ચમક જોઈને હૃદય અનહદ હર્ષથી ઉભરાય છે.
 શહેરના સર્વ સજ્જનો પણ બાનકદાર પોશાક પેહરી રાજદરબારમાં
 આવી ઉભા છે તેથી જાણે હવેલીઓ હસીને સામી આવતી હોય નહીં ?
 તેવી શોભા દેખાય છે તે વખતે મકવાણા મહારાજ (અમરસિંહજી)નું
 હૃદય જોઈને પણ પરમ હુલાસ પ્રગટે છે, અને તે જોઈને કવિ “અંવ”
 કહે છે કે નવાઈ જોવી અપૂર્વ ઉક્તિઓ આંતરમાં ઉત્પન્ન થઈ કે જે
 અમરેશ (દેવતાઓના રાજા) કહેવાય છે તે આ (મહારાજ અમરસિં-
 હજી) પોતેજ હશે. અને વાંકાનેર શહેર પણ શોભાથી આગેહુબ
 વક્રપુરી સરખું થઈ ગયું છે.

॥ કવિત ॥

પ્રવલ પ્રચંડ ધ્રુજ દંડકો પ્રતાપ છાય,
 હિતુકો હસાય હિયો અરિકો હને રહો;
 અમિત ઝહાહ વર વ્યાહસો વિશેષ પાઓ,
 સુભગ સનેહી પાય સુખમેં સને રહો;
 આયુષ અનંત પાઓ સુજશ જમાઓ સઘ,
 સુકવિ સમાજ જશ મનિત મને રહો;
 અભિનવ આપ “અંબ” અમર વિલાસ પાય,
 “અમર વિલાસ હૂમેં અમર વને રહો. ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થ—આપ આપના મહાન બળવાળા પ્રયત્ન તેજસ્વી બુદ્ધિ-
 દંડનો પ્રતાપ છવરાવો. હેતુઓનાં હૈયાં હસાવો શત્રુઓનો સંહાર કરતા
 રહો. આવને આવા ધણાજ ઉત્સાહવાળા વિવાહ જેવા શુભ પ્રસંગો
 વિશેષ પામીને ભાગ્યશાળી ઇષ્ટ મિત્રો સહીત સુખમાં બેળાએલા રહો.
 સત્વર સુજશ જમાવો અને સારા સારા કવિઓના સમાજ આપની
 કિરતીની કવિતાઓ કહેતા રહો વળી “અંબ” કવિ કહેછે કે ઇંદ્ર સ્વરખા
 નવા નવા વૈભવ વિલાસ પામીને ખાસ બનાવેલા આપના “અમર
 વિલાસ” (એજ આપનો રાજ્ય મહેલ છે તે)માં બનેસિંહણના પુત્ર
 મહારાજ અમરસિંહણ અમર બિરાજ રહો. એ મારો શુભ આશી-
 રવાદ છે.

કવિ સતિપરસાદ હિંદુસ્તાની પૂર્વ- વિંધ્યાચિલ વાસી.

સાજી હે વરાત મહારાજ શ્રી અમરસિંહ,
વાજીનકી રાજી પગ મગ ના ધરતહે;
ગાજત ગયંદ કેતે કલિત અમારિનસોં,
સ્યંદન સગૂહ માન જાન નિદરતહે;
“સતી પરસાદ” પત્રિ પૈદલ વચ્ચાને કોન,
કોટિન નિશાન નાના માતિ ફહરતહે;
ઘોસન ધુકારન અકાશ ઘહરાત બાત,
આપની પરાઈ શ્રૌન સુનીના પરતહે. ॥ ૧૦૧ ॥

અર્થ—મહારાજ શ્રી અમરસિંહજીની બરાત સંપૂર્ણ સાજીથી તૈયાર થઈ છે તેમાં હારખંધ ચાલતા ઘોડાઓ તો ધરતી ઉપર પગ ધરતા નથી અને જાણે સૂર્ય ઉગતો હોય અને તેના તેજ પ્રતાપથી જેમ રાત્રી નાસવા લાગે તેમ રથના ચક્કાના ઝણાર અને ચમકથી ડરીને સુંદર શૃંગાર ધરાવેલા સ્યામ વરણના હાથીઓ મર્જના કરતા કુદતા મસ્તી કરેછે. “સતીપરસાદ” કવિ કહેછે કે કેટલું એક પાયદળ હાથમાં ધનુષ્યબાણ ધારણ કરેલ તથા કેટલું એક રંગબેરંગી ફૂરકતા નિશાનવાળું એવું ધણુંક લક્ષકર છે તેના વખાણ કાણ કરી શકે? પદ-ધમ વિગેરે વિવિધ પ્રકારના વાણંત્રોના અવાજ તો ઠેઠ આકાશ સુધી ઘોર કરી એવા તો ગાળેછે કે જેથી પારકી કે પોતાની કાંઈની કાંઈ ખડી વાત સંભળાતી નથી.

॥ કવિત ॥

સાજત વરાત રાત દિનસી દિશ્વાન લગી,
 ખાનકે સમાન ભઈ રોશની સુરાહમેં;
 વાજત નગારે હિય હારે શત્રુ સારે સુને,
 ગોનસો ચલલ પરે પોનકે પ્રવાહમે;
 સુપમા નિહારી ગ્રામવાસી નરનારી કામ,
 ધામકો વિસારી ખુલે આનંદ ઉછાહમેં;
 વરની નજાતી ક્યોહૂ કરની કવિંદનસો,
 કીનીજો અમરસિંહ માંડાકે વિવાહમેં. ॥૧૧૦॥

અર્થ—બરાત બ્યારે સાજી ભારે રસ્તાએ રસ્તા ઉપર એટલી
 બધી તો રોશની કરવામાં આવી કે સૂર્ય સરખી કાંતિ પ્રગટી, અને
 રાત્રી દીવસ જેવી દેખાવા લાગી. તે વખતે જે નોખત વાગતી હતી
 તેના પછંદા પવનની સાથે ફેલાઈ શત્રુઓના હૈયામાં ચોટવા માંડ્યા,
 તેથી દુશ્મનો તમામના ગાત્ર હીલા થઈ પડ્યા તથા ચાલવાની શક્તિમાં
 છેક નરમ થઈ હીમ્મત હારી ગયા, પુરવાસી લોકો તો એ વખતની
 શોભા જોઈને પોતાના ઘરબાર કે કામકાજની શુદ્ધિ સમ્રાજું સુધી
 હરખ મેલાં થઈ ગયાં. એવો ઉત્તમ ઠાઠમાઠ મહારાજા અમરસિંહજીએ
 માંડાના વિવાહમાં ક્યો. તેના કવિઓ શીરીતે વખાણ કરી શકે.

॥ કવિત ॥

આવત વરાત જાનિ લેન અગવાન ચલે,
 સાદર સમોદ સાજિ સૈન શુભ રંગમેં;
 વાજત નગારૈ વેસ ચાલે ચોપદારૈ પેશ,
 વિરદ ઉચારે વંદી પ્રભૂકે પ્રસંગમેં;
 સતિ પરસાદ દોડ રાજકો સમાજ સિંધુ,
 ડમગિ મિલેહૈ મનો આનંદ તરંગમેં;
 વહુરિ પધારે પંથ પાંવડે પસારે પુર,
 પરમ નિહારે જુરે દ્વારે સવ સંગમેં. ॥ ૧૧૧ ॥

અર્થ—બરાત આવતી બાણીને રાજ્યના આગેવાનો માનની સાથે સામૈયું કરવાને માટે વિવિધ રંગથી સેન સાજીને ચાલ્યા, નગારાંઓ વાગવા લાગ્યાં, ચોપદાર છડી બોલવા લાગ્યા, બારોટ લોકો બિરદાવણી કહેવા લાગ્યા “સતિપ્રસાદ” કવિ કહેછે કે, એમ બંને રાજાઓના સમાજ સામસામે બ્યાં બેગો થયો ત્યાં બંને આનંદ તરંગથી દોડીદોડીને બે સમુદ્ર કેમ મળતા હોય નહીં ! વિશેષમાં વંણી તે શોબા બેવાને પુરવારી લોકો તો પગેપાળા ચાલીચાલીને આવ્યા હતા અને કેટલાક પોતાના ઘરના બારણાઓમાં બીડ મચાવી ઉભા રહ્યા.

॥ કવિત ॥

લાગીહે વરાત દ્વાર કૈકે કુલાચાર સવૈ,
 દીની જનવાસ જહાં સકલ સુપાસહે;

बिछेहै बिछोना बेस बादलोके चारों ओर,
चांदनी तनीज्यौं चंद्र चंद्रिका प्रकासहै;
सति परसाद नटी नाचती नविन गति,
वाजत विविध वाजै दर्धक विलास है;
जुगुल महीपनको सुखमा समाज देखि,
होत नर नारिनके हियमें हुलासहै. ॥ ११२ ॥

अर्थ—ज्यारे परात राज्य भेदना आंगणामां आवी पहेली
लारे पोतपोताना दुगायार प्रभाणे भेड तरङ्गती गाथा गाध पासने
सुंदर जनीवासो आधो, लां आदलांती भरेल जजमे जीछावाभां
आवी हती तथा जेभ आंदनी रात्री जीले तेवी अंदनीओ छपर आंधी
हती सतीप्रसाद कवि छेछे के नविन गतीथी नायकओ नाय करवा
लागी तथा विलासने वधारनार नाना प्रधारना वाछत्रो वागवा लाग्यां.
जेभां जने (मांडवगढ तथा वांझनेरना) महाराजओने सुभ आनंदमां
जेधने श्री पुष्पे तमाभने छेद्यमां हुलास थयो.

॥ सवैया ॥

मंजुल मौर मनोहर माथपै मोतिनकी सेहराशुचि सोहै,
पीत पोसाक लसैकर कंकन जाही लखै मुनिहू मनमोहै;
भूषन भूरि सति परसाद सराहिसकै जगमें कवि कोहै,
राजकुमार बनोवनरा अभिराम किशौं तन काम धरोहै.

॥ ११३ ॥

અર્થ—હવેળ મનોહર તૂરા તથા સફેત મોતીનાં સેરાં મસ્તક ઉપર શોભેછે, પીળા વાધા, અને હાથમાં સુવર્ણનાં કડાંઓ પહેર્યાં છે કે જોને જોઈને સુની લોકોનાં મન પણ મોહ પામવા લાગ્યાં, “સતિપ્રસાદ” કવિ કહેછે કે આબૂપણુ તો એટલાં બધાં પહેર્યાં છે કે તેનાં કોઈ કવિ પુરાં વખાણુ ન કરી શકે અને કહેકે આતે શું ? વાંકાનેરના મહારાજ રાજસાહેબ બનરા (વર) બન્યા છે કે કામદેવે પોતે શરીર ધારણુ કર્યું છે એ સમજી શકાતું નથી.

॥ સવૈયા ॥

મુંદરતા સિગરે જગકી જનુસંચિ વિરંચિ કિયો ઇકઠોરી,
આપની કારિગરી દિશ્વરાવન હેતુ મનોહર રૂપ રચોરી;
તાપેં સતી પરસાદ સચ્ચી સવ વ્યાહકો સાજ સજાય દિયોરી,
સૈલ સુતા કિધૌં સિંધુ સુતા વનરી વની રામ પ્રતાપ કિસોરી.

॥ ૧૧૪ ॥

અર્થ—જાણે બધાંએ આખા જગતની મુંદરતા લઈને એક ઠેકાણે જ ભેગી કરી હોય અને પોતાની ઉત્તમ કારિગરી બતાવવાને માટે જ આ મનોહર સ્વરૂપ રચ્યું હોય તેટલું જ નહીં પણ વળી સતી પ્રસાદ કવિ કહેછે કે એક તો મુંદર સ્વરૂપ અને તેને વળી સખીયોએ બધા વિવાહના શૃંગાર સન્નવ્યા. તેથી જાણે કે શું ? આતે શેલ સુતા ઉભયાં છે કે આતે શું ? સમુદ્રની પુત્રી લક્ષ્મી છે કે આતે મહારાજા શ્રી રામપ્રતાપસિંહ છે પુત્રી બનરી (કન્યા) પદ્મરાજકુંવરી છે. એ કળા શકાતું નથી.

॥ કવિત ॥

મંડપ મનોહર મહાન મંજુ મોહૈ મન,
મંગલકી દ્રવ્ય ઠૌર ઠૌર ધરી ન્યારીહૈ;
મોતિનકી જ્વાલરે જ્વપકી રહી ચારૌ ઔર,
વિદ્રુમકે સંભ દેવ પ્રતિમા સંવારીહૈ;
સતિપરસાદ ચારુ ચૌકે ગજ મુક્તનકે,
કંચન કલસ મણિ દીપકી ડજારીહૈ;
તોરણ પતાકે વંધ પન્ને પોશ્વરાજનકે,
રચના વિલોકીકે વિરંચી બુદ્ધિ હારીહૈ. ॥૧૧૫॥

હુવે આ કવિતામાં કવિ મંડપનું વર્ણન કરેછે.

અર્થ—મનને મોહ પગાડે એવો મનોહર અને વિશાળ મંડપ રાખ્યો છે તેમાં ઠેકાણે ઠેકાણે મંગળ સાદીત્યો મુકી રાખ્યાં છે. મોતીની જ્વાલરો ચારે તરફ ઝગડે છે અને પરવાણાનાં સ્પંજમાં દેવતાઓની પ્રતિમાઓ કાતરેલી છે. સતિપ્રસાદ કવિ કહેછે કે, મોતીઓના ચોક્ક પૂર્યાં છે તેમાં સોનાના કળશ ઉપર મણીઓ મુક્યાં છે તે દીવાની પેઠે પ્રકાશ કરી રહ્યાં છે. ધ્વજ પતાકા અને તોરણોમાં પત્તા પોશ્વરાજની રચના જોઈને પ્રજ્ઞા પણ બુદ્ધિ હારી જાય છે.

॥ કવિત ॥

બેઠે વેદ વિપ્ર વેપ ધૈધૈ ચારુ ચારૌ ઔર,
વેદહી વિવાહ વેદ વિધિસો કરાયોહૈ;

ધંદી ઝૈ પુરાણ સવૈ વિરદ વચ્ચાને વેશ,
 લીવે હેતુ પૂજન પ્રગટ દેવ આયોહૈ;
 સતિપરસાદ સુમનસન વધુટી વૈઠી,
 નારિનમૈ મંગલ સરસ રાગ ગાયોહૈ;
 વ્યોમસૌ વિમાનનપૈ વિવુધ વિલોકિ દીહ,
 દુદુંભી વજાયકે સુમન વરસાયોહૈ. ॥ ૧૧૬ ॥

અર્થ—જાણે ચારવેદ પોતે વિપ્ર વેષ ધારણ કરી આવીને શુદ્ધ
 વેદના મંત્રોથી વિધિ સહીત શુભ લક્ષ્ય પ્રસંગ હસ્ત મળાપ કરાવતા
 હોય નહીં? સુત પુરાણી વિગેરે જન્મીઓ જાણે હાલ આવી ગુણગાયા
 કરતા હોય નહીં? તથા દેવતાઓ જાણે પ્રગટરૂપ ધારણ કરીને પૂજન
 સ્વીકારવાને માટે આવ્યા હોય નહીં. અને સતિપ્રસાદ કવિ કહેછે કે
 દેવતાની સ્ત્રીઓ જાણે શહેરની અને રાજ્યની સ્ત્રીઓ સાથે મળી જ-
 ધતે રસભરેત્ર મંગળગીત ગાતી હોય નહીં? આ ઉત્તમ શોભા જોવા
 જાણે દેવતાઓ વેમાન સાથે દુદુંભી જન્મવતા આવ્યા તે જાણે ખુશી
 યમને પુષ્પ વૃદ્ધી કરતા હોય નહીં? એવું જણાવા લાગ્યું.

॥ કવિત ॥

કૈકે લોક વેદ રીતિ પૂજિ દ્વિજ દેવનકો,
 દુહં ઓર નેગિનકે નેગકોં ચુકાઈકૈ;
 જૈસેં હિમવાન પારવતીકોં મહેસૈ દડ,
 વિશ્વકો દડજ્યોં સિંધુ શ્રીકો હરષાઈકૈ;

સતિપરસાદ કહેં રામપ્રતાપસિંહ,
તેસેંહી સમર્પી સુતા સાદર સજાઈકે;
ધોય પદ પંકજ પરાગ અનુરાગ ભરે,
વિધિં હરિ હરકે સમાન મન લાઈકે. ॥ ૧૧૭ ॥

અર્થ—તે પરણવાને મંગળ સમયે કાંઈક સોઈ અને વેદની રીતી પુરણ કરી પ્રાણણે અને દેવતાઓની પુજા કરી અને તરફથી નેગી સોઈના નેગ ચુકવવામાં આવ્યા. જેમ હીમાચળે પારવતીજી શંકરને તથા જેમ સમુદ્રે લક્ષ્મીજી વિશ્વ ભગવાનને આપ્યાં સતીપ્રસાદ કવિ કહેછે કે એવી રીતે મહારાજ રામપ્રતાપસિંહજીએ પોતાની પુત્રી (પદ્મરાજકુંવરી)ને મંગળ સાંજ સાંજ માન સહીત વાંકાનેરના પતિ અમરસિંહજીને અર્પણ કર્યાં અને પછી પ્રજ્ઞા, વિશ્વ, અને શંકર ત્રણે દેવતાઓ સમાન વર (મહારાજ રાજસાહેબ) ઉપર ગ્રધ્યા લાવી તેમના પગ ધોઈને જળપાન કર્યું.

બિજાપુર વાસી કવિ બૃજલાલ.

॥ દોહા ॥

આજ સભા અમરેશજી, આજ અમર નૃપ વ્યાહ,
આજઘડી આનંદકી, આજ અમીત ઉચ્છાહ. ॥૧૧૮॥

અર્થ—આજે મહારાજ અમરસિંહજીની ઇંદ્રના જેવી સભા, તેમ આજે મહારાજ રાજસાહેબને માંગલીક વિવાહ તથા આજની આનંદની ઘડી આજ અમરેશજી ઉત્સાહ આપેછે.

અમર રહો વર દુલહનિ, અમર તલ્લત મહિપાલ,
અમર પતિ તલ્લગ તુંહિ, અમર વચન વૃજલાલ. ॥૧૧૯॥

અર્થ—વરકન્યા અમર રહે, મહિપાલ અમરસિંહજીની રાજ્ય-
ગાદી બાંધી અમર પતિ ઇંદ્ર રહે બાંધી અમર રહે એવો વૃજ-
લાલ કવિનો આશીર્વાદ છે.

॥ કવિત ॥

સાગર સુધીકો નંદ વનેસિંહ જૂકો વીર,
સિંધુર અરિકો હર સોહે વલ સેરકો;
ઓજ અતિ રૂપકો મનોજ રૂપ ઓજ કોસુ,
લોજ કવિતાકો ઓજ ભોજ કવિ કેરકો;
સુમકોહેં સાર કલીકાલમેં સુચાલ વારો,
કહેં વૃજલાલ સ્વાલ લોક ચહું ફેરકો;
ભક્ત પંચમાથકો પવિત્ર ગંગ પાથ સમ,
ઐસો સમરંધ્ય નીકો નાથ વક્રનેરકો. ॥ ૧૨૦ ॥

અર્થ—સુધીના સાગર, વનેસિંહજીના શુરવીર પુત્ર શત્રુઘ્ની
હાથીઓને હરવામાં કેશરીસિંહ જેવા પરાક્રમી છે, રૂપમાં પ્રકાશીત
કામદેવના સરખા સુંદર, સારી સારી કવિતાઓના શોધ કરવામાં બોલ
સરખા છે સુમ (લોબી) માણસોના સાલરૂપ આ કળીકાળને વિશે સારી
ચાલ ચાલવાથી (સદગુણ) વૃજલાલ કવિ કહે છે કે મેં ઘણું ઠેકાણું ફરી
ફરીને જોયું તો આ એક જ છે કે જે પંચમાથ (શંકર)ના પરમ ભક્ત,
અને ગંગાજળ સરખા, નિર્મળ, પવિત્ર વાકાનેરના નાથ મહારાજ શ્રી
અમરસિંહજી ઉત્તમ તથા સમરથ છે.

બીજે ભાગ.

ગુર્જર કવિતા.

ઇંગ્લાંડ આદી વિદેશમાં પ્રવાસ કરી પધાર્યા
તે પ્રસંગની કવિતા.

ગરબી.

(પતીવ્રતનો પુરણ પ્રતાપ જગમાં જાહીર છે જાહીર છે—એ રાહ.)

મુદ ધારી વિજયની માળ રોપો સહુ સજની, સહુ સજની;

આવે નમ્રમહી નરપાળ, આજની ધન્ય ધડી, ધન્ય ધડી. ટેક.

પૂરણ ચિત્ત પ્રકાશ પામતા, ચિત્ત ચક્રાર હુલાસે;

એમ અમર નૃપને અવરેખી, બર્ચા વિવિધ વિલાસે. રોપો.

વિકટ પ્રવાસ કરીને વેહેલા નિરવિઘ્ને નૃપ આવ્યા,

એ ધશ્વરનો પુર્ણ અનુગૃહ સરવે ક્યેશ સમાવ્યા. રોપો.

ચતુર પ્રજાજન આતક ઉપર, અમૃત વરસા વરસે;

કેકી સમંકરવ કરી આપો, આશીષ વચનો હરખે. રોપો.

કવિ નથુરામ તણો કોડીલો, સુખપ્રદ સ્વામી જોષ;

બહાસ ધરી સહુ લીચો વારણાં, ઉરની ખામી જોષ. રોપો. ૧

સ્વતંત્ર રાજ્યાધિકાર પ્રસંગ.

શાર્દૂલવિક્રિડીત.

વારી વ્યોમ અનીલ તેજ વસુધા, એ પાંચ તત્વાકૃતી;
 ઉપાતી સ્થિતી નાશ યુક્તા નમણી, કીધી ત્રિલોકે છતી;
 જેના હુકમથી હરોજ સહુને, માયા નગાવે અતી,
 એ આપો અમરેશને અતી ધણી, સિદ્ધિ સુખો સંપતી.

ગરબી.

વહાલ વધારી સહુ આવો હો વનિતા, આજે વધાવો અમરનેરે;
 આશીષ આપો આનંદ કરી અગણીત, નિલ વંકપુર નરવરને રે.

સાખી.

અમર સમા અવની પરે, ધરે અમર મંહારાજ;
 વિધ વિધ સુખ સાગર મહિં, ઝીંઝે રોજે રોજે.
 પ્રેમના પવિત્ર વાંઘ વાંજે રોજે રોજે;
 વિજય ધંટ વિશ્વમાંહી, ગાંજે રોજે રોજે.

સાખી.

ઉત્તર દક્ષિણ અંત લગી, પૂરવ પશ્ચિમ પાર;
 અવનીમાં અર્ધોકાર હો, બહોરે જય જયકાર.
 અભિનવ પામે ઇલકાળ, મોટા માતો રે;
 ગહુરા ગુણીના ગણુ ગાય, ગુણના ગાતો રે.

સાખી.

શક સગી સમ સુખ મહીં, રહે દંપતી રાજ;

હાસ્ય હરપ હુક્કાસલે, મનહર કરતા મોજ.

સહુ રતેહીઓતે સુખ આપેરે, ઉત્તમ કામો કરી, હામો ધરી;

નથુરામનાં નિલ દુઃખ કાપે રે, દ્રષ્ટ કરણાની કરી, દાની હરી.

ગરબી.

અનિદ્રદ્વલની ઘોડલી—એ રાહ.

આનંદ સાગર ઉલટયો રે, નૌતમ નગરમાં આજ;

લાખેણી રાજ લગામતે રે, કર ધારેછે રવિકુળ રાજ,

અમર તપ્ત આપતારે—

ટક.

માનનીઓ મળી મોજધી રે, મનહર મંગળ ગાય;

ભૂસુર ને સુખ ભાવથી રે, ભલા વેદના મંત્ર બણાય. અમર.

ગાયન ગાય ગુણી જતો રે, સાહ વાહન સમાજ;

ભૂપતિની ગુણ ગાયતે રે, ગાયે ઉત્તમ ભરીને અવાજ. અમર.

શ્રીફળ કુમકુમ શોભતા રે, અક્ષત અર્ખોત્ર ગુલાલ;

કોડે વધાવે કુમારિકા રે, કરી મંગળ તિલક સુમાલ. અમર.

જ્યાં લગી રવિ શશિ રહે, જ્યાં લગી હરોં હર હોય;

ત્યાં લગી રાજ તપ્તે રહેરે, નાવે આડી ઉપાધીઓ કોય. અમર.

સોંપી સહુ સુખ શાંતિને રે, સાથ રહે શ્રી ધન;

નિત નિત નવલા નેહથી રે, આપે કવિ નથુરામ આશીષ. અમર. ૪

ગરબી.

મેલો મેલો મારગડા મેલોરે—એ રાહ.

વાળં વાળે આનંદ અતી આજેરે, મહારાજશ્રી તખતે ખીરાજે. આનંદ.
 છખીવાળી દિવાળી છાજેરે, થયો પાપીનો અતી પરાજે. આનંદ.
 રસે બીનો રવી નભે રાજેરે, વંકપુરમાં વિજય ઘંટ ગાજે. આનંદ.
 સહુ સ્તેષી સુભગ તન સાજેરે, એને જોઈ લુચ્ચા જન લાજે. આનંદ.
 તપ ધારી અમરને તાજેરે, સુખ શાંતિની કાંતિ ખીરાજે. આનંદ.
 નથુરામને નિલ નિવાજેરે, આપો આશીષ એકે અવાજે. આનંદ.

૫

ગરબી.

આવો મંદિરીયે મોહન—એ રાહ.

આજે આનંદ અંગ અંગ છે, પામે અમર અધિકાર—ટેક.
 સુખ સરીતાના સંગથી, હૃદયો પ્રિતીનો પારાવાર. આજે.
 ખળદળ ખપશે ખાખમાં, થશે નિમક હરામીની હાર. આજે.
 રસમર રવિકુળ રાજવી ભરે, આધડી આભા અપાર. આજે.
 અધમ ઉલકની આખમાં, પડે ભુરી તિમિરનો ભાર. આજે.
 નિલ નથુરામના નાયનો થજો, જગમાં જય જયકાર. આજે. ૬

અરબી.

પઠગૈ અનાડી કે હાથ—એ રાહુ.

આપો આશીષ સહુ આજ, અમર મહારાજને રે. આપો.
જશધારી બહુ હવે જગમાં, તેજ ભર્યો ધરી તાજને રે. આપો.
અવની પર લે ઇદ્રસમાં સુખ, ધારી ધરમની પાજને રે. આપો.
પ્રિતી ભર્યા બને પુરા પ્રતાપી, રાજે સ્વકુળની લાજને રે. આપો.
શાણો રાણો નથુરામનો સ્વામી, સાજો સદા સુખ સાજને રે. આપો. ૭

રાસડો.

શુ નટવર વસંત થૈ થૈ—એ રાહુ.

અતી અમર ભુપાલ તપ્ત રાજે સદા,
રાજે સદા, ક્ષિતી છાજે સદા—ટેક.

સાખી.

શરદ હિમંત શિશીર શત, શત વસંત શત ગ્રીષ્મ;
શત વર્ષા વૈભવ લહો, ભય સહુ કરોતે બરમ.
વિવિધ પ્રકાર વિજય પામે આ વિશ્વમાં,
માન અરી શીર ગાજે સદા. અતિ.

સાખી.

તેજ ભર્યો ધરો તાજ શૌર, દરો કલિત કુળ કર્મ;
પોતાનાં જન પાળોતે, સહુની રાખો શર્મ.

પ્રતિદીન નિતીમાં પ્રેમ પુર્ણ વધારી રે,
નિત લેજો ધારી તેમ પ્રભુતા ખારી રે.

અતિ.

સાખી.

ધર્મ ધતી અર્તો ધારીને, કરજો ઉત્તમ કામ;
આશિરવાદ અપાર દે, તેહ ધરી નથુરામ.
પરમ પ્રવિત્ર રૂડા રસિયા હો રાજવી,
બળભર આપ બિરાજો સદા.

અતિ.

૮

(હરમાં તું દિલસાથ છોકરા—એ રાહ.)

અમર અમર મહારાજ આજ રહો અમર અમર મહારાજ,
તેજ બચો ધરીતાજ, આજ રહો અમર અમર મહારાજ—ટેક.
શત્રુને મારે, સ્નેહીને તારે, (૨) કોડે સદા કુળ કર્મ વિચારે;
ધીરજ વીર ઉરે અતી ધારે, મુરખના મદમાન ઉતારે.
(તીલ્યે) કરતા નૌતમ કાજ, આજ રહો અમર અમર મહારાજ.
આનંદ આણી નૃપ ગુણ આણી (૨) પારખે સલ અસલની વાણી,
જુદું કરે પલમાં પયપાણી, ન્યાયને હંસ બની લીધે તાણી,
(એવો) સુધડ શિરોમણી રાજ, આજ રહો અમર અમર મહારાજ.
બાહુનો બળાયો જાય ન કળાયો, (૨) છેલો છળેથી છળાય ન છળાયો;
પ્રુદ્ધિનો સિંધુ આનંદમાં મળાયો, બાતુ અને તપ તેજમાં બળાયો,
(સદુ) સ્નેહીના સુખનો સમાજ, આજ રહો અમર અમર મહારાજ.

નિતી નિરંતર આરોપી અંતર, (૨) કાઠી અનિતીને કાળે સમંદર;
ત્રેયા પ્રિતે યશ હુત દિગંતર, આશીષ દે નધુરામ નિરંતર,
(પ્રૌઢી) પરમ ધરમની પાળ, આળ રહો અમર અમર મહારાજ. ૯

વર્ષગાંઠ પ્રસંગ.

શાહુલ વિહીડિત.

પામો પુણું પ્રતાપ તાપ તણે, સર્જાવ ઉરે ભરો;
કિર્તી નારીનો સંગ રંગ રમતા, કૃત્યો રૂપાળાં કરો;
રાખો પ્રિતી હમેશ નિતી મગમાં, આરોગ્યતા અંગમાં;
આનંદે અમરેશ વર્ષ વિતવો, સ્નેહી તણા સંગમાં. ૧૦

દીનો ને વિત્ત દાન માન યુણીને, સન્માન સાધૂ પ્રતી;
ત્રેમીને નિજ ત્રેમ કરો પ્રતિમા, ઉદ્ધાર અપો અતી;
ભૂત્યો ને ઉર ભાવ ભૂપ ભરતાં, રાત્રે રૂડા રંગમાં;
આનંદે અમરેશ વર્ષ વિતવો, સ્નેહી તણા સંગમાં. ૧૧

રિક્તી રાજ્ય ગૃહે ભરેલ રસની, સિદ્ધી સુવાડ્યે રહો;
સ્નેહે સમૃદ્ધિ વૃદ્ધિ વંશ શુભની, આંધી ઉપાધી ન દો;
ટૂંકી સઘ કૃણા મનોરથ તરે, અલંકાર ઉમંગમાં;
આનંદે અમરેશ વર્ષ વિતવો, સ્નેહી તણા સંગમાં. ૧૨

પ્રાતઃકાલ વિષે પ્રભાતિ પુરતી, રૂડી રીતે રક્ષમાં;
મધ્યાને શુભ રાજકાળ રસના, રસ્તા ભ્રમ લક્ષમાં;

સાયંદાળ સંગીત ગીત સુણોતે, રાત્રી રમો રંગમાં;
આનંદે અમરેશ વર્ષ વિતવો, સ્નેહી તણા સંગમાં. ૧૩

કિર્તિવાન કલીત કૃલ કરથી, કોડે કરોડો કરો;
સિન્ધુ પાર સમસ્ત નાદ યશના, ધીરા ત્વરાથી ધરો;
જાળો જોર તમામ દુષ્ટ જનનું, ધર્મા ભરી અંગમાં;
આનંદે અમરેશ વર્ષ વિતવો, સ્નેહી તણા સંગમાં. ૧૪

નેહે ન્યાય અગાર નિલ વિચરી, શાન્તી ભરો સર્વને;
સાચાને દષ્ટ સુખ સદા હરજો, ગંડુ તણા ગર્વને;
પાપી શાપો પ્રપંચો નીચ નરને, દારો દુઃખો દંગમાં;
આનંદે અમરેશ વર્ષ વિતવો, સ્નેહી તણા સંગમાં. ૧૫

ઝોપો ઇંદ્ર સમાન સર્વ નૃપમાં, આદર કિર્તિ બલે;
પામે ધારો પવિત્ર માલ જયને, સૂર્ય જયંતી ગલે;
નેહે નાથ અસલ સલ નિરખો, ધીરાઈના ઢંગમાં;
આનંદે અમરેશ વર્ષ વિતવો, સ્નેહી તણા સંગમાં. ૧૬

ધારી છત્ર પવિત્ર દેવ નૃપનું, શાશ્વા શતાયુ બનો;
શાન્તી કાન્તિ સમસ્ત હામ અરપી, પૂરો મુદેથી મનો;
પાળા દીન પ્રજા સુસ્નાન કરજો, આશીર્વાદની ગંગમાં;
આનંદે અમરેશ વર્ષ વિતવો, સ્નેહી તણા સંગમાં. ૧૭

શાર્દૂલવિકિરિત વૃત.

શાભેછે સુખદા સતી અપરણા, વામાંગમાં જોહને;
રિદ્ધી સિદ્ધી તણા પતી ગણપતી, દક્ષીણ સ્નેહે સને,
જેણે બાલ શરી ઉરે અહી ધર્યા, કંઠે ધર્યું વિપને;
એ શંભૂ અમરેશને નિત અતી, ઘો સૂખ આપૂપને.

૧૮

શાર્દૂલવિકિરિત વૃત.

વૃદ્ધિ વારિધિના વિનોદ મહિદે, જે રીત શાણો શશી;
આપેછે લમ આ અપાર અમને, આનંદ એકાદશી;
મોટા મંગલરૂપ મંગળ જન્યો, પ્યારો શુદી પોપનો;
આવી જન્મ તિથી અહીં અમરની, હેતે હમરો જનો.
વાંકાનેર તણા વિભૂ વિજયને, પામે પ્રતી દિવસે;
રિદ્ધિ સિદ્ધિ સદૈવ રાજ્ય ગૃહમાં, વેગંથી આવી વસે;
સંપત્તી સુખ ક્ષાન્તિ કાન્તિ સહુની, જ્ઞાલેયો વૃદ્ધિ કરી;
આનંદો અમરેશને નિત પ્રતી, દીર્ઘાયુ દેજે કરી.

૧૯

૨૦

હરિગીત છંદ.

અલરાણુ વંશ મહીં સદા, અવતંશ જેહ ગણાય છે;
ભૂતલ મહીં ગુણુ ભવ્ય જેના, ભુવન ભુવન ભણાય છે;

છે શકા જેવા શોભિતા વર્ણો, વંકપુરમાં રાજછે;
આનંદ ઉર એ અમર નૃપનો, જન્મ દિન શુભ આજછે. ૨૧

બહાદુર બંકા ઉર અટકા, સીંહ સમ સાચા શુરા;
વિનયી વિવેકી ન્યાય નેકી, ટેકો રાહે છે પુરા;
શુભ જાણુ સરવ સુખાણુ, જેનો સર્વ રાજ સમાજ છે;
આનંદ ઉર એ અમર નૃપનો, જન્મ દિન શુભ આજછે. ૨૨

જે કપટિ જનને અપટ કરતા, કૂર કેરા કાળછે;
પરદુઃખ નિવારણુ નૃપ મણી, પરમાર્થિ ને પ્રેમાળ છે;
પાળક સદા પંડીત તણા, જે પુન્ય કેરી પાળછે;
આનંદ ઉર એ અમર નૃપનો જન્મ દિન શુભ આજછે. ૨૩

હર વપ્ત કાર્ય કર્યા કરે, વિદ્યા તણી વૃદ્ધિ થવા;
પામે પ્રતાપ પ્રથૂ સમા, અધિકાર નિત્ય અભી નવા;
જે આ ક્ષિત્તીમાં છત્રધારી, ક્ષત્રીઓની માળછે;
આનંદ ઉર એ અમર નૃપનો, જન્મ દિન શુભ આજછે. ૨૪

દાનીપણા માંહે બરોબરી, કર્ણ બળિયાની કરે;
જે સત્વના સિંધુ ત્રિસંકુ, પુત્ર પંચે પરવરે;
ખંડન કરણ બળ વૃંદ જેનો, તેજ ભરીયો તાજછે;
આનંદ ઉર એ અમર નૃપનો, જન્મ દિન શુભ આજછે. ૨૫

લઘુ વય છતાં જે રાજ્ય કાળે, પ્રૌઢની સ્પર્ધા કરે;
સત્કાર્ય સેવે સર્વદા, પ્રતિ દિન પ્રભ પાલન કરે;
કોડો કરેલાં કલિત જેનાં, કિર્તિ કેરાં કાળછે;
આનંદ ઉર એ અમર નૃપનો, જન્મ દિન શુભ આજછે. ૨૬

અપયશ થકી અળગા રહે, રનેહે સતત યશ સંધરે;
ઉરમાં નહીં અભિમાન, ધૃતિથી ધર્મ ધ્વજ કરમાં ધરે;
શુભ શક્તિના વરદાનથી, સંપત્તિ સહુ સુખ સાજછે;
આનંદ ઉર એ અમર નૃપનો, જન્મ દિન શુભ આજછે. ૨૭

સંહાર કરિયો છે અસલ, અરી તણા જેણે સદા;
હરતા દુઃખો દુખિયા તણા, શ્રુતીએ સુણીને આપદા;
કરતા રહે જુગ કોડ જે, નથુરામનો શિરતાજ છે;
આનંદ ઉર એ અમર નૃપનો, જન્મ દિન શુભ આજછે. ૨૮

સવૈયા એકત્રીશા.

શુભ સંવત ઝોગણીશ ઉપરે સાઠ તણી સુખકારી સાલ,
પોષ પ્રબળ હુક્ષાસ હરષનો વરણું ઉન્નવળ પક્ષ વિશાલ;
એકાદશી આનંદ દાયની દે ખુષ વાસર ખુદિ દરાજ,
અમર અર્ધોપની વરસગાંઠનો મંગળ દીવસ મહોત્સવ આજ. ૨૯

વ્રજપુરી વિધ વિધ વૈભવમાં શક્તપુરી કરતાં સુખરૂપ,
 નિર્જર કરતાં નિલ સુખ નવલાં આ પુરવાસી લોયે અનૂપ;
 વચન વિપયનું પાન કરાવે મહવાણો મહિપોતી માળ,
 અમર અધિપતી વરસગાંઠનો મંગળ દિવસ મહોત્સવ આજ. ૩૦

ધ્વજ પતાકા ધામ ધામ પર અગણિત રંગ તણા ઓપે,
 કનક કલશથી શોધ શિખર અમરાવતીની આભા લોપે;
 બંધન માલ થકી બમણાં દીપે દ્વારો સાજી સુખ સાજ,
 અમર અધિપતી વરસગાંઠનો મંગળ દિવસ મહોત્સવ આજ. ૩૧

ચિત્રિત ચિત્ર વિચિત્ર થકી પુર સહુ જનને લાગે સાફ,
 આંગણુ રંગી રંગોલિ વડે મંગલ ચિન્હ ધરે ચાફ;
 ઠામ ઠામ આરામ અબીનવ ધામ ધામ આનંદ અવાજ,
 અમર અધિપતી વરસગાંઠનો મંગળ દિવસ મહોત્સવ આજ. ૩૨

વિવિધ વિજયનાં વાજે વાજાં ગાજે ગેહરો ગુણીનાં ગાન,
 સાજે સઘ સ્વરોના સપ્તક કંચનોં તીખાં મારી તાન;
 લલકારે બિરહો બંદી કથી કાવ્ય મહી કિરતીના કાજ,
 અમર અધિપતી વરસગાંઠનો મંગળ દિવસ મહોત્સવ આજ. ૩૩

પુર સ્યામનિ શૃંગાર સજી મળિ મુદ્ધર ગાયે મંગળ ગીત,
 શ્રીફળ કુમકુમ અક્ષત સંગે ધાય વધાવા ધારી પ્રીત;
 વહાવ વધારી લખ વારણાં દે આશીશ સ્યામની સમાજ,
 અમર અધિપતી વરસગાંઠનો મંગળ દિવસ મહોત્સવ આજ. ૩૪

છત્રધરી છાને સિંહાસન રાજ અમર રૂડો અમરેશ,
દિવ્ય ઉદાર યશસ્વો દાની વિનય ભરેલો ધારી વેશ;
રસવંતો રાણો શાણો ઓપે શિરપર અણ્ણમુલો તાજ,
અમર અધિપતી વરસગાંઠનો મંગળ દિવસ મહોત્સવ આજ. ૩૫

અમિત વરસ છવે અવનીપર સુખ શાંતિ મુદ્દ મંગળ માંય,
નિત નિત કવિ નથુરામ તણા લોચન મુરતી જોવા લલચાય;
પ્રખલ પ્રતાપ વધારે વિધ વિધ પ્રિતે પ્રોટ ધરમની પાજ,
અમર અધિપતી વરસગાંઠનો મંગળ દિવસ મહોત્સવ આજ. ૩૬

મહિદીપ છંદ.

સખી સદ્ ઉતાવળાં ઉમંગ ધરી આવો,
વ્હાલને વધારી અમર ભૂપને વધાવો—ટંક.

જન્મ દિવસ આજ રાજ અમરસિંહનો છે,
સૂર્ય આ સુવર્ણનો અકાશમાં બન્યો છે. સખી.

મંગળ મુદ્દ હર્ષ આજ છુવનમાં ભર્યો છે,
સુયશનાં કક્ષીત કાવ્ય કોવિદે કર્યાં છે. સખી.

સૂર્ય વંશમાં મહાન જોડ સૂર્ય જેવા,
અર્થાંતિ અપાર દિયે દાન મિટ મેવા. સખી.

આજ સરવ આશીશનાં ગીત રૂઠાં ગાવો,
નિત કવિ નથુરામ લીયો લાખ ગણો દહાવો. સખી. ૩૭

મહિદીપ છંદ.

આનંદ અતિ આનંદ અતિ આનંદ ધ્વનિ ગાળે,
 અમર ભૂપનો અનૂપ જન્મ દિવસ આળે. ટેક.
 ગુણિજન ગુણ ગાય સદા સ્નેહને સમાળે,
 મંગલ મુદમર મહાન વિવિધ વાઘ વાળે. આનંદ.
 પુરજન ઉર હર્ષ ધારી સુભગ વેશ સાળે ;
 નમણિ રમણી સર્વ શૃંગાર ભવ્ય છખી બ્રાળે. આનંદ.
 પુરોત ગૃહ તમામ ગાન તાન ધ્વનોંથી છાળે,
 શકપુર સમાન વક્રપુર બન્યું બિરાળે. આનંદ.
 સુકવિ કાવ્ય સુરસ શ્રાવ્ય, કહે ઉંચે અવાળે,
 અમર વૃપતિ ઇંદ્ર તુલ્ય નેહથી નિવાળે. આનંદ.
 કોટિ વરસ હરસ ધારી રસિક અમર રાળે,
 આશીષ નથુરામ એજ તેજ રહો તાળે. આનંદ. ૩૮

ગરબી.

(ઝોરા આવો તો કહું વાતડી છખીલાલાલ—એ રાહ.)

એકાદશી છે ઉમંગની સાહેલી આજ.
 ઉત્તમ ઉભય પ્રેસંગની સાહેલી આજ.
 જન્મ દિવસ જુગતી મર્યો સાહેલી આજ.
 આનંદી અમર પ્રભુ તણો સાહેલી આજ.

નેણાં ભરીને નિહાળશું સાહેલી આજ.
 તનગના તાપને નિવારશું સાહેલી આજ.
 કુમકુમ કચોળા કર સાહીએ સાહેલી આજ.
 અમર વિકાસ મહેલે જામશે સાહેલી આજ.
 અખીલ અક્ષત અમે લાવશું સાહેલી આજ.
 વંકપુર નાથને વધાવશું સાહેલી આજ.
 સજી શુભ મંગલ સાજને સાહેલી આજ.
 સંગ લખ રોહીના સમાજને સાહેલી આજ.
 સુરપતી સમ છે સોહામણા સાહેલી આજ.
 વાળી વાળીને લેશું વારણાં સાહેલી આજ.
 મોજીયો મેરાણુ મોજી આપશે સાહેલી આજ.
 કષ્ટ નયુરામ તથાં કાપશે સાહેલી આજ.

૪૫

ગાયન.

(ઓળખી હવે મેં ચારી ખચિત ખચિત—એ રાહ.)

અમર જન્મ દિવસ આજ, હરપ, હરપ, હરપ, હરપ. ૨૬.
 મહદ મુદનો ઉદધી આજ, ક્ષિતિમહી છલીયો દરાજ;
 સહુ સ્થળે સુખનો સમાજ, સરસ. (૩) અમર.
 સુરજ શુદ્ધ સુવર્ણ રૂપ, ઉગીયો નતમાં અનૂપ;

ભવ્ય અમોઘો અમર ભૂપ, વરસ. (૩) અમર.
 વિનયી વંકપુર નરેશ, બેહદ દાનો બળોયો બેશ ;
 પારસ કરતાં વિશેષ, પરસ. (૩) અમર.
 હરદમ ધરી હૃદય ધામ, નિલ જપે નથુરામ નામ ;
 અમિત દ્રગતે દે આરામ દરસ. (૩) અમર. ૪૦

વિજયા દશમી પ્રસંગ.

લાવણી.

(પાટણના નૃપ નથી તુજ મહેલે પદમણી નારી—એ રાહ.)

આજ ચણો અમરેશ અટકો, વિજય સ્વારી સાજી. ટેક.

ચપળ ચતુરંગી સેના સંગ, સરવના ઉરમાં અધિક ઉમંગ ;
 રાજતા અંખર અભિનવ રંગ, રસિક સરદાર તણી રાજી. આજ.

ખડગ તોમરને દેવી દુનાલ, ઝલકતાં બાલાં બળ્ય વિશાલ ;
 ચાલતા સુમટ શૌર્ય ભરો ચાલ, પળાય પ્રયત્ન છોડો પાજી. આજ.

ફરકતાં અમિત નિશાન ઉતંગ, છત્રીયા જણે જખરા જંગ ;
 કયા બળ બલો કરાં ભંગ, લાખ અરી નેહ મરે લાજી. આજ.

તરુણ હય ત્વરોત ગતીવાળા, ફાળ ભરી કરતા ઘુંકાડા ;
 જાતવંતા રંગ રૂપાળા, ગરવ ધરી ખૂબ રહ્યા ગાજી. આજ.

કનક ભૂપણથી અંગ ભરેલ, પીઠ પર છન જડોત ધરેલ ;
 પાય પેજનીયા ઠીક ઠરેલ, કસિત કૌતલ કુદેવાલ. આન.
 રંગો સિંદુરે કીધી લાલ, ભાસતા વદન વડા વિકાલ ;
 ફૂર ખળ દળ ખળ ગંજન કાલ, ઓપ આપેલ તોપ તાલ. આન.
 ગાય ગુણોજન ગુણ કેરાં ગાન, મારોતે મનહર તીખાં તાન ;
 શ્રવણ સુણતાં મુદ થાય મહાન, સરવ જનો કહે વાલ વાલ. આન.
 બિરદ બોલે બંદી બહુ રીત, ગઢકતા ચારણ ગર્જોતે ગીત ;
 કથે કવિજન કવિતા ધરો પ્રીત, ચતુર ચિતમાંહી રહી રાલ. આન.
 વાજતાં વિધ વિધ કેરાં વાઘ, ઢોલ રણ તુરી નગારાં નાદ ;
 સુભગ સરણાધ કેરા સાદ, ગાઢ નભ મંડળ રહું ગાલ. આન.
 ઉતંગ અહીરાવત શો ગજરાજ, સખ્યાં છે જોણે જરકસી સાજ ;
 અતુપ નંગ જડો અંખાડો દરાજ, રહ્યા ઝલરાણુ તહાં રાલ. આન.
 ભવ્ય શોભોતું પ્રકાશિત ભાલ, પ્રભા પુરણ શૌર પેજ વિશાલ ;
 ઝલકતી ઉરપર મુક્તા માલ, પેખિ સચો પતિ તજે પતરાલ. આન.
 નિરખી વંકપુર વાસી સહુ સાથ, દીયે આશીષ પ્રસારી હાથ ;
 જીવે જીગ કાટી અમારો નાથ, સુણી નથુરામ રહે રાલ. આન.

ગીતિ.

- આનંદે ચિર આયુ, આપો જોજો ધર્યો સુ હિમધામ ;
અહનિશ આશીશ એવી, નેહ ધરીને દિએ નથુરામ. ૪૨
- વિજયી વિજયા દશમી, અમર આપનાં કરો સિદ્ધ કામ ;
અહનિશ આશીષ એવી, નેહ ધરીને દિએ નથુરામ. ૪૩
- બહાલા વંદ્યુરીના વૃપતિ, નિરંતર વધો નવલ નામ ;
અહનિશ આશીશ એવી, નેહ ધરીને દિએ નથુરામ. ૪૪
- સંતતી સુખપ્રદ પામો, અમર આપ સમ ઉદાર અભિરામ ;
અહનિશ આશીશ એવી, નેહ ધરીને દિએ નથુરામ. ૪૫
- અમર આપનાં અતિશે, ગાઓ ગુણીજન તમામ ગુણુઆમ ;
અહનિશ આશીશ એવી, નેહ ધરીને દિએ નથુરામ. ૪૬
- પાંડવ તુલ્ય પરાક્રમી, બનો પૂજને શમી અમર આમ ;
અહનિશ આશીશ એવી, નેહ ધરીને દિએ નથુરામ. ૪૭
- અમરસિંહ અવનીમાં, ધર્મ ધુરંધર બનો વિજય ધામ ;
અહનિશ આશીશ એવી, નેહ ધરીને દિએ નથુરામ. ૪૮
- મહદ ભૂપ મહવાણા, રાજનીતિએ ધરો અમિતધામ ;
અહનિશ આશીશ એવી, નેહ ધરીને દિએ નથુરામ. ૪૯

ગાયન.

(ચ્યારેથી પ્રાણ ચ્યારી—એ રાગ.)

શમી પુન્ને સ્નેહ ધારી મકવાણો માનથી;
 શ્રુતી મંત્રો શ્રેષ્ઠ સંગે (૨) ગણે વિપ્રો ગાનથી—ટેક.
 હય પુન્યા હર્ષ ધારી, હેમરને પૂજ્યા; (૨)
 પુન્યાં આયુધ પ્રેમે (૨) વિધ વિધ વિધાનથી. શમી પુન્ને.
 આશીશોના અવાજો, મહીસુર મોઠા કરે; (૨)
 દુઃખ ભાંગે દીન કરાં (૨) વૃષ દુલ્હો દાનથી. શમી પુન્ને.
 જન કુહાં કૌરવોના કાળજ તો કંપીયા, (૨)
 ખળખળાયા ઉરખળના (૨) જગી જાયે જાનથી. શમી પુન્ને.
 પારથ જોવો પ્રતાપી, નથુ કવિનો નાથ છે; (૨)
 આશીષ આપો અમરને (૨) અંતરના તાનથી. શમી પુન્ને. ૫૦

સિંહ શિકાર પ્રસંગ.

રાસડો.

(સૈયાં મારું બેડું ઉતારો મારે ગણે—એ રાગ.)

અજબ જગતમાં જોયો, શાણો મકવાણો શિકારી—ટેક.
 જેની બંધૂકના જળર બહારે, હિંસક જાયછે હારી. શાણો.
 શબ્દવેધી વિણ દેખે નિદારે, અરણ્યન સમ અધિકારી. શાણો.

હણી હિંસક ધરા કરી હળવી, ધીરો ચપળ પણ ધારી. શાણો.
 નિજ વસુધા કરી બંધ વિણુ ભૂપે, વાધ વંરને વિદારી. શાણો.
 પર ધરમા કરે કિરતી કોડે, મદહર અરીતે મારી. શાણો.
 પ્રગટ થયો નથુરામનો ધ્યારો, આજ અમર અવતારી. શાણો. ૫૧

રાસડો.

(નાના નૈ જાઉં સાસરીએ—એ રાહ).

વાર વાર વિનવે છે વાધ તણી વામા રે,
 માનો માનો માનો માનો માઈ કહું રે—ટેક.
 આપ સિંહ એક છો એછે અમરસિંહ, (૨)
 સાહસેથી શાણા જશોમાં સાંમા રે. માનો.
 વંકપુર નાથ શીરે શક્તિનો હાથ છે, (૨)
 જોરદાર અંગે ધર્યા જશ જમા રે. માનો.
 મદહર મારી તમે મોટા ગણાણા, (૨)
 એથી અણુસમજ્યાં કરો છો ઉધામા રે. માનો.
 એછે અણત ભૂપ છતશે ન જોરથી, (૨)
 શૂરવીર ધીર નથી એ સમો ધરામાં રે. માનો.
 મારશે જરૂર મકવાણો મહીપતી, (૨)
 શીદ ગ્રાણુ જોવો છો નાથજી નકામા રે. માનો.
 કંથ નથુરામ તણો કાપ્યો છે કારમો, (૨)
 આવવાનું સાઈ નથી ફળ આમાં રે. માનો. ૫૨

વિવાહ પ્રસંગ.

રાસડો.

(આજ સરસ હરસ અરસ પરસ ઉરમાં લહો-એ રાહ.)

આજ લલિત લગન દીવસ કલિત કિરતીનો કહો, (૨)

સકલ સિદ્ધિનાં સાજ દિવ્ય સાજ દરાજ;

મહદ ક્ષત્રીની માજ શર સમર સમ રસીક રાજ અમર અમર હો.
આજ.

પ્રેમ કોટી વરસ અરસ પરસ બદાલથી વહો;

સચી શ્યામાની સંગ, ઇન્દ્ર પેઠે ઉમંગ અધિક ધારીને અંગ,
શર સમર. આજ.

ક્ષેમ કુશળ સંપત્તી સહીત દંપતી રહો;

ભાતુ જેવા ભૂપાલ, દીક્ષના છે દયાલ, કરે નેહથી ન્યાલ,
શર સમર. આજ.

નથુરામ નિલ ચરણ શરણ એહનાં ચહો;

ધરી નિતીમાં ધ્યાન, માન પામે મહાન, દષ્ટ દીનોને દાન,

શર સમર સમ રસીક રાજ અમર અમર હો. આજ. ૫૩

ગાયન.

(ધીમા ધીમા ચાલો મારા પ્રાણરે-એ રાહ.)

મકવાણા અમર મહારાજ રે,

જશધારી તમે જગ હવે ધણું, ધરી ક્ષત્રીપણું, ધર્મ પાળરે, મક.

સાખી.

અમરસિંહ નૃપ આપનો, વસુધા માંહી વિશાલ;

પ્રૌઢ પ્રતાપ અખંડ છે, ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાલ.

કોડ દિવાળી રાજકાજ કોડેં કરો, (૨)

વંકપુરીનો શ્રેષ્ઠ તાજ શીરેં ધરો, (૨)

જખર ભંડાર કુખેર જેવા ભરો. (૨) મહિપ માળરે. મકવાણા.

સાખી.

પુત્ર થકી ધરસુત્રને, શોભાવો સુખરૂપ;

આપ અનૂપમ અવનીમાં, બય હરનારા ભૂપ.

દંપતીને સદા દેવ રાખે રાહ, (૨)

છત્રધારીમાં શર રહો સૌથી છાહ, (૨)

નથુરામને નિત્યે નિવાહ સાહ (૨) સુખ સાળરે. મકવાણા. ૫૪

ગાયન.

(રાગ માઠ-હાલો હાલોને હેતે-એ રાહ. કૂમ્ભ અંદ્રમાંથી)

ચાલો ચાલો સાહેલી, વેલી વેલી પૂરણુ ધારી પ્યાર-ટક.

ચાલો આનંદ ઘેલી, રસેં છકેલી, વેલી વેલી, પૂરણુ ધારી.

અક્ષત કુમ કુમ શ્રીફળ લઇને સાચ, (૨)

ચાલો પ્રીતેથી ચે'લી, બહેલી, બહેલી પૂરણુ ધારી. ચાલો.
 ગોરીયો ચાલો ગાતી મંગળ ગીત, (૨)
 રસની નદી રેલી, બહેલી, બહેલી પૂરણુ ધારી. ચાલો.
 વંકપુરી નૃપતીનો વિવાહ છે આજ, (૨)
 ધર કારજ મેલી, બહેલી, બહેલી પૂરણુ ધારી. ચાલો.
 અમરેશને આશીષ નેહુ દીયે નથુરામ, (૨)
 ભવ્યતાએ ભરેલી, બહેલી, બહેલી, પૂરણુ ધારી. ચાલો. ૫૫

ગાયન.

(શીદ રોઠી અહીં રાખો જવાલો અમને—એ રાહ.)

સદા છત્ર ધરી છાન્ને આનંદે અમરેશ—ટેક.
 વાસવ સમ વૈભવથી બહાલા, વિધ વિધ કરને વિદાસ;
 પુત્ર અને પરિવાર ચક્રી કરો, પૂરણુ ઉરની આરા,
 પ્રિતે કિરતી પસારો રૂડી દેશ પરદેશ. સદા.
 સચી જેવી શ્યામાની સંગે, રાણા પામો સુખ;
 સ્વપનામાં પણ રેહેશે રાણા, વ્યાધી સરવ વિમુખ,
 ઠદી આધી ને ઉપાધી નહીં આવવાની લેશ. સદા.
 બુદ્ધિ બળે દળ દુશ્મન કરાં, છતો ધારી ભેર;
 અવનીમાં અધિકાર જમાવો, ચૂરાના સિર મોર,
 ખળદળને અપાવો ધારી વિરતા વિરોધ. સદા.

જ્યાં લગી રત્ની શશી, ધ્રુવ ને ધરણી, જ્યાં લગી શેષ મહેષ,
 ત્યાં લગી અચળ રહેા અવતીમાં, બહાલ ભર્યો ધરી વેષ,
 એ આશીષ નથુરામ દિયે હેતથી હમેશ. સદા. ૫૬

ગાયન.

(કેવી સુંદર શ્યામા ઉર અલીરામા—એ રાહ, ક્રમૂદ ચંદ્ર)

દેખા પૂરવ દેશ અપૂરવ હમને હિંદુસ્તાન—ટેક.

વહાં ખ્યાહિ સુખ પૂરન પાથે, લક્ષ્મીસી લલના લેઆથે,

અમર મહીપતિકી સુખ દિપતોંસી નાંહી દેખી દિપતોંઆન. દેખા.

હૃદયમેં ખિનોદ ખસત, લલિત રંગ અંગ લસત,

હરહમ હિતુ જન તમામ, દેખિ હુલહકો હુલસત,

ગુન ગનકો ગિન ગિનકે નિશદિન ખંદી કરત ખખાન. દેખા.

મેનરપ કમલ નેન, બદત ખિખિધ મધુર ખેન;

હૃદયહાર હર્ષ દેન, આકૃતી સુહાત અંન,

મતિ મંદીર યહ બંકપુરીકે મહદ નૃપતિ મકવાન. દેખા.

ધીર ખીર ધર્મ ધ્યામ, કરત ખિનય યુક્ત કામ;

અમર અમરસિંહ નામ, અમિત જુગ લહો આરામ,

કવિ નથુરામ સુભગ મગમગમે કરત સુયશ કે ગાન. દેખા. ૫૭

ગજલ.

નૃપતીના નેણમાં હુરછી બરી છે,
ન જોવાથી જણાયે ક્યાં ઠરી છે. ટેક.

ચકોરા ચક્ષુને કીધાં ચિતારે,
ન જાણું હું ક્રિયા કેવી કરી છે. નૃપતી.

નિરાલા ભેદથી સહુને નચાવે,
અજળ જાદુઈ જમાવટ આદરી છે. નૃપતી.

હુમાની છાંયને દેહે હરાવી;
દયાની દ્રષ્ટ ધાતા એ ધરી છે. નૃપતી.

અમર જુગ કાઠી હો અમરેશ પ્યારો,
ઠવિ નથુરામતી વિનતી ખરી છે. નૃપતી. ૫૮

રાગ માઠ.

મારા રાજ રસિક રઢીયાળા રે રઢ લાગી આપશું,
અમર રઢ લાગી આપશું, રાણા રઢ લાગી આપશું. મારા-ટેક.

સુંદર મુખપર છેલછ રે, નિલ છકેછે નેણ,
અધ ધડી દૂર થતાં ડોલરીયા, કામ પઢાવે કેણ. અમર રઢ-મારા.

આ દુનીયામાં આપ હો રે, અમને ધશ્વર તુલ્ય;
 શાણા નૃપ તમ સંગથી ગણી, આ અવતાર અમૂલ્ય. અમર-મારા.
 જાહીર જગમાં જીવો રે, જીવન દોરી આપ;
 અંતરના આધાર અમારા, એકજ આપ અમાપ. અમર-મારા.
 કવિ નથુરામના કોડથી રે, કંત સુધારો કાજ;
 રહી આરોગ્ય કરો આનંદે, કોડ દિવાલી રાજ. અમર-મારા. ૫૯

રાસડો.

(લાલજી ચાંખડીએથી રડયા ખડયા—એ રાહ).

મનહર મુખકર ધડોબર નહીં અમથી અજગા રહો હો રાજ.
 વંકપુર છત્રપતી શીરતાજ—ટેક.
 કાણુ પણુ દૂર જવાની વાત નહીં મુખથી કહો હો રાજ. વંકપુર૦
 જહાલમ વરપા રતુમાં વસજો શ્યામા સંગમાં હો રાજ. વંકપુર૦
 રાણા નિરખો નભ ધન ચડીયો આજ ઉમંગમાં હો રાજ. વંકપુર૦
 વાદળ વરસે હદ તણ હરખે દમકે દામીની હો રાજ. વંકપુર૦
 જાયે જટ વીતી રંગ રમતા તમ સંગ જામની હો રાજ. વંકપુર૦
 ગરજો મેહ અછેહ અવાજ બયો આકાશમાં હો રાજ. વંકપુર૦
 પાઓ મધુ ખાલા મન ગમતા અતુષ અવાસમાં હો રાજ. વંકપુર૦
 ખોલે મોર કરી બહુ શોર ચડી ગિરી ઉપરે હો રાજ. વંકપુર૦

ધરણી પથુ પ્રીતેથી પથરંગી વાધા ધરે હો રાજ. વંકપુરં
ચાતક આતક ખોલે પ્યુ પ્યુ પ્રેમ પ્રસારતો હો રાજ. વંકપુરં
વિરહી વામાઓના ભાર્યા અમી ઉભારતો હો રાજ. વંકપુરં
આવો વિવિધ વિહાર વૃણત નહીં વ્યર્થ વિતાવજો હો રાજ. વંકપુરં
નિત નથુરામ કવિના નાથ અમર સુખ છાવજો હો રાજ. વંકપુરં

૬૦

રાસડો.

(ચટકતી ચાલે ચાલી આવ્યા અત્રભૂજ-એ રાહ. શુભાનસિદ્ધ)

આનંદ રૂપ અનુપ અમારે છો આપ રે,
વિહારીલાલ વહાલની સુ ચાલતા વિસારશો.
ધડી ધડી પલ પલ પતી અતી પ્રેમશું રે લોલ,
જપીએ આપનાં નામના ઉત્તમ જાપ રે. વિહારીલાલ.
તન મન ધનથી વધારે રે અમને વહાલા વંકપુર નાથ છો;
આપ તુલ્ય કોષ ના અમારે રે, અમને વહાલા વંકપુર નાથ છો.
છાપી છે આપના પ્રેમની અંતર છાપ રે. વિહારીલાલ.
આપ છળી ઉર ધરી, હેતથી હરોજ હરી;
પ્રેમ ભરી નેમ ભરી રેમ ભરી.
મઠવાણા, નૃપ શાણા, ગુણ ગાણા, ગણિરાણા;
અમર આપ હરો નથુરામના તાપ રે. વિહારીલાલ. ૬૧

રાસડો.

(હાંરે લાણેજડાં સરોવર જાઉં તીયાં—એ રાહ.)

હાંરે રસીક રાજ લાગ્યો છે આપના નેણાનો નેડો,
હૈયાના હેતનો છે હેડો. રસીક રાજ.

કરશો અળગાં તોયે આવશું આગળ, (૨)
રેશું છેઠા ઝાલી છેડો. રસીક રાજ.

શાણા મહીપ શુભ વચનો સુણાવી, (૨)
રાણા અમીરસ રેડો. રસીક રાજ.

માનીતા મનહર મોલે પધારી, (૨)
વિરહ ફૂર ફેડ ફેડો. રસીક રાજ.

આપ ન આવો તો અમને આનંદે, (૨)
તુરત સેવામાં તેડો. રસીક રાજ.

તારને તંતથી હરી તમ હાથ છે, (૨)
બળાયા અમારો બેડો. રસીક રાજ.

શ્યામ નથુરામના અંતર અમે તો, (૨)
ઠઠીયે ના છોડશો કેડો. રસીક રાજ.

ગરબી.

(સુંદરબાઇ સાસરે ચાલ્યાં—એ રાહ.)

વઢે અમર અતુપમ વાણી આજ. હારે તે હળવું બોલે.

મને રીસ ચડે નહીં રાણી આજ. હારે તે હળવું બોલે.

તમે બળથી બાથ બહુ નાખી,

કર ગે'દ શુભાલ ભર્યા રાખી ;

પીચકારી શક્યા નહીં સાંખી આજ. હારે તે હળવું બોલે.

તમે ખંતથી ખૂબ રમ્યા રંગે,

બહુ શ્યામનીઓ રાખી સંગે ;

પણ આપ બીંજાણા અંગે આજ. હારે તે હળવું બોલે.

ધરી પ્રેમ પડ્યા પાછળ ભારી,

અજભાવી જોષ જુગતી સારી ;

કરી અંતે હીમ્મત ન્યારી આજ. હારે તે હળવું બોલે.

કરી માન ઉભા મારી સાથે,

વિણ કામનું બાનું ધરી માથે ;

એ સહુ નથુરામને નાથે આજ. હારે તે હળવું બોલે. ૧૩

ગરબી.

(સીતાને રાવણ શું હરે રે—એ રાહ.)

હયા હયા અમર અબીરામ રે, સસલાં તે સિંહને શું કરે રે.

હાર્યો હાર્યો રાણી તણ હામ રે; સસલાં તે સિંહને શું કરે રે.

લકષ્મી આવી સાહેલીઓ શુરમાં રે, (૨)

મડ દોડ્યા ત્યાં ભાગી સહુ ભામ રે.

સસલાં તે૦

કાને મારી ગુલાલ બર્યા ગેંદથી રે, (૨)

કાને મારી પીચકારી મુદામ રે.

સસલાં તે૦

કાને અઠગાવી દીધી અખીરથી રે, (૨)

કાને હીક દંકુથી રાખી રાખી હામ રે.

સસલાં તે૦

કાને રોળી કેશર તણા કીચમાં રે, (૨)

ઝાલી બોળી હોળે કામ વામ રે.

સસલાં તે૦

બોલા બોલીમાં ખતાવી ધણી બહાદુરી રે; (૨)

તોયે કાંઈ ન આવ્યું કામ રે.

સસલાં તે૦

બેલે કાગ આવો કોટી વર્ષ ખંતથી રે, (૨)

મુખકારી નથુરામ તણા શ્યામ રે.

સસલાં તે૦ ૬૪

કીરતન.

(ઓરા આવો મારા લેરખડા લેરી—એ રાહ.)

રમે રંગે અમર તપ રસ ભરીયા ;

દેવ અંશી દાની દિલના દરીયા.

ટેક.

અનુરાગથી ખેલતા શગ તમે,
 સહુ માનીનીઓનાં મન હરીયાં. રમે.
 હસી મંદ મધુર મુખથી હેતે,
 ઠાકોરીયા અંતરમાં હરીયા. રમે.
 પીચકારી પ્રહારથી ગ્રેમ ધરી,
 દુઃખ દુર કર્યાં સહુ ડોલરીયા. રમે.
 વંકપુર પતી નીત નીરખી તમને,
 નથુરામનાં દામ સરવ સરીયાં. રમે.

૬૫

રાસદો.

રાગ પરજ તાલ ઢાકરો.

(મુખડાનું માણેલ મોતી—એ રાહ.)

આવી રમત તથી દાખી,
 અમર ભૂપ રંગે રમે રસ રાખી—ટેક.
 દાનમાં, આંખમાં, નાકમાં, મુખમાં,
 હસતા ગુલાલ નાખી નાખી. અમર ભૂપ.
 આપની ડોલનો માર અનોખો,
 શાણા શક્તિ ના અમે સાંખી. અમર ભૂપ.
 પકડી પછાડો પતંગને હોજે,
 કાયા બીંભવો શું આખી. અમર ભૂપ.

છોડો છેલા કર દુઃખે કળાઈ,
 આવો ચક્ષુ શુ' અભીલાષી. અમર ભૂપ.
 ચંચલ ચોટીછો સહુ ચતુરાંને,
 અખળ ભાભાઓને ભાષી. અમર ભૂપ.
 પકડો તેને યસ પરવશ કરતા,
 માની બન્યા શુ' મધમાષી. અમર ભૂપ.
 તોડો આબૂધણ ખેંચો છો અંખર,
 શરમે ભર્યા ન શકી ઝાંખી. અમર ભૂપ.
 કવિ નથુરામના નાથ બહુ કરી,
 ચતુર લીધો રસ આખી. અમર ભૂપ. ૬૬

ગાયન.

(મધુર સ્વર ક્યાંથી આ સ્વ'ભાગાય—એ રાહ).

રસિકવર પ્રતિદીન રહેજો પાસ, (૨)
 એજ અમેને આશ રસિકવર—ટેક.
 કાણુ પ્રતિક્ષણુ તમ વીણુ દુઃખદાઈ,
 ગોઠે નહીં ગુણીયલ નૃપ ક્યાંઈ;
 અંતર થાય ઉદાસ. રસિકવર.
 દરશન કારણુ દિલ અતી ડાલે,

ચંચળ ચિત્ત ચડ્યું ચક્રોળે;
નિરખવા પિયુષ નિવાસ. રસિકવર.

ચંદ્રથી જેવી ચક્રોરની પ્રીતી,
એવી રસીક આ નયનની રીતી,
હરદમ ધરતા હુલાસ. રસિકવર.

કવિ નયુરામના સ્યામ સુભાગી,
અમર રહો આગળ એ માગી ;
વિષ વિષ કરતા વિલાસ. રસિકવર. ૬૭

રાગ ભૈરવી ત્રિ-તાલ.

ખા-રા-છો-રે પ્રાણ થકી મોંઘા મકવાણુ,
તા-રા-છો-રે, નયન તણા રસીયા રસભાણુ.

ક્ષણ પ્રતિક્ષણ તમ વિના અમારી, જાયેછે કોટી જુગની, (૨)
આગળ વસિ, પ્રેમ કમર કસિ, હજો મજો નિત હસી. ખા-રાં

જળ વિણુ મીન ન જીવી શકે, અલરાણુ વિચારી જરા જોજો, (૨)
યંકજ નહિ રવી વિણુ ખીલે કહીં, પ્રેમી મરે દુઃખ સહી. ખા-રાં

પ્રાણ વિના વપુ પામી શકેશું, સ્વારથ કે પરમારથને, (૨)

અંતર રતી છેલા અરપી છે છતી ઝડાલા વંકપુર પતી. ખા-રાં

અમર રહો અમરેશ તમે જળીયા જનિ સુંદર સુખદાતા, (૨)

નેહ નિકર નજર દયાની ભર નાળો નયુરામ પર. ખા-રાં ૬૮

ગરબી.

(શ્યામ રંગ સમીપે ન જાવું—એ રાહ.)

આજ અમર મહારાજને, રમાડો રંગે આજ,
 જોઇ રહો છો શું? જીવતીઓ સામું,
 બીજવો સજી રંગ સાજને. રમાડો રંગે૦
 આટલા દિવસ સહુ દુઃખ શરમે,
 રાખો આવી હવે લાજને. રમાડો રંગે૦
 મુઠીયો અખીર શુલાલની મારો,
 કેસરે રંગો રૂડા રાજને. રમાડો રંગે૦
 આડા ઉભા રહો બાગશે બચથી,
 પકડજો ધરમની પાજને. રમાડો રંગે૦
 કુમ કુમ કીચમાં પ્રેમે પછાડો,
 ઝીલી ઝલરાણીની માજને. રમાડો રંગે૦
 હીમ્મત રાખી પતંગને હોજે,
 તંતે નાખો શીર તાજને. રમાડો રંગે૦
 એકમા એક હો શું કરી શકશે,
 પોતે ન શ્યામની સમાજને. રમાડો રંગે૦
 કવિ નથુરામનો કંત છે તંતી,
 પકડી કરો સિદ્ધ કાજને. રમાડો રંગે૦

ગરબી.

(રાતલડી કોની સંગે જાગ્યા—એ રાહ.)

કપટભરી કામનીયો રાખી સંગે,
રાણા કેમ છતી શકી રમી રંગે. કપટભરી૦-૨૬.

જુઓ વાંકી નજરથી આપને જોવે,
ખરી પીચકારી તણી તક જોવે;
રમે શાની ? મનહર મુખપર મોવે. કપટભરી૦

હજો પોચે હાથે ગુલાલની મુઠી,
તમો પકડો પછે કાં શકે ઉઠી;
પ્રહારની પીડા બતાવેછે જુઠી. કપટભરી૦

પડી આડી વખત વિના બથ નાંખે,
સરવ નિજ સ્વારથે કુમ કુમ સાંખે;
ગરવ નહીં હાર છતનો રાખે. કપટભરી૦

તમે પણ તેના તરફ જુઓ તાકી,
ચતુર તમે ખૂબ કરોછો ચાકાકી;
જાણી ગઈ હું જે રહું હવું આકી. કપટભરી૦

ખરૂં મારે ઝોકલીને સહુ ખમવું,
અમર નૃપ અમને લોળવી ભમવું;
નાથ નયુરામના નથી મારે રમવું. કપટભરી૦

રાસડો.

(હો બંકારાણા મારાથી ના બોલશો—એ રાહ.)

છંદ્ર સમાન આનંદી અમર તૃપ, શોભે શ્યામાઓના સંગથી ;

આજ રાજ રડા રમેછે સુરંગથી—ટેક.

કેસર કુમ કુમ અખીર ઉડાવે,

પ્રીતે ભીંજાવે પતંગથી. આજં

પરવશ કરતા મારી પીચકારી,

અખળા બધીને હમંગથી. આજં

રાગ વસંતી જામ્યો જાગ જાગે,

મળીને મહા ઉપંગ ચંગથી. આજં

ભીંજે ભીંજાવે મામાઓને બાવે,

ઉપમા વધાવે અનંગથી. આજં

કવિ નથુરામ તણા નાથ ટાડીલા,

તરતા આનંદ તરંગથી. આજં

૭૧

ગાયન.

(રે નાના નાના નાના નૈ જાઉં સાસરીએરે—એ રાહ.)

છેલ હુથી છાતા રમો છળ ભેદે રે,

નાના નાના નાના નૈ છોડું છોડા રે. ટેક.

વચને બંધાણા છો ક્યાં કહો વાલા,
 સાચું કહો કોને રાખી છે રહે રે. નાનાં
 બાના બતાવીને બોલોછો બોટાં,
 પ્રેમ થયો કોનો અંતરમાં ઉઠે રે. નાનાં
 અળગા રહોછો જો આપ ધડી એક તો,
 ઉરમાંહી જાગરી ઉપાધી જાગે રે. નાનાં
 અમર અમર રહો નાથ નથુરામના,
 અહોનિશ આ આંખડલી આગે રે. નાનાં

૭૨

રાસડો.

(૩૬૧ દીસોછો રાજેશ્વર સંદીર આવતા રે—એ રાહ.)

અદ્ભુત રંગ ભર્યો છે, અમર મહીપતી આંખમાં રે.—૮૬.

દયા દ્રષ્ટિથી જોને જોવે, તેના ખોટા રંગો ખોવે ;

રાણો રસમય કરશે, ભ્રાન્તી રાખમાં રે. અદ્ભુતં

પ્રેમથી કરે પુષ્પની વૃદ્ધિ, એવી દૈવી પ્રતાપી દ્રષ્ટિ ;

જેવી ચમત્કૃતી, હુમા પક્ષીની પાંખમાં રે. અદ્ભુતં

એ આંખોની આગળ રેવું, ધણ કૃપાવિણ બને ન એવું ;

ચંચલ બની બીજું, નિરખણ સુખ આંખમાં રે. અદ્ભુતં

એ આંખો રંગે તો રંગા, ગણી લે એને જમના ગંગા ;

નાહક તું નથુરામ નવિન રંગ નાખમાં રે. અદ્ભુતં ૭૩

ગાયન.

તાલ દાદરેા હુમરી.

(પીયા હોઁ જાગે રે અકેલી ડર લાગે—એ રાહ.)

અમર રહો આગેરે હમારે હિય લાગે—ટેક.

તુમ ખીન એન પરે નહિ ચિત્તમે,

મહીપ ધરી પલમાંય, (૨)

અનંગ અંગ જાગે રે હમારે હિય લાગે.

અમર.

ચંચળ ચંદ્ર ભયેા મુખ તુમરો,

મેા ચખ ભયે ચકોર, (૨)

દરસ દાન માગે રે હમારે હિય લાગે,

અમર.

નિશદીન પાસ રહો પલકામે,

શુભ નથુરામ કે સ્થામ, (૨)

અધિક અનુરાગે રે હમારે હિય લાગે.

અમર. ૭૪

ગાયન.

તાલ દાદરો હુમરી.

(રૈયો હો બાંકે ચાર રે લયક ગયો—એ રાહ).

બેઠો હો નૈના બીચ રે અમર તુમ્હે—ટેક.

પોખુંગી ખૂબ જતન કરી પ્યારે, (ર)

સુંદર અમરત સીંચ રે અમર તુમ્હે. બેઠો.

હીય ધર સખ કરહુંગી હવાલે, (ર)

ઘોય કઠીન પન કીચ રે અમર તુમ્હે. બેઠો.

રાગકે બાગકી સેરા કરાઉંગી, (ર)

બોણુન દરખત સીંચ રે અમર તુમ્હે. બેઠો.

નિત નથુરામ રખુંગી રસિકકાર, (ર)

આનંદ મોદ ઉલીચ રે અમર તુમ્હે. બેઠો. ૭૫

ગાયન.

રાગ સહાર ત્રિતાલ.

(બરસ બાદરીયા સાવનકી—એ રાહ.)

પરમ અમર નૃપ પ્યારે હો,

પ્યારે હો દ્રગતારે હો પરમ અમર—ટેક.

ચાતક મોર જોર બિલ્લીગન;
 રહત દૂર તદપી ધન સંગ મન,
 ત્યોં તુમ નાથ ન ન્યારે હો. પરમ અમર.
 આનન ઉરધ કરીકે દાદર;
 દેખત બરમુદ્ધ ધરી કે બાદર,
 ત્યોં તુમ નિત ચિત છારે હો. પરમ અમર.
 તપત યુઝાય રહો તનગનકી;
 પલછીન નિકટ બસી નિજ જનકી,
 હિત નથુરામ હમારે હો. પરમ અમર. ૭૬

આયન.

રાહ સદર.

દાની અમર દુર જાઓરે જાઓરે ન સતાઓરે—ટેક.
 મુખસોં બાત કરત હો મીઠી,
 ઓરપેં લાગી રહી દ્રગ દીઠી,
 ધત તુમ કાહેકો આઓરે. દાની અમર.
 અટપટી બાત ગાત અલસાતો,
 અંજન અધર બાળ રંગ રાતો,
 તન નખ છત ન છુપાઓ રે. દાની અમર.

પીડલીક લગી નૈનન નીકી,
ઉલટિ માળ હમ દેખત હીકી,
ઉન ભામનકાં ભાગ્યો રે. દાની અમર.

જહાં રમી આયે રજની સારી,
કવિ નથુરામ કે નાથ બિહારી,
પ્રાન વહાં સુખ પાગ્યો રે. દાની અમર. ૭૭

ગાયન.

(રાગ મલાર—લરજે મોર હયરવા—એ રાહ.)

ખરપા ખીચ બિહાર કરે નિત, (૨)
અમર મહીપ અપાર પ્યાર ભર—ટેક.
શ્યામ ઘટા છહરાતી ઘટા અતી,
પુહુમી પર ધન ખુંદ પરે નિત;
દાદુર આતક મોર શોર સુત, (૨)
ભુરી અનંગ ઉમંગ ભરે નિત. ખરપા.
હિંચી અટા દુપટા પચરંગી,
તન ધન તારની સંગ શીરે નિત;
બિબિધ બિલાસ હાસસોં હરદમ, (૨)
ચંચલ સખકે ચિત્ત હરે નિત. ખરપા.

સુખ પ્રદ રાગ મધાર શ્રવનર્થે,
મધુરી ધુની મહકાય ઠરે નિત;
કવિ નથુરામ કે શ્યામ સુહાગી,
મધુ પાવે પિયે પ્રેમ ધરે નિત.

ખરખા. ૭૮

રાગ સોરઠ ત્રિ-તાલ.

અમર દ્રગકારે તુમ્હરે કટાર,
છન લાગે ઉન પાર—ટેક.
અનહદ મદભર, પુરન પ્રેમ ભર,
રસભર અર રતનાર, કારે તુમ્હરે કટાર. અમર.
અમીભર અભિનવ, મુદ મંગલ ભર,
સુખભર સહિત, ખીંહાર કારે તુમ્હરે કટાર. અમર.
કવિ નથુરામ કે, કામ સુધારન,
હરદમ હે હિતવાર, કારે તુમ્હરે કટાર. અમર. ૭૯

રાગ દશ મહાર ત્રિ-તાલ.

(મોરો ખેચ છયા નીર દૈયા—એ રાહ.)

આનંદી અમર ઇત આઓ, દૂર દ્રગનસેં મત જાઓ—ટેક.

હરપ બઢાઓ હિમત મેં પ્યારે,

હિતુ ઢિંગ રહિ હાજર દિત વારે;
દંત મહંત હમારે, છિતી મુદ મંગલ ઝોંછાઓ. આનંદી

શીશીર મેં સ્નેહ સહિત બર સુંદર,
મનહર રહો નિત મંદિર અંદર;
ગિભવ ગિલાસ બદાદર બૂપતી, મામનકોં લાઓ. આનંદી.

ખાસ બસંતમેં ખાવિંદ હમકોં,
ખૂબ ખીલાઓ સુમનસેં સુમનકોં;
ધીરજ દે ધન ગનકો, પ્રાનપતી શુભ સુખ પાઓ. આનંદી.

ગ્રીપમ તપત યુઝાવન હેતુ,
નિશદીન નિકા બસો યશ કેતુ;
ખાંધી સખળ સુખ સેતુ, સફલ કરો જો ચિત ચાઓ. આનંદી.

પાવસ પ્રગલ પયોદ પયાને,
ઉત દિન તુમ ખીન નહીં મનમાને;
ખાલમ જેહી ખીછાને, છટિ મધુ ખ્યાલે છલકાઓ. આનંદી.

સરદ સુહાગ રાગડી રાશી,
સંગ બસી બિહરો સુખિલાશી;
હરદમ હોય હુલાસી, કવિ નયુરામકોં કરે સાઓ. આનંદી. ૮૦

ગાયન.

(લાગી ઝરમરકી બજાર—એ રાહ.)

જલદી દેખાદો દિદાર દિદાર મેરે પ્યારે—ટેક.
 પ્યારે દરસ બિના પ્યાસે હે નેના,
 છકું જરાના કરાર, કરાર મેરે પ્યારે છકું;
 નેનોકે આગે બસો દીન રેના, હોય રહ્યા હૈયાકો હાર હાર મેરે પ્યારે.
 વંદપુર વાલે મહીપ મતવાલે,
 અંતરકે મેરે આધાર, આધાર મેરે પ્યારે.
 શુરે અમર નથુરામ કે સ્વામી,
 છયો બરીસોં હજાર, હજાર મેરે પ્યારે.

જલદી. ૮૧

ગજલ.

તુમ્હે અમરેશ આનંદી, હમારે પ્રાન પ્યારે હો,
 તુમ્હે અનુરાગ કે એના, તુમ્હે નેના સીતારે હો—ટેક.
 હટાતા હે હમારા દિલ, દિવાનેકા દરદ દરશન;
 છગરમેં જન બન બેઠો, હમારે પ્રાન પ્યારે હો. તુમ્હે.
 ઝલક હે ખલકમેં જાહીર, તુમ્હારા માનમર મુખકી;
 નહીં હે ચાંદકી ચાહત, હમારે પ્રાન પ્યારે હો. તુમ્હે.
 છધર દેખે વહાં ખાવિંદ, અબજ દગ છાસેં છાયે હો;
 ધગ રહેમતકી બરસાતે, હમારે પ્રાન પ્યારે હો. તુમ્હે.

કવિ નથુરામ તુમ્હરો દાસ, ઉનકું ખાસ રખીયો યાદ;
હયા હરદમ નિભાવોગે, હમારે પ્રાન પ્યારે હો. તુમ્હે. ૮૨

હુમરી—ત્રિતાલ.

(પીયા બિના છયા મોરા બયોરી ઉદાસ—એ રાહ.)
મેં જાનું સખ નહીં માનું અળ ન બનાઓ બાલમ બાત—ટેક.
આવનકો કહી કે મન ભાવન રે, (૨)
ભુવન પધારે પ્યારે બયે પરભાત. મેં જાનું.
પ્રીતમજી કયૌં ના પ્રગટ કરતહો રે, (૨)
છિપકે છત્રીયે કાહે આપ અલસાત. મેં જાનું.
સુખ સુખરૂપ સમાગમકો શ્રમ રે, (૨)
છેલ જ્યૌં છુપાત હો બતાત સળંગાત. મેં જાનું.
સાચી કહો નથુરામ કે રત્નામી રે, (૨)
અમર રસીયે રમી આયે કહાં રાત. મેં જાનું. ૮૩

રાગ આશાવરી, તાલ દીપચંદી.

(હારીકી મનક મેરે કાનન પરી હો—એ રાહ.)

અમર ભુપાલ રમેછે હમંગે,
રાખીઓ સંગે રસીકવર રંગે. ટેક.

કર પીચકાંરી ધરી કરી કોડે, (૨)
 તાકી હણે તન બંધન તોડે. અમરં
 કેસર ડોલ ભરી ભરી દોડે,
 છેતરી બીજવે છેલ ના છોડે. અમરં
 અધિક ગુલાલની મુઠી ઉડાવે,
 ગુણી નૃપ ગોરીઓને ગભરાવે. અમરં
 દોડી દડા હણે રંગના રાણો,
 શ્યામનીઓને ગણી ગણી શાણો. અમરં
 કર ગૃહી કુમકુમ કીચમાં પટકે,
 ઉઘમી એક ઘડી નહીં અટકે. અમરં
 ભામનીઓના મુખ શશી બાવે,
 બહાદુર નર બહુ રંગી બનાવે. અમરં
 ખેલ તણા મદમાં હદ છોડી,
 પકડી પછાડતા અંગ મરોડી. અમરં
 કવિ નથુરામનો શ્યામ મુહાગી,
 આજ રમતની અનુપ લે લાગી. અમરં

હોરી.

(કાના તું કહાં બીજકો ઇન્નરદાર—એ રાહ.)

આજ રસિક અમર નૃપ રમત શગ;

રાતો ઉરમેં બદાકર અમિત રાગ. ટેક.

રંગ પતંગ કે હોજ બરે હે,

ગરત સખકોં વામે લેખી લાગ. આજ૦

દોરી પકર કર રંગે ભીમવત,

ગોરી ઉભય ગીતે બવ્ય બાગ. આજ૦

કેસર બરન ચોર કુમકુમ મય,

નયન હરત હે સરવ જાગ. આજ૦

કવિ નથુરામકો કૃષ્ણ કવિત નૃપ,

રાજમહેલ બયો મિજકો આગ. આજ૦

૮૫

હોરી.

(તપ્ત કૃપાનિધિ કાન—એ રાહ.)

આજ અમર મહારાજ હો. ટેક.

હોરી ખેલત હરપધર, બુરી અંગ રંગ બર. આજ૦

કુંચનકી પીયકારી પકર કર મારત લુકતે નીવાજ હો ;

મુખ મંદ મુસક કર બર બર શીર શીર. આજ૦

કેસર કે ધન કીચ મચાવત, બલ હવરાનકી માજ હો ;

અતી અખીર ઉડાવત, રોરીસોં ધાવત. આજ૦

કલીત કુમ કુમે લલીત સોં, રેકત મરમની પાળ હો ;
 ઘટા કરત ગુલાલકી બહુ રંગ જલકી. આજ૦
 દેવ સમાન રમત નૃપ દાતી, નિરખનકોં શિરતાળ હો ;
 નથુરામકે નયના બધે રસ અયના. આજ૦ ૮૬

હોરી.

(નીકી બની નંદ લરકી—એ રાહ.)

ખેલત હોરી ભરી હિતકી, નિરખો છપી અમર નૃપતીકી.
 અધિક ઉમંગ ભરી અંગ અંગન, રંગ ભરી અતી રતીકી. નિરખો૦
 રોરી ભરી ધન ઘોરીકે રસ ભરી, લાલ ગુલાલ ભરી ગતીકી. નિરખો૦
 સુદ મંગલ ભરી આર અખીલ ભરી, ગુનગન ભરી મહા મતીકી. નિરખો૦
 અતર ભરી નથુરામ નિરંતર, ચોરી હમારે ચિતકી. નિરખો૦

૮૭

હોરી.

(સાધરા મત મારો પીચકારી—એ રાહ.)

આજ રમત હે અમર નૃપ હોરી. ટેક.

કલિત ખિખેકકે કુંડ બનાઇ, સુમતી સલીલ ભરોરી ;
 બીતર પ્રેમ પતંગ મીલાયો, રખ હાજર રસ રોરી ;
 સુથુન રંગ ગેદ ગહોરી. આજ રમત હે૦

પ્રખલ પ્રતાપકી કર પીચકારી, સુકૃતી સુ કેશર ધોરી ;
સુયશ ગુલાલ અધિક ઉડાવે, બહીર ભર ભર ઝોરી ;
બહુત બળ બિનય બટોરી. આજ રમત હેં

આપ ભીંજત યામે અડગ રહીકે, ગિનગિન ભાંજાવતુ ઝોરી ;
નિજ જન કે અંગ ચોર ભીંજાવતુ, યુનિરંગ ગાગર ટોરી ;
ચતુર નરકે ચિત્ત ચોરી. આજ રમત હેં

બકપુરીકો કંત બસંતમેં, ખુબ ખેલારી ભયોરી ;
કોટિ વરસ લગી રાજે રસીલો, આશીર બચત બહોરી ;
દાસ નથુરામેં દીયોરી. આજ રમત હેં ૮૮

હોરી.

(સાવરો ખાવરો લયો—એ રાહ.)

શ્રી અમરેશ અનોખી, રમત બસંત બહાર. ટેકો
જાં દીલકે રંગ ગેંઠ ઉડાવત, અખીર મોતનકે દાર. શ્રી અમરેશ
શાલ દુશાલ કે લાલ ગુલાલન, રેટનકી રંગ ધાર. શ્રી અમરેશ
મોહારન રોરીકી ઝોરી ભરી ભરી, દેત દીનન પર ઝાર. શ્રી અમરેશ
બહુ ભયક રંગ ભીતે બનાયે, રહે નથુરામ નિહાર. શ્રી અમરેશ

હોરી.

(સાવરા મત હારે પિયકારી—એ રાહ.)

રમત જમાઈ અમર મહારાજે—ટક.

ગહરે ગુલાલકી છાઈ ઘટા નભ, અખીર છટા બનિ છાજે,
આમ ગુલાબકો ખંસન લાગ્યો, ગરજ મુરજ ધુની ગાજે;
કેસર ખીચ ખીરાજે. રમત જમાઈ.

સુકે પરે સુગુની સર ભરતે, કર ખંજ પત ઝર પ્રાજે,
પંડિત પપીહ કવી ખરહી બને, દે અતી સુયશ અવાજે;
દરપ કરે હરપ દરાજે. રમત જમાઈ.

દાદુર બંદી બહુત લગે હહકન, નિત પ્રગટત રહેનાજે,
અરથી ઝીંશુર ઝનકાર મચાવે, મુદબર સહિત સમાજે;
જતુ જશ બાજીંત્ર બાજે. રમત જમાઈ.

બદલિ બસંત બનાઈ બરખા, આમ ઈંદ્ર સુખ સાજે,
જય જયકાર જમાયો જગમે, બલ અલરાનકી માજે;
સુ નિત નથુ કવિ પૈ નિવાજે. રમત જમાઈ. ૯૦

પરચુરણ કવિતાઓ.

રાસડો.

(ગાઓ ગાઓ મનહર ગુણભર ગીત રે-એ રાહ.)

મનહર સુખકર વંકપુર ગામ રે, રાણાતણું રાજ્ય રે લોલ.
 ગુણભર શુભર નૃપતીનું નામ રે, અગર મહારાજ્ય રે લોલ.
 રતિભર, મતીભર સાખના સુખણ રે, મહદ મહવાણ્ય રે લોલ.
 રસભર જશભર શુભ ઝંઝરાણ્ય રે, જાહીર જગે જાણ્ય રે લોલ.
 પ્રીત રીત પાળે, અનંતને ઉધારે, નીચ કીચ ટાળે, મદાંધ જોષ મારે,
 પુરાં કુડાં ને બાળે, છકેલ ને સંહારે, પુરા શુરાની પ્યારે બહાલો
 ગડેછે વા'રે. મનહર.

લીધા ને લેછે સુઝાવ સ્નેહી સાથથી,
 દીધાં ને દેછે હજારિ દાન હાથથી;
 પીધાં ને પ્યેછે પિયૂષ પ્રેમ પાથથી,
 કીધાં ને કેછે ગુણી ગુણો મુગાથથી.

ધ્યાની મુદ્ધ ધામનો, ઉદ્ધી આરાગનો,

હીરો હદ્દ હામનો, નાથ નથુરામનો.

મનહર સુખકર. ૯૧

ગરબી.

(આંખા વનની કોયલ જોલે એ રાહ.)

સૌથી શાણો રાણો અમારો, અમર અનિવૃત્ત ધારી જો આ,
 અમર સદા સત ધારી જો આ. સૌથી.

હુખ મરાના ભારે દુઃખોથી, (૨)

લીધાં અનંત જનોને ઉગારી હો રે'મધારી. આજ.

પોતે પધારી ધરોધર પ્રીતે, (૨)

ધિરો છાંટે સૌને ધીરજ વારી હો રે'મધારી. આજ.

અન્ન વસ્તર તણા ઓધ હુટાવી, (૨)

દોઢલાં દુઃખો દીધાં તુર્ત ટાળી હો રે'મધારી. આજ.

નવલ ઉદાર નથુરામને નાથે, (૨)

દુઃખ હોળી હરી દિધી દીવાળી હો રે'મધારી. આજ. ૯૬

ગરબી.

શુભ વંકપુર તણો શ્યામ છેરે લોલ,

અમર આનંદી અભિરામ, સુખ ધામછે રે લોલ,

દિર્ઘી જરેલાં જનાં કામછે રે લોલ,

પાળે પાળે પ્રજાને પ્રિતે, આનંદ ધરી ચિતે રે;

ટાળે ટાળે નીચાંને નિત્યે, રાજની રીતે, ગાઓ ગુણ ગીતે રે.

આપે આપે સદા ન્યાય સારો, ધીરજ ધરનારો રે,

માપે માપે મતીનો ક્યારો, પ્રજાનો પ્યારો, નયનનો તારો રે.

રાખે રાખે ઉત્તમને રાગે, પોતાની આગે રે,

દાખે દાખે પુરે પ્રેમ પાળે, લાયક ને લાગે, દુષ્ટાને દાગે રે.

સાચો સાચો છે રાણો શુરો, પ્રતાપે પુરો રે,
રાચ્યો રાચ્યો છે રંગેથી રૂડો, ન એછે અધુરો દિન્દુનો હીરો રે.
ગાયે ગાયે ગુણી ગુણુ ગામે, જખર જદા જામે રે,
ચાયે ચાયે વિજય ધ્વની ધામે, કહું નથુરામે, હદયની દામે રે. ૯૭

ગરબી.

(અમે જાશું સરદાર બાગ જોવાને-એ રાહ.)

અમે જોયા અમર મહારાજને, (૨)
રસિક રાજવીર રૂપ, શુદ્ધ નિતીનું સ્વરૂપ,
અખીલ ભૂપમાં અનૂપ. અમે જોયા.

રજપૂતનો અભુત રંગ અંગે રહ્યો,
દયા દાનનો દીમાગ અંગ સંગે રહ્યો;
પરમ નરમ ધરિત પ્રેમ, અચળ અડગ ધરિત નેમ,
સરવ સુજન ઉપર રેમ. અમે જોયા.

રાજકાળમાં દરાજ યુદ્ધિ રાખે સદા,
અધિક અનુભવી ઉદાર બવિખ્ય ભાખે સદા;
ધીરજ ધારી ધરે ધર્મ કરે કલિત લલિત કર્મ,
શર સહુની રાખે શર્મ. અમે જોયા.

પક્ષપાવ વિના વાત નથુરામે કહી,
 સરવ સલ છે અસલ જરી જાણો નહીં;
 આપો આશીષ સરવ સરસ પુરણ હૃદય ધારી હર્ષ,
 જીવે નૃપતી કોટી વરપ. અમે જોયા. ૯૮

ગાયન.

(રાગ કાલીંગડો તાલ દાદરો.)

અમર અવતારી રે, અમર અવતારી;

જેને પૂર્ણ નીતિ ખારી રે, જેને પૂર્ણ નીતિ ખારી રે—ટેક.

ઉત્તમ કુળ ક્રિયા અતી ઉત્તમ, ઉત્તમ આપ સ્વરૂપ,

ઉત્તમ તાત ને માતછે ઉત્તમ, ઉત્તમ નામ અનૂપ રે. અમર.

ઉત્તમ શુદ્ધ સ્વસૂર શિશોદીયા, જોઈ ખીજ જહુરાણ,

ઉત્તમતા અવધી મહીં આપે, ભૂપતિ બાલો બાણ રે. અમર.

એકથી એક અધિક થયાં, જેના ઉત્તમ વડવા વીર,

ઉત્તમ જશ સમશેરથી છાયો, સાગર પેલે તીર રે. અમર.

ઉત્તમ છત્ર પરે રહ્યો શોભી, ઉત્તમ શક્તિનો હાથ,

કેમ ન હોય કહો અતિ ઉત્તમ, એ નથુરામનો નાથ રે. અમર. ૯૯

ગાયન.

(હાંહાંરે જેણે પ્રેમ પુરો ન પીછાડ્યો-એ રાહ.)

હાંહાંરે પુર્ણ ખારો (૨) આનંદ બરનારો હો,
એતો અમર ભુપાલ અમારો હાંહાંરે. એતો.

સદ્ગુણીઓનો શીરમણી સાચો,
નોત્તમ નિતીમાં કાંઈ ન કાચો;
હાની સરવ હરનારો હો. એતો.

કવિ ગુણી પંડિતને પ્રેમથી પાળે,
બાહુ બળથી બધામનીને બાળે;
નીચ નરોથી ન્યારો હો. એતો.

સ્નેહથી રાખેછે નટવર સંગે,
વિર રંગાણો છે વિજયને રંગે;
રાજ ધરમ ધરનારો હો. એતો.

કવિ નથુરામનો ક્યામ છે શાણો,
રાખેછે દૂર પ્રપંચીને રાણો;
મેહીના નયનનો તારો હો. એતો. ૧૦૦

ગાયન.

રાગ માઠ.

(શીઠ કલપાવો સતાવો હું છું—એ રાહ.)

ગુણુ જ્ઞાતા, દેવી દાતા, વિશ્વ વિખ્યાતા,

મારા અમર મહીપ અનુપ—ટેક.

નેકી છે, ટેકી છે, વિવિધ વિવેકી છે, એકી છે વચને અતૂલ,

ધરી વરતા, મુદ્ધ ધરતા, દિન જનતા, દુઃખ હરતા,

આનંદ આપી અમૂલ. ગુણુ જ્ઞાતા.

મંગળ કર, છે નરવર, સ્નેહીનું સુર તરવર, ધરપર છે ધારણુ ધીર,

નીતિથી, પ્રિતિથી, રાજની રીતિથી, શોભે છે બહુ શુરવીર.

ગુણુ જ્ઞાતા.

નિજ તનથી, નિજ મનથી, નિજ ધનથી, નિજ જનથી,

પ્રાણે પ્રજા ધરી પ્રાણ,

સ્નેહેથી સંતને રાણે મહંતને, વાણે અસંતનો ધાણુ. ગુણુ જ્ઞાતા.

ઉત્તમ અંતર, નેહી નિરંતર, સુયશ દિગંતર ધામ,

ધણું શ્રવે, કુળ દીવે પરમ સુરસ પીવે નેહ કહે નથુરામ.

ગુણુ જ્ઞાતા. ૧૦૧

ગાયન.

(કારી ઘટા કાચલ ઝનકારી—એ રાહ.)

ઝલરાણુ, (૨) પ્રાણુથી ખારો, રહો અવિચળ અમર અમારો,
સુખ ખાણુ, (૨) ધર્મ ધરનારો, બર તેજ નયનનો તારો—ટક.

વર વંકપુરીનો રાજા, મનહર ક્ષત્રિની માજા,
વિધ વિધ વાજે યશ વાજાં, અંતરે, નિત નિત ધરે;
કાજ શુભ કજે, કિરતીનો ક્યારો. રહો અવિચળ.

મુદ બરણ મહદ મકવાણો, સહુ નૃપતીમાં છે શાણો,
લઘુ વયમાં પ્રૌઢ ગણાણો, ધરો પ્રીત, આહીને ચિત,
રસિકની રીત, ધીર ધરનારો. રહો અવિચળ.

છે મંગળ દાયક રીતી, છે શુદ્ધ સરવ પર પ્રીતી,
જામરા અરિ લીધા છતી, કલ્પી મહી, સસ ગૂણુ ગૃધી;
કર્થા દ્રઢ રહી, સસ યુગ વારો. રહો અવિચળ.

ઉત્તમને શુભપદ આપ્યાં, વળી સ્થીર કરીને સ્થાપ્યાં,
અધમોનાં મૂળ ઉથાપ્યાં, ગુણુ ગ્રામ ગણે નથુરામ,
અતી અભિરામ, હર્ષથી હનરો. રહો અવિચળ. ૧૦૨

ભજન.

(નાખેલ પ્રેમની દારી ગળામાં અમને—એ રાહ.)

અમર અમર અધિકારી, આનંદી રાજ. ટેક.

ફળતી ધરામાં ધીરો, વિગતેથી વરષે નિત્યે, (૨)

ખાંતેથી છોડી દે ધરા ખારી. આનંદી૦

સરવ તરને શાણો, સપક્ષવ કરતો સ્નેહે, (૨)

જેરથી જવાસાઓને જાળી. આનંદી૦

ખાલી પડેલાં સર સરીતાને બરતો ભાવે, (૨)

અભિમાન ઉઘ્ધી તણું ગાળી. આનંદી૦

મોરને પપીહા તણા પ્રાણુને ખ્યાવે પ્રેમે, (૨)

બહાલથી સીંચીને રાણો વારી. આનંદી૦

દિનો દીન દાદરને બિરદ બોલાવે બોળાં, (૨)

જીવનની જોરે ધારા ધારી. આનંદી૦

કવિ નથુરામ કહેછે અચળ ખીરાજો એતો, (૨)

વંકપુર તપ્તનો વિહારી. આનંદી૦ ૧૦૩

ગાયન.

બલા ભૂપતી બમર છો અમર મહારાજ. ટેક.

સાફ સુગંધથી સ્નેહ કરોછો રે,

ગુણ ચાહોછો ગુલાબ તથા કંટકથી કાજ. બલા૦

ઉત્તમ સ્થાનક કાદવ કચરો રે,
 એ વિસારી ગૃહો કમળને મહીપતી માજ. બલા૦
 ઉત્તમ એક ગુણુ કરો પ્રીતી રે,
 એવી રીતી શાણા રાણા દાની રાખોછો દરાજ. બલા૦
 કાઠી વરસ લગી છવો જગતમાં રે,
 સુખે સ્વામી નથુરામ તણા બની શીરતાજ. બલા૦ ૧૦૪

આશીર્વાદ કાવ્ય.

ગરબી.

(આવોને નંદલાલ રમવા આવોને રે—એ રાહ.)

પામળે પુરષ્ણ પ્રતાપ, આપ અમર મહારાજ ;
 વામળે તનના તાપ, આપ અમર મહારાજ. ૨૬.
 આદિત જેવા પ્રકાશમાં પુરા, શોભળે સરવ ભુપાળમાં દુરા ;
 ચોરો તણા કરી ચુરા, આપ અમર મહારાજ. પામળે.
 સૂર્ય સમાન પ્રભ નિજ પોષો, જલિમ જનના છવત સોસો ;
 વર વિત્તના ભરો કાશો, આપ અમર મહારાજ. પામળે.
 મંગળ ગીતથી નિત ધર ગાળે, વાળં આનંદનાં પ્રીતથી વાળે ;
 સુર સમ સુખમાં છાળે, આપ અમર મહારાજ. પામળે.
 પુષ્પ જનની શુષ્ક લક્ષ્મી ધન આપો, કિરતી કલિત કરી મહી માપો ;
 છાપ સુજશની છાપો, આપ અમર મહારાજ. પામળે.

ગુરુદળ ગુરુબળ ગુરુધર પામો, જગતમાં હવિત ગુરુ કરિ જામો ;
વેરીઓ સરવે વિરામો, આપ અમર મહારાજ. પામજો.

શુક સમાન સદા રહો રાણા, મૃતક હવાડો દઈ બહુ દાણા ;
નિત નિત ખરચી નાણાં, આપ અમર મહારાજ. પામજો.

શની સમ પુરુષ ન રાખજો સંગે, રંગો શરીર ઉદારને રંગે ;
દાન દો અધિક ઉમંગે, આપ અમર મહારાજ. પામજો.

વાર રચી નથુરામે રૂપાળા, અરપી છે આશીરવચનની માળા ;
કંઠે ધરી મહીમાળા, આપ અમર મહારાજ. પામજો.

૧૦૫

ગરબી.

(વા'લા માજશરે મથુરામાં ગયારે લોલ—એ રાહ.)

સખી પડવે એ પૂરણુ પ્રીતથી રે લોલ,
ગુણુ ગાઓ અમર તણુ ગીતથી રે લોલ.
સખી બીજે તે બળીયા બૂપને રે લોલ,
આપો આશીષ આનંદ કૂપને રે લોલ.
સખી ત્રીજે તે તંત ધરી કરી રે લોલ,
લીયો વા'લેથી વારણુ ફરી ફરા રે લોલ.
સખી ચોથે તે ચંચળ રાજને રે લોલ,
સહુ નિરખો તણુ ધર કાજને રે લોલ.

સખી પાંચમે પરમ પવિત્રને રે લોલ,
 ચિત્તે ધરન્ને ચાતુરના ચિત્રને રે લોલ.
 સખી છઠ્ઠે તે છળ કપટો તણ રે લોલ,
 પામે શિદ્ધિ અમર ભૂપને બણ રે લોલ.
 સખી સાતમે સરવ પ્રકારથી રે લોલ,
 પ્રિયે ચાહો ભુપાળ તણું પ્યારથી રે લોલ.
 સખી આઠમે અધિક ઉમંગથી રે લોલ,
 ગણો સદ્ગુણ જનમ એના સંગથી રે લોલ.
 સખી નોમે તે વંકપુર નાથને રે લોલ,
 રાખો રાણ ગણી ગુણ ગાયને રે લોલ.
 સખી દશમે તે દેવ શરીરતું રે લોલ,
 હરી ધ્યાને માગો શુભ ધીરતું રે લોલ.
 સખી એકાદશી તણે દીવસે રે લોલ,
 માગો અમર તણું અમરે વસે રે લોલ.
 સખી બારશે બહુ બળ રાજતું રે લોલ,
 ચાહો અચળપણું એના તાજતું રે લોલ.
 સખી તેરશે તેજ ધણું વધે રે લોલ,
 એવું માગો જઘ મંદિરો બધે રે લોલ.
 સખી ચૌદશે ચૌદ ભુવન તણા રે લોલ,
 દેવ આપે સુખો ન રાખે મથા રે લોલ.

સખી પુનમે પુરણ કૃપા કરી રે લોલ,
 નવે નિદ્ધિ દે દેવ ભુવનો ભરી રે લોલ.
 સખી પત્રર તિથિ પ્રેમ ધામની રે લોલ,
 કોડે કીધેલ કવિ નથુરામની રે લોલ.

૧૦૬

ગરબી.

(૨વી ઉઠે આ ઘડીયે થાશે—એ રાહ.)

કારતકે કિરતી કરી જગ ફરતી, ધીર દીપાવો ધરતી,
 સુંદર સુરતી રે આપ અમર નૃપતી.

માંગશર માસે હરષ હુલાસે, રહેજો વિવિધ વિકાસે;
 પ્રિયજન પાસે રે, આપ અમર નૃપતી.

પોસમાં પ્રીતે, રાજની રીતે, ગવરાવો ગુણ ગીતે;
 નવ નવા નીતે રે.

આપ૦

માધમાં મનહર, નેહ નિરંતર, ક્ષત્રિ વીર ક્ષમાધર;
 રાખો રમાધર રે.

આપ૦

કાગણુ કાવો, લહી શુભ લાવો, ભાવિકને મન ભાવો;
 હિતુને હસાવો રે.

આપ૦

ચૈતર ચીતે, હરદમ હીતે, રાણા રસની રીતે;
 પાળજો પ્રીતે રે.

આપ૦

માસ વૈશાખે, રાછ રાખે, દેવ દયાથી દાખે,
 આનંદ આખે રે. આપ૦
 બહીર જોડે, અરી દુઃખ વેડે, નાખો દરામીને હેડે;
 વિક્રમ પેઠે રે. આપ૦
 માસ અષાઢે, બહુ બળ ગાઢે, ગાળે વિજય રવ ગાઢે,
 અંતર ટાઢે રે. આપ૦
 શ્રાવણે સુંદર, કરી મુદ મંદીર, ગ્રેમી બનજો પુરંદર,
 સ્તેહે સમંદર રે. આપ૦
 બાદરવે બલ, ચાતુર ચંચળ, બા'દુર વીર ધરી બળ;
 ખાંતે હણો બળ રે. આપ૦
 આસોને ન્યાળો, અતી સુખ વાળો, પોતાનાં જન પાળો;
 ભય નહીં ભાળો રે. આપ૦
 આનંદ આણી, વિવિધ વખાણી, કહી નથુરામે વાણી;
 હ્યો સલ જાણી રે. આપ૦ ૧૦૭

ગરબી.

(અરે લાલ હલવો વેચાય સુંબઘના ચોકમાં—એ રાહ.)

રડો રાજ રસિયો અમરેશ્વ, રહેજો આનંદમાં. ટેક.
 સજો દંપતી દરાબ, સુખ સંપતીના સાજ. રાજરસિયો.
 ખાંધી પુન્ય તણી પાજ, કરે કિર્તી બધી ટાજ. રાજરસિયો.

ધરી તેજ ભયો તાજ, હર્ષ ધારી હિન્દુ માજ. રાજરસિયો
આપી દીનને અનાજ, લે આશિષના અવાજ. રાજરસિયો
નવિન નુક્તાનો નિવાજ, દિયે અધિક દાન આજ. રાજરસિયો
નથુરામ તણાં આજ, પુરણ કરશે સરવ કાજ. રાજરસિયો

૧૦૮

ગરબી.

(મારૂં મન મોઘુરે શ્રી ગીરધરલાલજીને લટકે—એ રાહ.)

જુગ જુગ જીવો રે, અમર નૃપાલ અમારો, (૨)

ધીર ધણી ધરનારો.

જુગ જુગ. ટેક.

અવની પર રહે અચલ અહોનીશ, (૨) જેમ નલે ધ્રુવ તારો. જુગ

ધંદ્ર સમાન કરે અતિ ઉત્તમ, (૨) વિધ વિધ નિલ વિહારો. જુગ

હરધડી હિન્દુની ઢાલ બની રહે, (૨) હાની સરવ હરનારો. જુગ

તેજ મહોં રવી તુલ્ય તપે નીત, (૨) પ્રભુ નથુરામનો પ્યારો. જુગ

૧૦૯

ગરબી.

(હોંચમાં ગવાય છે.)

રાજ જામખાના જાયા ધણું જીવજો, આનંદી અમર મહારાજ રે. રાજ

નેમધારી પાજો પ્રજા અંતી પ્રેમથી, ખેમ રહો તેજ ભયો તાજ રે. રાજ

માન દીયો મોટા મોટા મહીપાળમાં, દાન દીયો દીનને દરાજ રે. રાજ૦
દાડ ધરી કરજો કળાધર કિરતી, મોટા ઋતરાણુ તણી માજ રે. રાજ૦
પ્રેમ ધરી પાળો કવિ નંથુરામને, નિલ નિલ નુકતે નિવાજ રે. રાજ૦
૧૧૦

ગરબી.

(આવળે આવળે આવળે રે—એ રાહ.)

રાજને રાજને રાજને રે, હુવા દેજો અમર મહારાજને. ટેક.
કમર પર રહે અચળ કટારી રે, હુઃખ હર તેગ દરાજને રે. હુવા૦
શીર પર છત્ર અટલ રહે શોભી રે, તેજ બરેલા તાજને રે. હુવા૦
રસિક રમા રહે ખૂખ ખળને રે, મુરસમ લે મુખ સાજને રે. હુવા૦
કવિ નથુરાજનું કલ્પતરુ છે રે, હરખથી હિન્દુ માજને રે. હુવા૦
૧૧૧

(ઘેલી મને કીધી શ્રી નંદજીને લાલે—એ રાહ.)

મહાન માન પામજો અમર મહારાજ ;
જહાંનમાં જશે કરી દીયો રસિક રાજ. મહાન૦
સદાય ભોજ તુલ્ય મોજ લાવી દાન દેતા,
અસલ સલ વાતને, સમસ્ત જાણી લેતા ;
સદા સુભાષિ વાક્ય, કોષ્ટને કટું ન કેતા. મહાન૦

ઉદાર દિલ જોડનું દયા ભરેલ દીસે,
 અમી નિવાસ આંખમાં કૃપા ભરી અતીશે;
 હરોજ હાસ્ય હર્ષમાં, કદી રહે ન રીસે. મહાનં
 ખરા સુક્ષ્મિ ધર્મના તમામ મર્મ જાણો,
 પીડે સમસ્ત પાપીને પવિત્રને પ્રમાણો;
 દુઃખી વિલોકી દીનને દયા અપાર આણો. મહાનં
 નવાં નવાં નિતિ બચા કરે કલીત કામો,
 દરોજ દેવ તુલ્ય વાપરે દયાલ દામો;
 જુગો જુગે નાથ નથુરામ તણો જામો. મહાનં ૧૧૨

ગરબી.

(લલના નહીં થાય લગાર કામણ મંત્રકસે—એ રાહ.)

કરો કોટી વરસ લગી રાજ, આપ અમર નૃપતી;
 મધવા સમ લ્યો મહારાજ, સુખ વૈભવ સુકૃતી. ટેક.
 શશીમાં જ્યાં લગી શીતપાણું રહે, પોષણતાનો પ્રેમ રે;
 સીત જની લાં લગી પ્રજા પોષો, નૌતમ ધારી નેમ. આપં
 જ્યાં લગી ભાતુ પ્રચંડ કરેથી, શોષે જીવન સર્વ રે;
 લાં લગી સોસો પ્રચંડ કરેથી, અરી જીવન ધરી ગર્વ રે. આપં
 જ્યાં લગી સૃષ્ટી કર્યા કરે સૃષ્ટા, ખુબ ધરીને ખંત રે;
 લાં લગી કામ કરો કિરતીનાં, આનંદ ધારી અનંત. આપં

જ્યાં લગી શંકર અધમ ઉધારે, પુરણુ ધારી ખાર રે ;
ત્યાં લગી અધમ ઉધાર કરો, નયુરામના અન્નદાતાર. આપ.

૧૧૩

અરબી.

રાગ માઠ.

અરે હારે અમરેશને, (૨) આનંદ આપે ધશ્વરા અમરેશને. ટેક.
સુખ શાંતી ઘો સો ગુણી રે, જશ દેજો જગદીશ્વરા અમરેશને.
સુત વિત્ત સંપતિ આપજોરે, ધર્મ દેજો ધરણીધરા અમરેશને.
કુળ અભીમાનના કોડથી રે, (૨) કર્મ દેજો કુમતિ દરા અમરેશને.
નાથ સખળ નયુરામનો રે, વિજયી કરો વિશ્વમરા અમરેશને. ૧૧૪

ગાયન.

રાગ—માઠ,

અમર મહારાજને ધણું ખમ્માં,
ખમ્માં, ખમ્માં, ખમ્માં, ખમ્માં, ખમ્માં.
રસીલો રાણો શ્રવે વંકપુરી રાજ, આજ મહારાજને ધણું ખમ્માં. ટેક.
મનહર મુર્તિ, સુંદર સુરતી, રાજ છે શાણો શાણો ;
સરવ પ્રજાને સુખકર, દુઃખ હર, મહારાજને ધણું ખમ્માં.

મંગલ દાયક લાયક હિન્દુ માન છે, સાચો સૂરો ;
 શોભે સહુમાં સુદભર, ગુણ ધર, મહારાજને ધણાં ખમ્માં.
 અધિકે યુવામાં વૃદ્ધ વિચારે કાજ છે, પ્રેમી પુરો ;
 ખામે વિનય નથુરામ નરવર મહારાજને ધણાં ખમ્માં.

૧૧૫

(ભાઈ મન તુંથી લાગ્યું નથી ખીજે લગાર—એ રાહ.)

જીવો જશનામી ઝાઝું, આનંદી અમરેશ,
 દુઃખ અધકાર હર એ અમારો દિનેશ. ટેક.
 રસિક છે રાણો, સદ્ગુણી શાણો, (૨)
 સુખ આપનારો, વસુધામાં સાચો સુરેશ. જીવો.
 નિત નીરમાની છે નૃપ દાની, (૨)
 હિંમતધરણ હારો હિન્દ હીરો હમેશ. જીવો.
 આપતો અંગે રંજપુતી રંગે, (૨)
 ખરેખરો ક્ષત્રિવીરો, બહાદુરી ભર્યો બેશ. જીવો.
 કહ્યું નથુરામે વંકપુરી ગામે, (૨)
 રાજે છત્ર ધારીને છખીલો નિકા નરેશ. જીવો ૧૧૬

હરીગીત.

સમૃદ્ધિ સુખ સુરેશ સમ અવિચ્છીન આ અવતી મહી,
 હરિશ્ચંદ્રના સમ સલ જ્યાં કૌશિક કબ્જો દે નહીં ;

ધન ધનદ સમ, વલ્લભ દશાનન સમ, અમરની ભીતથી,
અરપો સદા અમરેશને એ ઈશ પૂરણ પ્રીતથી. ૧૧૭

વળી કરણ સમ દાનીપણું જશ જગતીમાંહિ જમાવવા,
પારથ પ્રમાણ પ્રતાપ ગુણ ગણ ગરવ યુક્ત ગમવવા;
સ્ફુટ શોકને નિજ લોક કાઢે જનકની શુભ રીતથી,
અરપો સદા અમરેશને એ ઈશ પૂરણ પ્રીતથી. ૧૧૮

નિજ પ્રભ પાલન માટ રીત કલીત રઘુવરજી તણી,
અગ્રણત્વ ધ્રુવ સમાન માન મહાન દાન દયા વણી;
કરમાં હુમાયુ છાંયના ગુણ ગાય ગુણીજન ગીતથી,
અરપો સદા અમરેશને એ ઈશ પૂરણ પ્રીતથી. ૧૧૯

પરદુઃખ ભંજન પાણું વિક્રમ તાણું વસુધામાં ગ્રહે,
મશ લોભ ભોજ ભુપાળ સમ ઉરમાંહિ વાસ કરી રહે;
ધનસાક્ષ આપે અદલ અકબર રીત ધારી ચિત્તથી,
અરપો સદા અમરેશને એ ઈશ પૂરણ પ્રીતથી. ૧૨૦

શરૂં પરે શુરવીરતા રાણા સમર જેવી રહે,
નિજ ટેક માટ પ્રતાપ ભૂપ પ્રતાપ તુલ્ય સદા ગ્રહે;
દિન દિન દિસે ચડતી કળા ખળદળ કરે વશ જીતથી,
અરપો સદા અમરેશને એ ઈશ પૂરણ પ્રીતથી. ૧૨૧

કવિ કોવિદોનાં કષ્ટ કરવા નષ્ટ નિત ઉમંગે અતી,
 અભિનવ ફળો આશ્રીતને આપી હરે વિપતી અતી;
 પદ અમર તરુનું કલિ મહિં પામે પ્રભાવ અમીતથી,
 અરપો સદા અમરેશને એ ઈશ પૂરણુ પ્રીતથી. ૧૨૨

વદને વસે વાગીશ બાહુમાં પ્રબળ વાયૂ વસે,
 મનમાં વસે નિજ ધર્મ શર્મ સુકર્મમાં વૃત્તિ ધસે;
 શ્રુતિ સેતુ સહ ધુરિ ધર્મની ધારે અચળ બળ વિતતી,
 અરપો સદા અમરેશને એ ઈશ પૂરણુ પ્રીતથી. ૧૨૩

ઉજવળ કરી અવની અમિત સ્થળ સ્થળ પ્રસારી કિરતી,
 કરો હુગ દશ દોશમાં પ્રચંડ પ્રતાપનો ધારી ધૃતી;
 નયુરામ હામો હામ જામે જામ કિરતી કલિતથી;
 અરપો સદા અમરેશને એ ઈશ પૂરણુ પ્રીતથી. ૧૨૪

કાફી—તાલ દીપચંદી.

અમરસિંહ બૂપ અમારા, રાખો અમર રઘુનાથ—ટેક.
 પર ઉપકાર મહીછે પુરાં, ધર્મ ધુરંધર ધીરે,
 સલ બચાવવાં કારણુ શૂરાં, વિનય ભર્યા છે વીર;
 મુરખનાં મેદ હરનારાં. રાખો.

મિત્ર પવિત્ર સદા રહે સાથે, નટવર નવલ ઉદાર,

મનહર મંત્રિ રતન રસનાતા, વિજય વિજય બરનારા;
અતુષ રતિ આચરનારા. રાખો.

દેવ સખા સમ જ્યાં દેખાયે, સુખ પ્રદ સલ સમાજ,
શકા સમાન સરવ સદ્ગુણમય, અમર ધરે શિરતાજ;
નિરખી નયનો ઠરે મારાં. રાખો.

દિર્ઘ વખત બહુ દૂર રહ્યાથી, હર હતું દુખિત અપાર,
અન્નદાતાના આજ દરશથી, સુખમય ગણું સંસાર,
પ્રભુ નયુરામના ખ્યાર. રાખો-અમર. ૧૨૫

હુમરી.

સદાયે સુખ પામે અમર મહારાજ,

વિષમ દુઃખ વામે જાહીર ગુણ જાજ—ટેક.

પરમ ધરમ ધારણ કરી ધીરા, સાચવજો કુળ રામ,
વસુધામાં વિખ્યાત બની નિત, કરી કિર્તિનાં કર્મ. સદાયે.
પ્રજા પપીહાનાં દુઃખ હરજો, ધરી સુખવારી ધાર,
સાચવજો સ્નેહીતે આણા, પુર્ણ વધારી ખ્યાર. સદાયે.
પરમાનંદ અખંડ પસારો, જોર ભર્યા ઝલરાણુ,
ઉત્તમને અરપો સુખ સારાં, પાપીનાં લપ્ત પ્રાણુ. સદાયે.
ધીંગો યશ ધરણીમાં ધારી, નોતમ છાપો નામ,
કવિ નયુરામ તણા કાઢેથી, કરજો પૂરણુ કામ સદાયે. ૧૨૬

ગાયન.

(વહાલા જાણું ખધી વાતરે—એ રાહ. રાજયોગીમાંથી)

આનંદે રાખો અવિનાશ આ અમરેશ અમારા,

દુઃખ હરનારા પ્યારા સરવ પ્રજના સુખરાશ,

આ અમરેશ અમારા—આનંદે.

નેક ટેક ધારણ કરે, એક વચની વરવીર,

સત્ય વાત શોધક સદા, ધર્મ ધુરંધર ધીર. દુઃખ હરનારા.

પ્રેમ નેમ પ્રતિમા પરમ, શુદ્ધ હેમ સુવિચાર,

રેહેમ ભરેલું હૃદય હૃદ, વ્યર્થ બહેમ ન લગાર. દુઃખ હર.

કવિ કોવિદનું કલ્પતર, ખળમદ ગંજન ખડગ,

રસમુર્તિ સુરતી સુભગ, હૃદયભાગી અતિ અડગ. દુઃખ હર.

પારસ તુલ્ય પરસ સરસ, કરે કુધાતુ સુધાતુ,

નિશ્ચય કવિ નથુરામના, ભયહર ભવ્ય વિધાતુ. દુઃખ હર. ૧૨૭

ગાયન.

(જોયા જોયા જોગીરાજ છળીલા—એ રાહ.)

રાજો સદા મુખ સાજો રસીલા, ભાવે અમરસિંહ ભૂપતી;

ગાજો, યશે ક્ષિતી છાજો સદાચે, પામી અખંડિત ઉન્નતી,

દુષ્ટોને દુરે કરી, સદ્ગુણી રાખી સાથ;

રાજ્ય ચલાવો રસિક નૃપ, ગવરાવી ગુણ ગાય.

મુખ તણા મદ નાશ કરી, ગુણીના ગણની ગણના કરજો;
કર લખાડ કુડા જનના, ધરિ દિમ્મત ગર્વ સહુ હરજો. રાજો.

પ્રજાપાળ પ્રતિદિન બની, વિવિધ ધરો યશમાત્ર;

અરપો ઉત્તમ કર્મથી, સખળ શત્રુને સાલ.

નીતિ થકી અતી પ્રીતિ કરી ધૃતિ ધારી, અનીતિ દુરે ધરજો;
ગૌ દિજને ગણી પુજ્ય પ્રિયે, ભય ભટ તણા ઉરમાં ભરજો. રાજો.

અહનીશ આનંદે ભર્યા, વિધ વિધ કરી વિલાસ;

પ્રભૂ પુરશે આપના, આનંદે અભિલાશ.

ઉત્તમ અન્ન ધરો શીર છન, પવિત્ર સદા ઝલરાણુ તણું;
શત્રુ સમસ્ત તણો કરી અસ્ત, સુ મેળવો માન હજાર ગણું. રાજો.

જ્યાં સુધી રવિ શર્શો રહે, હરીહર વિધી સુર સાથ;

સાં સુધી તખ્તે રહે, નવલ વંકપુર નાથ.

રાજ તણો શીરતાજ રૂંડો, ધરી રાજ વધારી કરો જમણું;

લ્યો અવની પર ઇંદ્ર સમા સુખ, એ નથુરામ આશીષ ભણું. રાજો. ૧૨૮

રાસડો.

(સૈયાં માઈ બેડું ઉતારો મારે ગણે મોહનમાળા-એ રાહ.)

મનહર મુદ્દમર મોજથી તમે, છાજો સદા છત્ર ધારી;

અમર મહારાણા રૂપાળા—ટેક.

નિત નિત ચિત તણી આહથી લીયો,

અંધીક સુખો અવતારી.

અમર છાજો.

વિવિધ વિભવ લીયો વહાલથી સદા,

સુરપતી સમ સુખકારી.

અમર છાનો.

રતીપતી સમ રસે ઝીલજો બની,

બહુ વસુધામાં વિહારી.

અમર છાનો.

નિજ પ્રજા પ્રેમથી પાળજો ગણી,

પરમ નીતિને પ્યારી.

અમર છાનો.

પર ઉપકારના પંથમાં નિત,

સુખ વિચરજો ભારી.

અમર છાનો.

નિરખી સુખો નથુરામ કહે ભલે,

જાય હરામીયો હારી.

અમર છાનો. ૧૨૯

રાગ માઠ તાલ—દાદરો.

(નથી માધવ શ્યો નર કોય વિલોડ્યો વિશ્વ બધીમાં રે—એ રાહ.)

ચોપે ચાલતા ચટકતી ચાલ, મહીપતી આવો મહેલે રે—ટેક.

બહાલા વંકપુરના સ્વામી, અમે જોષ આનંદ પામી;

ધોંગી હિન્દુ ધરમની ઢાલ, મહીપતી આવો મહેલે રે.

અમે નિત આનંદી રાણા, ગાધ આપ ગુણનાં ગાણાં;

નહોં ભુલશો દીન દયાલ, મહીપતી આવો મહેલે રે.

દરશનથી દુઃખ અમારાં, નક્કી નૃપ ચાયછે ન્યારાં;

હરો સ્નેહીનાં અંતર સાલ, મહીપતી આવો મહેલે રે.

વિનયશિલ્પ મુત વિવેકી, અમરનૃપ ઉત્તમ દેકી;
નથુરામને કરવા ન્યાસ, મહીપતી આવો મહેલે રે.

૧૩૦

રાગ ગરબી.

(આજ પ્રીતમ ઘેર આવશે—એ રાહ.)

અમ્મા, અમ્મા, અમર મહારાજને,
અમ્મા, અમ્મા, એના તેજ ભર્યા તાજને હરે, અમ્મા અમર૦
અમ્મા, અમ્મા, એના રસે ભર્યા રાગને,
અમ્મા અમ્મા, એની પેચદાર પાગનેહ રે. અમ્મા અમર૦
અમ્મા, અમ્મા, એનાં બહાલ ભર્યા વેણુને,
અમ્મા, અમ્મા, એનાં નેહ ભર્યા નેણુને હરે. અમ્મા અમર૦
અમ્મા, અમ્મા, એના શર ભર્યા ઉરને,
અમ્મા, અમ્મા, એના ભાવ ભરપૂરને હરે. અમ્મા અમર૦
અમ્મા, અમ્મા, એની ચંચળ ચાલને,
અમ્મા, અમ્મા, એના વિનય વિશાળને હરે. અમ્મા અમર૦
અમ્મા, અમ્મા, એની તીખી તરવારને,
અમ્મા, અમ્મા, એના કડના કટારને હરે. અમ્મા અમર૦
અમ્મા, અમ્મા, એના કુટુમ્બ તમામને,
ધણી અમ્મા, નથુરામ તણા સમામને હરે. અમ્મા અમર૦

૧૩૧

ગાયન.

(થયા છેરે પતી તેજ પ્યારી તનના—એ રાહ.)

સુખ દ્યોરે અવનીપર અમર અમર મહારાજ આજ. ટેક.

દેવઅંશી દાતાર દયાલુ, જશધારી ગુણુ જાજ ;

ખનો દાની, ગુણુ ગ્યાની, હરો હાની, ઉર છાની ;

નિર અભિમાની રાજ રસીલા, તેજ ભર્યો ધરી તાજ. સુખ૦

નિજ કુલ તારો, શત્રુ સંહારો, કરિ કિરતીનાં કાજ ;

દુખ હરતા, સુખ કરતા, મુદ્ધ ભરતા, ધરી વરતા ;

અનાથ જનને આશ્રય આપી, ધરો પુન્યની પાજ. સુખ૦

જય જયકાર જમાઓ જગમાં, મહઃ ક્ષત્રિની માજ ;

હિતુ જનના, શુદ્ધ મનના, દ્રતી ધનના, સુખ તનના,

ધર્મ તણા ધરનાર ધરા પર, દ્યો આશીષ અવાજ. સુખ૦

જ્યાં લગો હરીહર વિધિ રવિ શશી છે, ત્યાં લગો દાની દરાજ ;

સુખ પામો, દુઃખ વામો, જશ જામો, કરી કામો,

કહે નથુચમ અમર અવતારી અચળ રહો તમ રાજ. સુખ૦

૧૩૨

ગાયન.

(અણતો મનવા મેરા છોડી દેને માન—એ રાહ.)

જશધારી ઝાઝું જીવો જગ ઝલરાણુ રાણુ રે. ટેક.

પરમ પ્રકાશ કરોછો કુળમાં, મહદ દીપ મહવાણુ ;
અધમ હલુકને અંધકરી હરો, પાપી પુરુષના પ્રાણુ, પ્રાણુરે. જશધારી.
સત કરમો કરીને નૃપ શાણા, દ્યોછો લાખો લાણુ ;
ગુણી ગણુ ગુણુ ગૌરવ ગણી કરતા, જહાન બધીમાં જાણુ, જાણુરે.
જશધારી.

તોડોછો નિત તંત ધરીને, રાક્ષસના રહેઠાણુ ;
મોજી મહંત કરો સંતોને, બવ્ય વંકપુર બાણુ, બાણુરે. જશધારી.
અમર નૃપાલ અમર અવનીમાં, શોભો ચતુર સુજાણુ ;
આશીષ અમર કહી નથુરામે, અમર રહો જગ આણુ, આણુરે. જશધારી.

૧૮૩

કેરબો.

(કીને દેખાહે ચારો મેરા સનમ—એ રાહ.)

સુખે રાજો સદાયે અમર મહારાજ ;
અમર મહારાજ શીરે ધારીને તાજ. ટક.
ધ્રુવની સમાન આ ધર પર ધીરા, (૨)
અચળ ખીરાજો કરી કિરતીનાં કાજ. સુખે.
રવી સમ તેજથી તાપ ખતાવો, (૨)
અધમ હલુક તણી આંખોને આજ. સુખે.

હીમકર સમ હિતુ જનના હૃદયને, (૨)

શાંતિ પમાડો મોટી ક્ષત્રીની સાજ. સુખે.

કવિ નથુરામની આશીષ એવી, (૨)

વક્રપુરી શક સાજે સંપત્તીના સાજ. સુખે. ૧૩૪

રાગ પ્રભાત.

(જા સખી જા નહિં આપું હવે હું—એ રાહ.)

આજ રસિક મહારાજ અમરને, ધૃશ્વર આનંદ આપો રે. ટેક.

સુખ સંપત્તી રતી બહાલે વધારો, ટાળિ ત્રિવિધના તાપો રે;

માન બર્થા નૃપ મંડળ માંહી, છાપ સુજશની છાપો રે. આજ.

પ્રતિદિન દિનકર શા પ્રસરાવો, પુહુમી માંહી પ્રતાપો રે;

હૃદ કિરતીના હંસની સાંકળ, હાથ ગૃહી મહી માપો રે. આજ.

આપો અનંત વર્ષની આયુષ્ય, શત્રુ શીરે ધરી આપો રે;

કવિ નથુરામના શ્યામનો સુંદર, વિજય અવનીમાં આપો રે. ૧૩૫

આયન.

(રાજાજી શું આજે ગાંડાધતું ગાન—એ રાહ.)

સદાય સુખે રાજે અમર મહારાજ, (૨)

રસીક રસ રંગમાં રે, રાજે અમર.

સાખી.

પ્રતિદિન પ્રેમ પ્રસારતા કરતા વિવિધ વિલાસ ;
 ધરતા રહે હરદમ હૃદય, હરખે હાસ્ય હુલાસ. રસીક૦
 વાસવ થકી વિશેષ હો, મુદ આસવથી મસ્ત ;
 રાણા રવિ ખનીને કરો, અરી હુગુણનો અસ્ત. રસીક૦
 ગાંજે વિજયા ઘોષથી, અમની તળમાં અત્ર ;
 છાંજે છેલ છટા ભર્યા, શિરપર ધારી છત્ર. રસીક૦
 શુભ કુખેરની સંપત્તી, વસે ખજાને વાસ ;
 મંગલ સહ તમ મહેલમાં, નિત્યમુદ કરે નિવાસ. રસીક૦
 અતિ અશોકને તોરણે, દારો દીપે રાજ ;
 ગાનતાન ગમ્મત થકી, મહોપતી માણો મોજ. રસીક૦
 રવિ રાશી ધ્રુવ મેરૂ ધરા, જ્યાં લગો હૃદયી આપ ;
 નાય સખળ નથુરામના, લાં લગો રાજે આપ. રસીક૦ ૧૭૬

રાસડો.

(વાણીયાને હાટે છખીલો ગાંજે--એ રાહ.)

રાજ ધણું છવો અમર અવતારી,
 આજ કુળ દીવો અમર અવતારી. ટેક.

રિદ્ધિ સિદ્ધિ પામે, જાહીર જશે જામે, (૨)

છેલ છત્રધારી, અમર અવતારી. રાજ૦

સૂર તુલ્ય સારા, પ્રતાપ વધે પ્યારા, (૨)

ભૂમી માંહી ભારી, અમર અવતારી. રાજ૦

મુખ તણે સિન્ધુ, ઝીલોતે દીનબંધુ, (૨)

વીપતી વિસારી, અમર અવતારી. રાજ૦

આપી ઉર હામે, આશીષ નથૂરામે, (૨)

વાર વાર વારી, અમર અવતારી. રાજ૦ ૧૩૭

રાસડો.

(મને દરબારમાં જાવા દેને સોનીના છોકરા—એ રાહ.)

રાજ રૂડો અમર ઘણું રાજે, આનંદથી આજે રે. ટેક.

વર્ષ કરોડ લગી વંકપુર તખતે, (૨)

છત્ર ધરી છેલ ખસે છાજે, આનંદથી આજે રે. રાજ૦

માનીતા મહીપતી મંડળ માંહી, (૨)

જેશ વેશ જળાયો બિરાજે, આનંદથી આજે રે. રાજ૦

ધર્મ ધરાપર ધારેછે ધીરો, (૨)

પાપીનો તમામ કરી પ્રાજે, આનંદથી આજે રે. રાજ૦

જગત બધામાં જાહીર જયના, (૨)

ગર્વથી ગંભીર. રૂવે ગાજે, આનંદથી આજે રે. રાજ૦

વહાલે વિલાસે હુલાસેથી હરદમ, (૨)

સ્નેહીયોતી સંગ સુખ સાજે, આનંદથી આજે રે. રાજ૦

લાયકે ભૂપયુગ્મ ગાયક સમજ, (૨)

નિલ નયુરાગને નિવાજે, આનંદથી આજે રે. રાજ૦ ૧૨૮

ગરબી.

(રામ લક્ષ્મણ વનમાં સિદ્ધાવતાં—એ રાહ.)

આપો અધિક સુખો અમરેશને,

આઠે જામ પુરો ઉર હામ, પ્રભૂ પુરી પ્રીતથી.

કરો રક્ષણ દિવસ ને રાત્રીયે,

આપો સંપત્તી ને સુખ સાજ પ્રતાપ સમાજ. પ્રભૂ પુરી પ્રીતથી.

ભરપૂર ભરો એના ભૂવનો, સદા સ્નેહે દીયો રિદ્ધ સિદ્ધિ;

સુહાગની સિદ્ધ, પ્રભૂ પુરી પ્રીતથી.

ક્ષમા દાન દયા ને દાક્ષણ્યતા,

પ્રેરો પ્રૌઢા જનો સહ પ્રેમ, અખૂટ અનેગ, પ્રભૂ પુરી પ્રીતથી.

જેમ નિર્મૂળ છોડ છે છાજના,

તેમ શત્રુ કરો નિરમૂળ, ટાળો દુઃખ યજ્ઞ, પ્રભૂ પુરી પ્રીતથી.

કરો કાંતિ કલિત એની કાઠેથી,

દિયો અધિક રતી મતી દાન, પ્રીતીતણું પાન, પ્રભૂ પુરી પ્રીતથી.

કળા કૌશલ્ય શુકળ શશી સમા,
 રાખો વધતા દિવસ ને રાત, સુયશ અવદાત, પ્રભૂ પુરી પ્રીતથી.
 સંપ સ્નેહ સુખુદ્ધિ ને સહ્યતા,
 રાજો હાજર હુકમે હરોજ, મહદ આપો ઓજ, પ્રભૂ પુરી પ્રીતથી.
 આપો આયુષ્ય વરસ અનંતતું,
 એછે સાચો અમારો શ્યામ, કહે નથુરામ, પ્રભૂ પુરી પ્રીતથી. ૧૩૬

ગરબી.

(હુંતો ચલ બજારમાં ગઈતી હો ચલ-એ રાહ.)

અમે બીજના ગૂણ નહોં ગાશું હો બસ,

છેલો અમર તૃપ છોડીને.

અમે જાયક થઈ બારણે ન જાશું હો બસ,

છેલો અમર તૃપ છોડીને.

અમે ચિત્ત મહોં અન્યને ન રહાશું હો બસ,

છેલો અમર તૃપ છોડીને.

અમે ધીર તજ જાયરા ન જાશું હો બસ,

છેલો અમર તૃપ છોડીને.

અમે લોભથી નહોં લલચાશું હો બસ,

છેલો અમર તૃપ છોડીને.

અમે કોઈના નહોં કહેવાશું હો બસ,

છેલો અમર તૃપ છોડીને.

અંગે છેડો સમર્થનો ન સા'શું હો બસ,
છેલો અમર નૃપ છોડીને.

નથુરામ દાસ દામના ન થાશું હો બસ,
છેલો અમર નૃપ છોડીને.

૧૪૦

રાગ ભૈરવ ત્રિતાલ.

બહુ જીવો ખામાના બયા, (૨)

અમર નૃપાલ અમર અવતારી, સુંદરજી મુતની માયા. બહુ.

કોડ દીવાળી રાજ કરો કરી, હાથ હુમાયુ તણી છાયા. બહુ.

છત્ર પવિત્ર ધરી ઝલરાણું, રસભર કામ કરો રાયા. બહુ.

રાણીજીના રામ રૂપાળા, અતી આરોગ્ય કરી કાયા. બહુ.

દેવકુંવરખાના દેવ દયાળુ, મુખ દ્યો સુંદર ચિત ચાયા. બહુ.

પુત્ર ચક્રી ધર મુત્ર શોભાવો, કવિ નથુરામે ગુણ ગાયા. બહુ. ૧૪૧

સ્વર્ગવાસી કુમારશ્રી હરપાળસિંહજીની

કવિતાઓ.

સવૈયા એકત્રીશા.

(લાવણીમાં પણ ગવાય છે.)

મંગલરૂપ કરો કિડા વસિ, હિતમ મંગલરૂપ અવાસ,

વારિજ સમ વિકસો બહાલેથી, હરદમ ધરતા વરપ હુલાસ;
કલિત લલિત લાંબો વિધિ કેરી, શાંતિ અને કુળકાંતિ લહો,
શ્રી અમરેશ તણા યુવરાજ, હરોજ ખુશી હરપાળ રહો. ૧૪૨

ચંદ્ર સમાન કળા ચારથી, વધતા જાઓ નીલ નરેશ,
કમથી આપ પ્રતાપ પ્રસારો, દુનિયામાં જ્યમ બાલ દિનેશ;
કેશરી બાલ સમા કિલકારો, કરી ગતી કેશરો તુલ્ય ગૃહો,
શ્રી અમરેશ તણા યુવરાજ, હરોજ ખુશી હરપાળ રહો. ૧૪૩

મગ્ન કરો કુલ માતુ તણાં મન, બહુ વિધિ બાળ ચરિત્ર કરી,
દેવચંદ્રો દીપાવો દિન દિન, બબ્બ ભૂવને બાવ ભરી;
શશી સમ આપતણું મુખ, દુઃખહર રનેહી ચક્રોર સમાન ચહો,
શ્રી અમરેશ તણા યુવરાજ, હરોજ ખુશી હરપાળ રહો. ૧૪૪

શત હિમંત શત શિશિર અને, શત વસંત ગ્રીષ્મ સુખે વિતવો,
શત વરપા શત શરદ રતુમાં, પામો સુખ જે ચિત ચિતવો;
આશીષ નિલ નથુરામતણી એ, વિમુખ કોશ દુઃખ લેશ ન હો,
શ્રી અમરેશ તણા યુવરાજ, હરોજ ખુશી હરપાળ રહો. ૧૪૫

ગાયનં.

(પુનમ ચાંદની ખીલી પુરી અહીં રે-એ રાહ.)

શાણા સરજવંશી શુભ સુર અક્ષી આપછો રે,
હીરા હિન્દના કુંવર હરપાળ;
હુલો હુલો અધારાણા પ્રિતે પારણે રે—ટેક.

સાખી.

જડોત નંગ શુભ રંગમય, કનક તણું કમનીય;
ખ્યાર પ્રસારક પારણું, સરવ પ્રજાને પ્રીય.
દોરી રેશમની ગુથેલી છે રતથી રે, (૨)
વિધ વિધ તણી ગાદીયો વિશાળ. હુલો.
ગુણ ગ્રહ ગુલાબકુંવર છે, મહા મતિવંતાં માત;
મકવાણા કુળના મણી, અમર અટકા તાત.
જશધારી છે પ્રમાતા માતા જામખા રે, (૨)
સુર શિશોદીયા છે મોહું મોશાળ. હુલો.
કુળ દીપક છે કોડીલા, અડગ ઉભય છે પક્ષ;
પુરવજ તણાં પરાક્રમે, દીલમાં ધરજો દક્ષ.
સહુ સ્નેહીયોને સુખ દેજો સોગણાં રે, (૨)
પ્રેમે ગોદીજના યાજો પ્રતિપાળ. હુલો.

જ્યાં લગી રવિ શર્શો વિધિ હરી, શેષ મહેશ સમાજ;

ત્યાં લગી આપ અચળ રહો, અમર તણા યુવરાજ.

જય જય તણા શોર કરે જોરથી રે, (૨)

નથુરામ તણી ઘટ ધડીયાળ.

જુલો. ૧૪૬

સદા માનવંતા રાજ્ય માતાશ્રી જામખા સાહેબની કવિતા.

(સહુ પેખો નયન કરી પ્યાસાં—એ રાહુ. સરોજનીમાં.)

જામખા છે, (૨) જગત જશધારી,

આજ અંખા સ્વરૂપ અધિકારી.

ટેક.

શુદ્ધ પવિત્ર સાવિત્રી સરખાં,

ચિત્ર ક્ષમા ચમત્કારી.

આજ૦

ભોગવતી સમાં ભવ્ય પ્રતાપી,

દીલ દરીયા દુઃખહારી.

આજ૦

ઉત્તમ અનુશયા જેવાં આનંદી,

પ્રભુ ભક્તિ અતી ખારી.

આજ૦

રાજ્ય માતા વડા વંકપુરીમાં,

ધર્મ રહ્યાં દટ્ટ ધારી.

આજ૦

છત્રપતી તણું છત્ર છખીલો,

પુત્ર અમર પ્રિયે ભારી.

આજ૦

નિત નથુરામને નેહે નિભાવે,

સુત સમ ગણી સુખકારી.

આજ૦

૧૪૭

દીર્ઘાયુ કુંવરી શ્રી તખ્તકુંવરખાની કવિતા.

ધનાશ્રી.

(કુંવરને હાલરકું વાલું—એ રાહ.)

પારણીયે બુઝો તખ્ત કુંવરી ખારાં ;	
તખ્ત કુંવરી ખારાં.	પારણીયે૦ ૮૬.
હળીમળી હરખથી ગામ હાલરકાં, (૨)	
સંગીતમાં સારાં.	પારણીયે૦
લાળો વખત લલચાયે નયન આ, (૨)	
નિરખી નયન તારા.	પારણીયે૦
સરવ દિવસ સુખમાંહી ગુજરો, (૨)	
પીતાં પીયુષ ધારા.	પારણીયે૦
માત ગુલાબકુંવર છે ગુણીયલ, (૨)	
અમર પીતા ખારાં.	પારણીયે૦
જગ જશધારી દાદી જમખા, (૨)	
દિન દુઃખ હરનારા.	પારણીયે૦
કવિ નથુરામ કહે સૌ કટો, (૨)	
નિલ રહેશે ન્યારાં.	પારણીયે૦ ૧૪૮

ગાયન.

(ઓધવજી અરજ એટલી તમે કાનને કહેજો—એ રાહ.)

મુદ મંગળમાં રહો મોજથી, ધરી તમ કુંવરના તંતરે. ટક.

તમે તારા અમારી આંખના, ખુશીમાં રહો ધારી ખંત રે ;

રાજ ફુહીતા રોજો, સુખ સાગર માંહી શ્રીમંત રે. મુદ મંગળ૦

ઉઠતાં બેસતાં ચાલતાં અમે, ચાહીયે આપને અંત રે ;

જગત મહીં બહુ જીવજો, બની કાનૂ કિરતીવંત રે. મુદ મંગળ૦

છે તાત અનૂપમ ટેકીલા, અમરેશ મહીપ મહંત રે ;

શુદ્ધ મોસાળ શિશોદીયા, દિપે દેવ સમાન દીગંત રે. મુદ મંગળ૦

આનંદ દેશે અતી ધણો, પ્રભુ આણી ઉપાધીનો અંતરે,

નેહ ધરી નથુરામ દીયેછે, આશીરવાદ અનંત રે. મુદ મંગળ૦

ગાયન.

(સાહે તમે કરજો પુત્રની ધનશ્યામ—એ રાહ.)

સાહે તમે કરજો વહાલેથી વ્રજરાજ. ટેક.

તપ્ત કુંવરબાને શીર કર ધરજો,
નિલ નિલ તુકતે નિવાજ. સાહે.

પરમ ધરમ પાલક પીતુ જેના,
અનુપ અમર મહારાજ. સાહે.

બાળ વયે બહુ બુદ્ધિ બતાવે,
કરિ કરિ ઉત્તમ કાજ. સાહે.

અહોનીશ અંગ આરોગ્ય રાખજો,
સોંપી સુખના સાજ. સાહે.

નિત નથુરામની આશીષ એવી,
આપજો આયુ દરાજ. સાહે. ૧૫૦

સ્વર્ગવાશી કુંવરીબા કીશોર કુંવરબાની કવિતા.

ગાયન.

(ભલે આવી તું છોડી અમારે ઘરે—એ રાહ.)

ઝુલો ઝુલો કોડેથી કુંવરી કીશોર,
 કુંવરી કીશોર, નાચે પારણીયે મોર, (૨) ઝુલો
 હેતેથી ગાતી બળતી હીંચોળે, (૨)
 દાસી હજાર ધરી હીરના દોર, (૨) ઝુલો
 આપ હસીને અમોને હસાવો, (૨)
 કુંવરી અમારા છો કાળજની કોર, (૨) ઝુલો
 આંખો ઠરેછે અમારી અહોનીશ, (૨)
 ચંચળ આ મુખડું છે ચિતડાનું ચોર, (૨) ઝુલો
 તાત અમર અવતારી આનંદી, (૨)
 જગમાંહી જેના જશોનું છે જોર, (૨) ઝુલો
 દેવકુંવરબા કેરાં દુહિતા, (૨)
 દાદીમા જમણા ને આપ અમોલ, (૨) ઝુલો
 છવળે ઝાંઝું તમે તો જગતમાં, (૨)
 કવિ નથુરામ કહે કરતાં કિલોલ, (૨) ઝુલો

કવિ કેશવલાલ શામળ કૃત કવિતા. દાંડી.

રહો અમર અમર ભૂપતી અમારા,
પ્રજા વર્ગને અમાપ આપ પારા;
નિત્ય નૃપતી ન્યાય અદલ આપનારા. રહો.

રાજ નીતિમાં વિશેષ પ્રીતવાળા,
ધરો ધીર વીજયની મહાન માળા;
કષ્ટ દીનનાં સદૈવ કાપનારા. રહો.

ધર્મ પાળ શ્રેષ્ઠ સુખદ સાજ સાજ,
મહારાજ રહો રાત દીવસ રાજ;
સુયશથી મહી મહીપ માપનારા. રહો.

વક્રપુરીના પ્રભૂ ગહા પ્રતાપી,
છાપ સૃષ્ટિ માંહી સુજનતાની છાપી;
અહરનીશ અધમને ઉઘાપનારા. રહો.

પરમરાજ કાજમાં પ્રવીણ પેખ્યા,
નિખિલ નૃપતીમાં લલામરૂપ લેખ્યા;
કર્યાં દર્શ કેશવે સુશીલ સારાં. રહો. ૧૫૨

લાવણી.

(નાનુક પુતળી રતન છખીલી—એ રાહ.)

ધન્ય ધન્ય આ લગ્ન દિવસ મહારાજ રાજસાહેબ તથા,
 વંકપુરીમાં આજ વધ્યો છે ધરધર પ્રતિ આનંદ ધણો;
 મહદ મોજમાં મગ્ન કરે મન નિખિલ નયનાં નરનારી,
 અમરસિંહ નૃપ રહો અમર કર ધ્વજ ધરમ કેરી ધારી.

રાહ રાહ પર વિવાહનો છે ઉછાહ સહુને હર અતી,
 રનેહ ધરીને ગીત ગાયછે સુંદરીઓ સૌભાગ્યવતી;
 મંગલ મય વાણી સહુ પ્રાણી વદી બરેછે મુદ્ધધારી,
 અમરસિંહ નૃપ રહો અમર કર ધ્વજ ધરમ કેરી ધારી.

હર આનંદ અખંડ સહિત મનહર મંડપ રસભર રોપ્યો,
 ઇન્દ્ર ભુવન કરતાં એ સમયે રાજ્ય મહેલ અધિક ઓપ્યો;
 દ્વાર દ્વાર પર કરી તોરણો તણી તુરતમાં તૈયારી,
 અમરસિંહ નૃપ રહો અમર કર ધ્વજ ધરમ કેરી ધારી.

આર ચોકમાં આહ ધરીને ચમક ચાંદનીની જોધ,
 દીપ વીજળી તણાં વિલોહી નકી રહુંછે મનમોહ;
 આશ્રિત જનને જોધ હમંગે તુરત લિએછે જે તારી,
 અમરસિંહ નૃપ રહો અમર કર ધ્વજ ધરમ કેરી ધારી.

હેમ તણા લઇ થાળ હાથમાં હર વખતે વામા હરખે,
આમ તેમ વહાલેથી વિચરે મેંદીનો દધ રંગ નખે;
વાર વાર સહુ લીએ વારણું આશીપ અમિનવ ઉચ્ચારી,
અમરસિંહ તૃપ રહો અમર કર ધ્વજ ધરમ કેરી ધારી.

મહિપતીઓના મુગટમણી ધરણી પતી પ્રેમથી પરણી,
વાસવના સરખી વસુધામાં મોજ મેળવો મુદ ભરણી;
કેશવ જે કલિકાલ વિશેષે સદા સુજનના હિતકારી,
અમરસિંહ તૃપ રહો અમર કર ધ્વજ ધરમ કેરી ધારી.

૧૫૩

મહીદીપ.

સુજન વૃન્દ સરવતે હમેશ હર્ષ દાઇ,
આજ અમર ભૂપના વિવાહની વધાઇ—ટેક.

દર્શનીય દ્વાદશી પવિત્ર પૂર્ણ પેખી,
દામ દામ દીપ્તમાન દીપમાળ દેખી. સુજન.

ત્રિવિધ રંગ રંગની વર વિજયની પતાકા,
મંદ દામિની ચિરાકથી મયંક રાકા. સુજન.

હેમ કલશથી હવેલીયો અપાર શોભે,
નગની નવેલીઓ રસાલ માલ રોપે. સુજન.

ચન્દ્રમુખી મોતીઓની ચાર ચોક પુરે,
મંગલીક ગીત ગાય ગહદ સ્વર મધુરે. સુજન.

પુરની આસપાસ જાગ નન્દન વન જેવા,
ગુણો મલિન્દ જાય નિલ નયન લાવ લેવા. સુજન.

ધન્દ્ર ભુવનથી અધીક રાજ્ય ભુવન રાજે,
રિદ્ધિ સિદ્ધિ સર્વદા વિશેષ લાં વિરાજે. સુજન.

ઠીકછે તમામ દામ તેજ તોરણોનું,
નહીં બની શકે બયાન ધનદ ધોરણોનું. સુજન.

અવનીમાંહી અમર રહો અવની પાળ આવા,
કેશવ કવિને ગમે હમેશ ગુણ ગાવા. સુજન. ૧૫૪

ગાયન.

(મારા તનમાં મનમાં ભર્યો છે-હર્યો છે—એ રાહ.)

હર વપ્ત સુખખત બુલંદ બહાદુર શ્રી અમરેશ અટકા—(૨)

દિવ્ય વિલાસ કરો નિત દંપતી, બંકપુરીશ્વર બંકા, (૨) હરવપ્ત.

શોભો સદા નૃપ ઇન્દ્ર સમાન, નોતમ નિતી નિધાન, (૨)

પ્રેમ પીયૂષનું પાન પરસ્પર, (૨) સ્નેહે કરો તણ શંકા. હરવપ્ત.

રાજ્યની નિદ્ધિ વિશેષ વધો નિત, ક્ષાણ રહે નેથી લેકા, (૨)

પામળે પુત્ર અને પરિવાર, કેશવના કિરતાર, (૨)

પુર્ણ પ્રતાપી દિનેશ સમા દિયો, (૨) દાની દશેદશ ડંકા. હરવપ્ત. ૧૫૫

ગાયન.

(રમો રમત ગમત વાળી—એ રાહ.)

સખી આનંદનો દીન આળે, (૨)

શ્રેયકાળે, વાઘવાળે, ગાઢગાળે, સૂચવાળે. સખી.

ગામ આખામાં ગીતો ગવાયે, (૨)

વંકપુરી વિનોદ છવાયે, (૨)

નેહ સાગરમાં સહુ નાયે, (૨)

મનોહારી મહા મહિમાયે, (૨)

રાજરાજે, શીરતાજે, સૂખસાજે, ને નિવાળે. સખી.

લક્ષ ભૂપ અમરનાં લીધાં, (૨)

ત્રેમરૂપી અમીરસ પીધાં, (૨)

કિરતીનાં કેશવ કામ કીધાં, (૨)

કવિ લોકોને દાન માન દીધાં, (૨)

ધર્મપાળે, સું સમાળે, હેલછાળે, જગ્ય બ્રાળે. સખી. ૧૫૬

ગાયન.

(પતો પેટીનો ક્યાંધ—એ રાહ.)

ઝેની ગાઝો બળવો, (૨) ગાઝો બળવો,
આનંદે આવો. ઝેની.

રાજ્ય ભુવન રઢીયાળાં, રસિક ગીત ગાઇ ગળવો;
ગાઇ ગળવો આનંદે આવો. ઝેની.

મંગળ અવસર આજ મળ્યો છે, રૂડા લેવાને લહાવો;
લેવાને લહાવો આનંદે આવો. ઝેની.

ભૂપ અમરને ભાવ ભરીને, વધૂ બહાલે વધાવો;
બહાલે વધાવો આનંદે આવો. ઝેની.

આશ્રપણો ધરી અભિનવ અંગે, સખી સંગે સુહાવો;
સખી સંગે સુહાવો, આનંદે આવો. ઝેની.

પ્રેમેથી પરણી અમર, અધિક જશ ક્ષિત્તીમાં છાવો;
ક્ષિત્તીમાં છાવો, આનંદે આવો. ઝેની.

કેશવ કવિની આશીષ સ્વેવી, શુભ સ્નેહે સુણાવો;
સ્નેહે સુણાવો, આનંદે આવો. ઝેની. ૧૫૭

કવિ અંબાશંકર હરીશંકર કૃત કવિતા.

ગાયન.

(મને ભૂલી ગયો છે મારો છેલ્લો—એ રાહ.)

- સદ્ ગાયો શ્રી અમર વિલાસમાં રે ;
આલી આલે હારે, અમર રાજના વિવાહનો ઉછાહ. સદ્
- ગણો ધન્ય દીન ધન્ય ધરી આજની રે ;
હર્ષ પામો હારે હર્ષ પામો, સદ્ અંતરે અપાર, ધરી પ્યાર. સદ્
- રોપ્યો મંડપ મુહૂર્ત શુભ જોષ્ટે રે ;
અંગ અંગે હારે, છલીયો છે રાગ રંગ ને કિનંગ. સદ્
- પ્રભા પ્રસરી છે પગિત્ર પુરુષ પ્રેમતી રે ;
લીયો લ્હાવો હારે, નિરખીને મકવાણુ કુળભાણુ. સદ્
- મણી મોતીડે વધાવો રૂડા રાજને રે ;
વિજય માળા હારે, ધરો ક્ષિત કંઠમાંહી મુખદાઈ. સદ્
- વાળં વાગતાં વિવિધ સમ સુરમાં રે ;
બહાન ધારી હારે, કથે કાવ્ય તણા હંદ, કવિ જન્દ. સદ્
- હૃદય હેતુનાં છવાયાં મુદ મંગળે રે ;
અષ્ટ સિદ્ધિ હારે, નવનિર્ધીનો નિવાસ જહાં ખાસ. સદ્

આલો મલપતાં ચતુરાં ચિત આહીને રે ;
ગીત ગાઇ હાંરે ને, ગજવો રાજ્ય મહેલ રસ ભરેલ. સહૃં

આશીય આપી છે અપાર આંખાશંકરે રે ;
ધણું હવો સચી શક સમી જોડ પુરી કોડ. સહૃં

૧૫૮

ગાયન.

(આલો સતી સોન તણું ચરિત્ર ઉચરીએ—એ રાહ.)

આલો અતી ઉરમાં આનંદ આજ ભરીએ ;
મંગળ સમય સહીયર આ મંદીરીયે. ટેક.

મંગળીક સાજ મેળવીએ મુદસરીએ ;
શુભ શુભ સ્તોહ છવકાવી દેહ દરીયે. આલો.

ચાંદણ કપાળે કુમકુમ તણા કરીએ ;
ગરવ સહીત ગીત મંગળ ઉચરીયે. આલો.

વિધ ત્રિધ વિગતે નવિન ચીર ધરીયે ;
ચતુર ચિતેથી મોતીઓના ચોક પુરીયે. આલો.

સાકરના થાળ વહેચી વહાલથી વિચરીયે ;
હવિતની વેલી કરી સફળ શ્રી હરીયે. આલો.

લઘ રંગ ચિત્ર મંડપ ચિતરીયે ;
અનુપમ અમરાપુરી ન જુદી જરીયે. આવો૦

અમર નરેશ સુખ જોષ મન ઠરીયે ;
લલિત લગનથી કલિત ધુલ્યાં ફરીયે. આવો૦

પામે નિલ સુખ અવિચળ પદ વરીએ ;
એવી અંખાશંકરની આશીપ ઉચરીયે. આવો૦ ૧૫૯

ગાયન.

(કાલી બાદરવાને ઘેર લઘ સુનો સખી કાલી—એ રાહ.)

રાજ મંદિરવા દેખન ગમ, સુનો સખી રાજ મંદિરવા ;
મંદિરમેં બિલોડી નમ સુંદરી નયનસેં મેં મંદિરવા. ટેક.

દેખતેહી સાથ મેંતો સુંદર શૃંગાર વાકે,
રમક જુમક સેં ચમક ગમ રે ;
આપહી ખીરાણ આમ લક્ષ્મી લલત હે ક્યા ?
ભ્રમમેં ભુલત બમ સુનો સખી મેંતો. મંદિરમેં૦

જ્યૌં જ્યૌં નિહાં નેન નિયર નિયર જાય,
ત્યૌં ત્યૌં નિકામ નિકરન લગી રે ;
સ્વરૂપ સુધરતા સુરતીકો ભુલાવે મનો,
અપસરા ઉતર આમ સુનો. મંદિરમેં૦

બહુત બહુતસેં બિચાર કર દેખે જખ,
 સંદેહ બ્રમન સખ મીટ ગઘ રે;
 માંડ મહીપકી દુલારી પદ્મરાજ સખી,
 રાની રસીલી નઘ સુતો સખી રાજરાની. મંદિરમેં

ત્રિલોક સુંદરી મેંસે સાર સાર લીયે બિધી,
 કામસેં નિપટ કે બનાઇ ગઘ રે;
 અમર નરેશ રાજનિતીકે સ્વરૂપ વાકે,
 સંગમે સુખ્યાહી ગઘ સુતો સખી. મંદિરમેં

ચાલો સાહેલી હમ સંગમેં સિધાવે આપ,
 દરશન પાવો ઉત દાઢ બઘ રે;
 અંબાશં કરકી આશીષ સુનાવો સોહે,
 જોરી અમર હોઇ સુતો સખી. મંદિરમેં. ૧૬૦

હરિગીત.

આનંદ સાગર ઉલટયો દીન આજ દારે આપને,
 વિદ્વાનને વિશ્રામ દધ પ્રસરાવંજો સુ પ્રતાપને;
 ખલદલ તણાં બળ ખાખ કરી ટાળો પ્રજ્ઞના તાપને,
 હો વિજયી વરસ નવું સુખારક શ્રી અમર તૃપ આપને. ૧૬૧

ચોપે ચઢાવી ચિત્ત વાત વિચારવાના આપને,
 જન કપટોં દુર કતધનોંને મુકી કલેજે કાપને;

છેદન કરી છાતી થકી જન ગદ છડ્યાની છાપને,
હો વિજયી વરસ નવું મુઆરક શ્રી અમર નૃપ આપને. ૧૬૨

રક્ષણુ કરો રાણા રસિક ગૌ વિપ્રની વિજ્ઞાપને,
ગણુના કરો મકવાણુ ગુણુ માપી શકી ન અમાપને;
સુણુતા રહો સુખમાં સદા સંગીતના આલાપને,
હો વિજયી વરસ નવું મુઆરક શ્રી અમર નૃપ આપને. ૧૬૩

બહીર જમાનાને જપાવો જળર જશના જાપને,
પીડા હરી પૂરણુ પ્રજાળો પાપાંઓના પાપને;
અન્યાય અન આચાર કરી આત્મા અસસ પ્રજાપને,
હો વિજયી વરસ નવું મુઆરક શ્રી અમર નૃપ આપને. ૧૬૪

છેડી વિજય વીણા હરો જન ત્રપીતના તન તાપને,
છવો છવન બહુ જન તણા શત્રૂ શીરે ધરી સાપને;
નીતિ તણી નોખત બબવો મહદ્ પામી માપને,
હો વિજયી વરસ નવું મુઆરક શ્રી અમર નૃપ આપને. ૧૬૫

મુખ વાણી શ્રી સદને વસો ભુજ ભવ્ય વિક્રમશા બને,
પાળો પ્રજાને પ્રેમથી પ્રયોનાય નિત પ્રિયતા પણે;
કવિ કોવિદો જપતા રહો બહીર જશના જાપને,
હો વિજયી વરસ નવું મુઆરક શ્રી અમર નૃપ આપને. ૧૬૬

ધર સૂત્ર શોભો સ્નેહથી વર પુત્ર રમતાં પારણે,
મંગળ અને મુદ તોરણો આંધ્યાં રહો તમ આરણે;
આશીષ “અંબ” તણી પ્રભુ છાપો સુજશની છાપને,
હો વિજયી વરસ નવું મુઆરક શ્રી અમર નૃપ આપને. ૧૬૭

